

Hauteskundeak: Ekainak 14, Udalerrien Biltzarraren hasiera

Euskal Herriko Asteakaria

ARGIA

01719

Iruñea

HIRIBURU ZAHARRA BERRI

Alan Griffin

"Irlandar bati trikitixa barneraino sartzen zaio"

DATORREN
ASTEAN

B E R E Z I A

ARABA EUSKARAZ

LAPUEBLA DE LABARKA

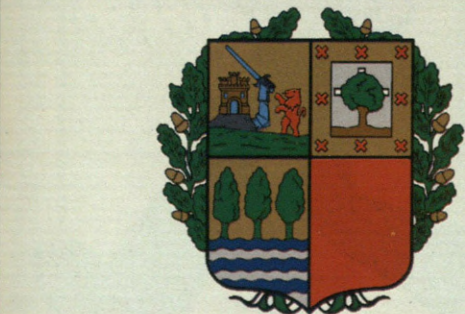
Ekainaren 20ko ARGIArekin batera

■ Sabino Aiestaran: «Gatazka ondo kudeatua aldaketarako motore da» 9

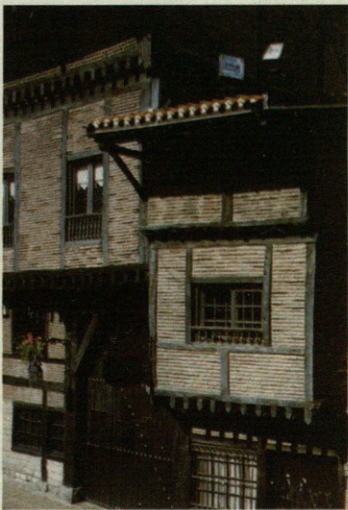
■ Iruñea: Bi lautadak Arga ibaiak lotuta 23

Eusko Jaurlaritzako Kultura Sailak
diruz lagundutako aldizkaria

■ Alan Griffin: «Irlandar bati trikitixa barnerraino sartzen zaio» 34

■ T. Mnez. de Lezea: «Juduak eta Israel ez dira nahasi behar» 41

ORRIZ ORRI

Gora Pro Nobis. <i>Asisko Urmeneta</i>	4
Irakurleak mintzo	5

POLITIKA

Euskal Politikaren Termometroa	6
Elkarrizketa: Sabino Aiestaran.	
<i>Mikel Asurmendi</i>	9
Ekainak 14, Udalerrien Biltzarren hasiera.	
<i>Xabier Letona</i>	12

EKONOMIA

Retenak eta Euskaltelek monopolioa hautsi dute.	
<i>Daniel Udalaiz</i>	15
EUSKARA	
Eskolatik gazte guztiak euskaldun irten daitezen.	
<i>Joxemi Saizar</i>	18

GIZARTEA

Berotik ihesi, askok udako eskoletan izango du aterpe. <i>Estitxu Eizagirre</i>	20
Iruñea: Bi lautadak Arga ibaiak lotuta.	
<i>Z. Mendez, D. Martirena, A. Olano</i>	23
Elkarrizketa: Alan Griffin.	
<i>Pello Zubiria</i>	34

KULTURA

Euskal Kulturaren Ezpalak	38
Elkarrizketa: Toti Martinez de Lezea.	
<i>Txus Arrieta</i>	41

ASTIA HARTUTA

Argitalpenak	46
Agenda	49
Irrati-Telebista. <i>Beñat Doxandabaratx</i>	50
Bizia	53
Ihesi	54
Denborapasak	56

IRITZIA

Azkena: Jose Inazio Ansorena	58
------------------------------	----

Gipuzkoako Foru Aldundia

Kultura eta Euskara Departamendua

Argitarapen honen edizioko laguntzaile:

En la edición de esta publicación colabora:

fundazioa
fundación

JABEA: KOMUNIKAZIO BIZIAGOA, S.A.L.
ZUZENDARIA: Pello Zubiria.
Kontseilu Editorialeko Arduraduna:
 Baleren Bakaikoa.
Erredakzioa: Nagore Irazustabarrena,
 Onintza Irureta, Xabier Letona, Eriz
 Zapiain.
Maketazioa: Berdaitz Goia.
Grafismoa: Aitzol Goikoetxea.
Administrazioa: Marijo Aierza.
Harpidetzak: Olatz Korta, Edurne
 Urruzmendi.
Hedapena: Isabel Bereziartua.
Publizitatea: Iñigo Txintxurreta, Aloña
 Soraluze, Bego Zuza.
Argazkiak: Alberto Elozegi.

HELBIDEAK

GIPUZKOA: Zirkuitu ibilbidea, 15. 20160
 Lasarte-Oria. Tel.: 943 37 15 45.
 Faxak: 943 37 34 03 (erredakzioa)/
 943 36 10 48 (komertziala).
IPARRALDEA: Xalbardin baita. 64122
 Urruña. Tel.: 559 47 60 00.
 Faxe: 559 47 60 01.
NAFARROA: Iratxe Monastegia 70, 3.
 ezkerre. 31011 Iruñea.
 Tel.: 948 17 80 78. Faxe: 948 17 80 77.
POSTA ELEKTRONIKOA:
 Erredakzioa: kazeta@argia.com
 Komertziala: komertzial@argia.com
WEB ORRIALDEA
 www.argia.com
LEGE GORDAILUA: NA 80-1963.
ISSN: 0213-909X.
BATZORDE PAREKIDEA: 72562 E.

INPRIMATEGIA: Antza, S.A.L.
INFORMATIKA: A.S.P., S.A.L.

Harpidetza sariak:

Hego Euskal Herria...15.000 pezeta.
 Ipar Euskal Herria...717 libera.
 Espainia...15.000 pezeta.
 Beste atzerriak...19.300 pezeta.
 Airez...30.225 pezeta.

KOMUNIKAZIO BIZIAGOA, S.A.L.
 Ametzagaina Taldeko partaidea da

Musika berezia dela-eta

Musikaz ari garenean, esan behar da salmen-
 tak eta kontzertu kopuruak bezalako datuak ez
 daudela zuzenean lotuta proposamen artistikoa-
 rekin eta kalitatearekin. Talde asko dago Euskal
 Herrian "zerbaiten" bila dabilena (ez trikiti
 munduan bakarrik) eta ziur aski ez dute beste
 batzuek adinako hedapenik, hain zuzen ere ez
 zaizkigulako zifrak besterik pasatzen burutik.

Trikitixaren boom-a aipatzen da artikuluan,
 eta benetan penagarria iruditzen zait trikitixa
 jasaten ari den beherakada. Edozein gaztetxok,
 soinuarekin urte bat edo bi daramatzalarik ere,
 plazara irten eta ustez tresnarekin jo daitekeen
 onena jotzen du. (...) Pertsonalki, trikitixa oso
 oso gaizki doala iruditzen zait.

Joan zaitez erromeria batera edo kontzertu
 batera eta, fija zaitez ongi: nork jotzen du be-
 netan soinuak? Gaur egun trikitixa talde ia guz-
 tietan, gehien jotzen duena edo gehien saiatzen
 dena ez da trikitilaria, beste edozein instrumen-
 tista baizik. Eta tristeena dena, trikitilariak jo-
 tzen duen ustezko pieza on eta erakargarri hori
 edozein hasi berri jotzen du pare bat urteko
 lanarekin. Hori gertatzen al zen Joseba Tapia eta
 Kepa Junkeraren trikiti boom garaian? Ez dut
 uste. Halere delako boom horrek euskalgintzan
 orohar ekarri dituen aurrerapausuak oso inpor-
 tanteak direla esan beharrik ez dago noski.
 ("Musika Berezia" komentatuz Internetez bida-
 litako gutunaren laburpena).

AITOR ATXEGA
 HERNANI (GIPUZKOA)

"Borono" eta "analfabeto" ez

Aurreko egunean, taberna batean zerbait
 edaten ari nintzela, aldameneko bikotearen el-
 karrizketa entzun nuen nahi gabe. Biak ere ta-
 bernariak trufatzen ari ziren; tabernari hori (ez
 dut izenik aipatuko) euskaldun zahar petoa du-
 gu. Euskaraz jaio eta hazi zena eta euskaraz
 pentsatzen duena. Eskola frankistan kolpeka

inposatu zioten erdara horretan, aldiz ez da beste
 batzuk bezain ondo moldatzen, hizkuntza ho-
 rretan esaten dioten guztia ulertzeko eta berak
 adierazi nahi duena ulertarazteko gai den arren.
 Baina berriro diot, bere modura, Euskal Herrian
 asko eta asko bezalaxe. Eta horretxek eragin
 zien barrea nire albokoei: barraz bestaldeko
 «boronoaren» gaztelera bereziak. «Borono»
 hitza zen, hain zuzen ere, behin eta berriz erre-
 pikatzen zutena, beren txiste txar guztien ezin-
 besteko ingrediente gisa.

Gau hartan bertan, ohean nintzela, pasadi-
 zoaz akordatu nintzen berriro, eta oraintxe pa-
 perera ekartzen ari naiz hausnarketak etorri zi-
 tzaizkidan gogora. Bat-batean duela hilabete
 batzuk talde euskalzale ezagun batek egindako
 kanpaina polemikoaz gogoratu nintzen; pole-
 mika haren ardatzetako bat, antza, eskolan eus-
 karaz ikasten ez duten umeei «analfabeto» dei-
 tzea izan zen. Oso irain larritzat hartu zuten gi-
 zarteko sektore «errespetagarriek» «analfabe-
 to» berba hori. Herri honetan dauden hizkuntza
 nagusi bietako bat bakarrik menperatzen due-
 nari (eta gainera, herri honen berezkoa ez den
 hizkuntza) «analfabeto» deitzea irain larria da
 eta erabat gaitzetsi behar da. Aldiz, hizkuntza
 bat ederto menperatu eta bestean duintasun
 handiz molda daitekeenari «borono» —erabat
 hitz despektiboa, ez dezagun ahaztu— deitzea
 ez da iraina. Are, barrea eragiteko aitzakia ede-
 rra da antza. Hau da, Euskal Herrian, jakituria
 handiagoa duena (hizkuntzen arloan behintzat)
 gutxiago dakiena baino ergelagoa dela esatea ez
 da kontraesankorra, sano eta normala baizik.
 Eta bere herriko hizkuntzaz tutik ez dakienari
 «analfabeto» deitzean, berriz, «betiko demo-
 kratak» asaldatu egiten dira, askatasunaren izen
 sakrosantuan. Nik, neure aldetik, zera diot:
 Euskal Herrian euskaraz...eta besteak, analfa-
 betoak.

MARI PURI AKARREGI
 LEKEITIO (BIZKAIA)

Hiruko Txikian

ZAINTZAILE ALENA

Ugaltzen ari zaigun jende mota.
 Urrik erosita garesti saltzean du
 bere ariketarik gogokoena.
 Feudalismo berri honek, demokrazia
 du izena. Bere izenean, nagusiak, Sobiet
 Batasuna etsai berdingarriaren larderia-
 tik libre, mundua bere landatzat hartu eta
 guztia bere mendea hartzei ekin dio.
 Ekonomikoki indartsuena izateak ahal-
 bideratzen dion militar nagusitza oinarri,
 teknologi azkarrenaren jabeak kultura
 unibertsaltzat ezarri digu berea, eta gure
 ezina baliatuz, berea, politika posible
 bakarra bailitza sartu digu. Iraken hasi
 eta Jugoslavian jarraitu. Jada, ez du bere

militarrentzat hiletarik egin behar. Jada,
 ez dio etxe barruan inoren jazarpenari
 aurre egin behar. Jada, ez du protesta
 kanturik entzun behar, kantugileak euren
 konpromiso profesionalak medio, ago-
 biaturik bizi baitira inora heltzeko. Eta
 gerra elektronikoa zigorra da. Nagusiaz
 bat egiten ez duen guztiak jasan lezakeen
 zigorra. Amore ematen ez duenaren pa-
 tua. Eta demokrazia nazionalista bakar
 honek fundamentalismoa sortu du, ongi-
 zate deituraz bataiatua. Beregandik kan-
 pokoa, txokokeria arriskutsu hori du
 etsaitxoa, bere zentzua. Gu alegia. Bera
 ez garenak ●

T E R M O

TXANPONA

BW-MECAPEÑA ZULOTIK ATERA

Azken asteotako euskal panorama ekonomiko-laborala Mecánica del Peñan (Mecapeña) gertatutako ordainketa-etendurak eta pribatizatze prozesuan dagoen Babcock Wilcoxon (BW) egoera larriak belztu dute. Bi enpresa hauek beren hornitzaile diren hainbat euskal enpresa txikiren giltzarri dira. Bien artean 2.000 enplegu zuzen dituzte, eta bion efektu biderkatzaileak beste zenbait milaka zeharkako enplegutik eragina izan dezake. BW eta Mecapeña ahal den moduan zulotik atera behar dira. Bertako langileek hasiak dituzte mobilizazioak eta irtenbidearen giltza aipatu dute: ekipo-ondasunen sektorea berrantolatzea. Horretarako alde guztien partehartzea bilatu behar da: enpresak, akziodunak, langileak, sindikatuak eta Madril zein Gasteizko Administrazioak. Kontu izan behar da bi enpresok usaintzen edo kudeatzen aritu —eta ari— diren multinazionalekin, hona etorri, gure diru publikoez baliatu eta inongo azalpenik eman gabe eta erantzukizunik hartu gabe alde egiten baitute. Norvegiako Kvaerner multinazionalak Mecapeñan eginikoa horren adibide da.

♦ DANIEL UDALAITZ

GORA EGINEZ HONDORATZEA

JAVIER Solana NATOkO Idazkari Nagusiari buruzko hausnarketa eginez, politikariei buruzko hausnarketa interesgarria egiten zuen Francisco Umbral espainiar idazleak iritzi artikulu batean. Solanak NATOren eraso ondo kudeatu ez badu ere, Europako Batzordeko atzerri ministroaren gisako kargua emango zaiola dio Umbralek. Horrexegatik dio honakoa: «Politika munduko ofiziorik onena da, politikan bakarrik galtzen baita gorantz eginez». Horrela jarraitzen du «(...) Epai-keta bat galtzen duen abokatuak sinesgarritasuna galtzen du. Iturria itoginarekin uzten duen iturginari ez zaio berriz deitzen. Baina politikan zera gertatzen da, modu handian galdu behar dela, Solana galtzen ari den moduan. Aparteko porrotak garaipenak beste balio du».

AZNARREN GUTUNA ETA-RI

ZENBAIT komunikabidetan zabaldu den informazioen arabera, Espainiako Gobernuak, ETArekin hitz egiteko prestutasuna agertzen zuen duela aste batzuk erakundeari bidalitako gutunean. Gobernuak ETArekin baldintza bat beteko zuen horrela: azaroan Gobernuak ETArekin hitz egiteko prestutasuna idatziz iritsiaraztea. Aipatu informazioetan esaten denez, ETak horregatik baloratu zuen ongi Aznarrekin hitz egiteko prestutasuna, «Gara» eta «Egunkaria»n egindako elkarrizketan. Jaime Mayor Oreja Es-

■ Madril ek ETArekin gutunez erantzun ei dio.

painiako Barne Ministroaren esanetan, «ETArekin kontaktuetan egunero aurreratzen da».

JARRAI ETA GAZTERIAK BAIONAN

JARRAI eta Gazteriak zentzuzko kide bauraldia egiten ari dira Baionako katedralean. Larunbatean aterako dira, talde biek antolatutako manifestaziora joateko. «Euskal gazteriak jasaten duen erasoaren aurka» eta bereziki hilaren 15ean Parisen Egoitz Urrutikoetxea, Geronimo Prieto eta Joxemi Esparzaren epaiketaren aurkako mobilizazioak dira.

UPN-REN AKATSA ETA GAIZTOAK

UPNk Barañainen —Nafarroako hirugarren herri handiena— zerrenda garaiz aurkeztu ez izanaren errua, «biolentziari eta Nafarroako iparraldean zerrendak osatzeko izan dituzten arazoak» egotzi zien Sanz Lehendakariak.

B A H E A

- Joxe Karlos Apeztegia Jaka euskal presoak Sabin Intxaurragari erantzunez (sailburuak etakideak ez zirela preso politikoak esan zuela eta): «Ez duzu zuzentasunez jokatu, ez duzu aintzat hartu euskal presoekiko Euskal Herri osoan guztiz hedatua dagoen sentikortasuna eta zuzen esanak guztiz desagokiak izan dira, egiazkoak ez izateaz gain».
- Carlos Garaikoetxea Manuel Fraga euskal udal bateko zerrendan egoteari buruz, ironiaz: «Ikurriña ezagutua izan aurretik, nire gorpua gainetik pasatu behar dute» esan zuenak.

E T R O A

ZENTRU EZKERREKO ABERTZALEAK

EZ dira oharkabeen pasatu Bermeon Carlos Garaikoetxeak «zentru ezkerreko abertzaletasuna finkatze» aldera egindako adierazpenak. EAKo buruzagiaren ustez, esparru politiko hori beharrezkoa litzateke «EAJren zentro-eskuinak» bere osagarritasuna izan dezan. Ez da berria EAKo sektore batzuk ez daudela batere pozik EAJrekin orain egin den aliantzarekin. Lasaigarri bere ulertu beharko dira berbok?

ELA-REN NAGUSITASUNA AUZITAN

ELA sindikatua EAEko sindikatu nagusia da, sindikal ordezkaritzaren % 40 berea da; Nafarroan % 20ra iristen da. Hala ere, eta 1996an UGTk eta CCOOk Espainiako Auzitegi Nazionalan jarritako helegitea aurrera ateratzen bada, ordezkaritza handieneko sindikatuaren izendapena galduko du, honek bere baitan dakarren es-

EAJ EUROPAN

Aspaldiko tradizioa du EAJk European, eta bertako demokristauekin harreman zaharrak ditu. Europako Alderdi Popularreko (PPE) sortzailea ere bada baina azken boladan ika-mika zorrotzean ari da gaur egun PPEko Lehendakari Wilfred Martensekin. Honek PPren-tzako botoa eskatu zuen eta horrek biziki haserrarazi zituen buruzagi jeltzaleak. European PPEk egingo duen bilkura batera deitu ere ez du egin Martensek, «EAJk ez duelako argi utzi bere diputatuak PPEn parte hartuko duten ala ez. Horrez gain, EAJ gogor kritikatu du Lizarra-Garaziko akordioa sinatzeagatik.

kubide galtze guztiekin. Sindikatu handieneko izendapena lortzeko, ordezkaritzaren % 15 lortu behar da komunitate autonomo batean eta % 10 estatuan. CCOO eta UGTren argudioa honakoa da: ELAk bi komunitatetan hartzen duela parte —EAEn eta Nafarroan— eta, beraz, estatu mailako % 10 hori gainditu beharko lukeela.

■ ELA torpedeatu nahi dute CCOOk eta UGTk.

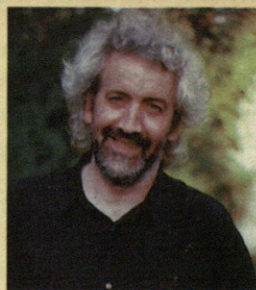

■ Iñigo Iruin.

IZPIAK

Iñigo Iruin abokatuak, 1990ean zerga iraultzailea dela eta, ETA eta enpresari batzuen bitartekari lana egiteagatik, zabalik zegoen auzi bati aurre egin beharko dio, akusatzaileek —fiskala eta Terrorismoaren Biktimen Elkarteak— epaiketa atzera botatzen ez badute. Iruinek auzia behin-betiko ixtea eskatu dio EAEko Auzitegi Nagusiari.

Joseba Zulaika antropologoak «Enemigos, no hay enemigo» liburua plazaratu berri du «Erein» argitaletxearen eskutik, su-etenenaren ondorengo egoera politikoak euskal gizarteari eskaintzen dionaz hausnartuz. Europarako estatu eredu desberdin bati buruzko hausnarketara ere bultzatzen du irakurlea.

■ Joseba Zulaika.

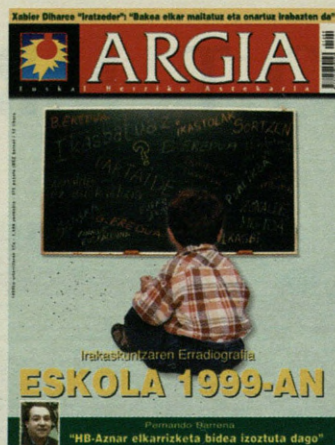
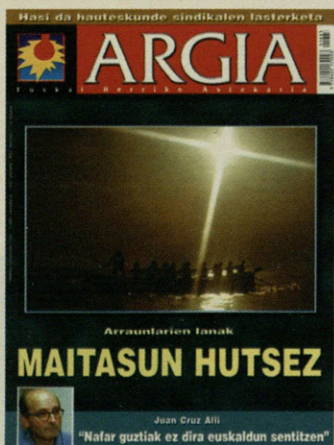
kurriña ofiziala den komunitate bateko alderdi bateko zerrenda batzuetan joatea goraipagarria eruditzen zait».

■ Maria San Gil, Donostiako PPko alkategaia: «Elorzak ez du gaizki egin alkate gisa, baina utsegite nabarmena izan du: ez du biolentziaren aurkako jarrera gogorra izan».

■ Fernando Buesa, PSE-EEko buruzagia: «Gobernu aurrerakoia nahi ditugu, horregatik PP ez da gure aliatua, aurkaria baizik».

■ Felix Taberna, IU-EBkoa: «Ezin gara beti bizi gaiztoak inbadituko gaituztelakoan».

Astero Euskaraz Bizitzeko

KONPROMISOAREN KOLOREAK DITUGU

(Ezagutzen gaituzu?)

ARGIA jaso nahi dut astero

HARPIDETZA SARIAK (BEZa barne): Hego Euskal Herria: 15.000 pta • Ipar Euskal Herria: 717 libera • Espainia: 15.000 pta • Beste Atzerriak: 19.300 pta • Airez: 30.225 pta

Markatu x batez zure aukera:

- ☐ Hilabetez dohainik jaso nahi dut ARGIA berria ezagutzeko
☐ Urte osoko harpidetza egin nahi dut. (CD bat opari jasoko duzu)

zena:.....1. deitura2. deitura:
J.A.F./N.I.F.:Helbidea:
Posta kodea:Herria:Herrialdea:Tel./Faxa:

OILIK URTE OSOKO HARPIDETZA ESKATU DUENAK BETETZEKO:

Ordainketa mota (markatu x batez):

Bankuz Transferentziaz ARGIAren kontura

Bankuz ordaintzekoak betetzeko soilik).....Titularra:.....

Titularraren helbidea:.....

Entitatea

Sukurtsala ☐☐☐☐

K.D.

Kontu zenbakia

DATA:

SINADURA:

Harpidetza-orri hau bete eta bidali helbide honetara:

GIA, Harpidetza Saila: Zirkuitu Ibilbidea, 15. pabil. 20160 Lasarte-Oria (Gipuzkoa) • Tel.: 943 37 15 45 • FAXA: 943 36 10 48 • posta-e: harpide@argia.com • www.argia.com

ARGIAk zure datuak gure arteko harremanetarako soilik erabiliko dituela bermatzen du.

SABINO Aiestaran

«Gatazka sozial eta politikoetan kulturaren eragina» izenburuko hitzaldia eman zuen Gernika Gogoratuzeak gonbidatua, eta aurki, UEUren ikastaroen kariatara izen bereko tesia aurkeztuko du Sabino Aiestaranek. Gatazkaren maneiuz jardun dugu.

“GATAZKA ONDO KUDEATUA ALDAKETARAKO MOTORE DA”

PABLO S. QUIZA

■ «Ideala ez da gatazka eza; gatazka ondo kudeatua, modu sozializatu batez, aldaketarako motore da».

Gizataldeen terapia eta hauen inguruan bizitzen diren gatazken aztertzaile zaitugu. Gaur egun, berriz, kultura, gatazka eta instituzioen arteko loturak ari zara aztertzen. Kokatu aldera, zein da Euskal Herrian bizi den gatazkari buruzko zure teoria?

Edozein gatazkari buruzko teoria formulatzean, gatazkan inplikatuak diren par-

teak zeintzuk diren jakin behar da. Euskal kasuan, alde inplikatuak euskal eta espainiar herriak dira; euskal aldean bi sentsibiltate ezberdinak izaki. Hiru sentsibiltateok argiki bereizten dira. Bi talde nagusi dira hala ere, euskal eta espainiar taldea.

■ Euskal aldean bi parte bereizita dagoela diozu: nazionalismo tradizionala eta ezker abertzalea dei daitezkenak. Gatazkaren une honetan nola ikusten

dituzu bi hauen arteko harremanak?

Hiru taldeen arteko negoziazioa lortzea xedea izanez, euskal taldearen heterogeneitatea dela-eta, lehenik Euskal Herriaren barnean negoziazio bat izan beharra dago, kanpoko taldearekiko negoziazioa gauzatu bada. Une honetan, negoziazio bikoitza ari da lantzen. Euskal taldeen artekoa, ordea, isilean utzi egin behar izan da, historiaren norabidea aldatu ahal izateko. Li-

zarrako Adierazpena dugu horren emaria. Bere bidez, prozesu bat zabaldu da; alde bat ez dago Lizarran ordea. Lizarrako estrategia oso da baliagarria, orain berriz, kontua —nolabait esanda— ‘ez nazionalistak’ Lizarran integratzea da.

■ **Zure tesiaren arabera, gatazken ebazketan hiru fase bereizi behar dira: «fase estrategikoa», «negoziazio fasea» eta «baliabideen birbanatze fasea». Bigarrenera bidean omen gaude. Zein koordinatetan ari da ematen?**

Fase estrategikoa arerioarekiko boterea finkatzeko erabiltzen den fasea da —giza bikote batean ere ematen dena—. Gatazka, galtze eta irabazte kontuetan hutsean dago: gehi-keta 0 deitua dago uneon. Batek irabazten duena besteak galtzen du eta alderantzizkoa. Uneon urrats berebizikoa gertatzen ari da, ez baita modu espontaneo batez ematen, kanpoko eragileak behartua baizik. Fase estrategikotik negoziazio fasea hiru bide posible daude. Bat: kanpoko botere batek behartzen ditu aldeak hitz egitera; Irlandan, kasu. Bi: pertsonalitate edo instituzio batek bitartekaritza lana abian jartzen du. Eta hiru: hau da gure kasua, herria bera eboluzionatzen doa, eta behartzen ditu aldeak negoziatzera. Hau ez da sarri ematen; gurean herriaren berezitasuna medio ari da garatzen.

■ **Negoziazio fase hau noiz has daiteke, zure ustez?**

Datorren abendu aldean hasiko delakoan nago ni.

■ **Herria aipatu duzu. Zeinen bitartez bultzatzen ari da herria aldeok negoziatzera?**

Nire ustez, herri honen espezi-fikotasunak ekarri du bidea —bide berezia inon badago— eta bide horretan plantatuko den mahaian esanahi franko izango duena, zuzen edo zeharka. Hurrenez hurren, bitartekariak hauek dira: Confebask, sindikatuak, Elkarri mugimendua eta eliza.

■ **Egin dezagun geroko egoerari buruzko gogoeta. Negoziazio fasea gauzatu dadin, zeintzuk dira gakoak?**

Lehenik, negoziazioa ideien mailan eman beharko da. Horretarako, eta non gauden jakiteko, gatazkaren jatorria ulertu behar da. Akordioa, funtsean, gatazkak signifikatzen duena erakitzea da. Gero, gatazkari irtenbidea emango dizkion pun-

GATAZKETAN ADITUA

Aian jaio zen 1936an. Gizarte psikologian katedraduna da, frantziskotarra, Lovainan ikasia. Erroman irakasle aritu zen bost urtez. 74tik 80ra Salamancan aritu zen. EHUKo Psikologia Fakultatean dihardu egun. 1986an bi hilabete egin zituen Zairen, egungo Kongon; zuri eta beltzen arteko gatazka izan zuen aztergai, eta bideratzaile lanetan jardun zuen. Arraza arteko gatazketan aritua eta aditua da gizon patxadatsu hau.

tuetan ados jarri behar dira. Horretarako, susmo guztiak deuseztu beharko dira, eta auzian ari diren aldeon kontzientzia gero eta garbiago agertu beharko du interdependentsiak.

■ **Euskal gatazkari buruzko zure tesian berebiziko kontzeptua da interdependentsia. Zer da berau?**

Interdependentsia bi modutan bereizten da: objektiboa eta subjektiboa. Interdependentsia objektiboa diosku, ezein aldeak ezin duela bere helburua lortu beste aldeak berea lortu gabe. Adibide bi: Euskal Herriak zail izan du ekonomikoki garatzea Espainia ekonomikoki hondoratzen bada. «Ez nazionalistak» euskaldun senti daitezzen oso instituzio sentsibleak beharko dira

“Negoziazio fasea bukatuko da, errealtatearen berrinterpretazio gogorra egin ondoren”

haien baloreekiko. Bakea lortzea errealtate interdependiente batean bizitzea da. Interdependentsia subjektiboa, berriz, bi aldeak goi-mailako entitate baten parte sentitzen direnean ematen da. Entitate hori Euskal Herria dateke, Euskal Herriak errealtate komun baten partaide izan behar du. Hau da, interdependentsia horretan abertzaleok ezin izanen dugu bakea lortu abertzale ez direnak ez badira lan horretarako prestatzen.

■ **Demagun negoziazio fasea gaititu dugula. Zein egoeran aurkituko gara?**

Negoziazioa gauzatua izanen da gatazkan diren aldeak errealtatearen berrinter-

pretazio gogorra egin eta gero. Jarraian, baliabideen birbanatze lana iritsiko da. Berean, gatazkaren erroretan dauden aspektu kulturalak jardun beharko dugu, baita aspektu materialista ebatzi beharko ere. Baliabideak modu zabal batez ulertu behar dira: ekonomikoak, afektiboak, materialak, sozialak eta politikoak. Espazio politikoen banaketa —erabakigune politikoa deitua ere— jokoan izanen da. Nolanahi ere, gatazka ebazpenaren arrakastan, aspektu kulturalak berealdiko eragina duela uste dut nik.

■ **Kulturari buruzko interpretazio ugari dago, ordea?**

Honetaz asko dago idatzia. Hemen dugun arazoa ebazteko kulturen interpretazioa egin beharko da. G. Hofstederen «Culture's Consequences: Software of the mind» liburuaren il-

dotik, agintaritza eta boterearekiko distantzia, gizakion zalantza, indibidualismoa eta kolektibismoa, maskulinitasun eta femininitasunaren dikotomiak interpretatzeko aukera izan dut berriki. F.Fukuyamaren «La confianza»k, berriz, gizabanakoak, tribu edo familia bateko partaideak beraietatik nola ateratzen diren elkartzeko eta estatuarekiko egitura intermedioak eratzeko modua argitu dit. Euskadin dimentsio hauek hartzen baditugu, gure herrian boterearekiko distantzia txikia dagoela ikusten da. Hau da, agintariak menpekoekin kontaktzen dute eta erabakiak beraiekin hartzen direla ikusten da. Gurean, beste inon baino ikuspegi demokratiko eta berdinzaleago bat ageri da. Zeregin horretan mugimendu sozialen munta izugarria da. Euskal Herriko gazteen % 50,6 elkarre baten partaidea da. Euskal instituzioek gero eta kontzientzia

handiagoa dute horretaz.

■ **Kolektibismo eta indibidualismo dikotomia uztarketan izan daiteke gakoa? Zehazten al dizkiguzu biak?**

Gizarteak gero eta txiroagoak diren neurrian, are kolektibistago dira. Herriak ekonomikoki aurrerago joan ahala, indibidualismoak aurrera egiten du. Honek ekartzen du gizabanakoa gero eta autonomo eta arduratsuago sentitzea baloreen definizioan. Indibidualismo etikoaz ari gara hortaz. Kolektibismoa, identitate kolektiboaren menpe dago, eta berez da ona. Kontuan hartuz betiere, gehiegi garatzen delarik identitate pertsonalak gehiegike-

riak jasan ditzakeela. Termino psikologikoetan ari gara, orduan eta identitate pertsonalak errelebantzia gehiegi hartzen du. Kontua indibidualismotik paseaz kolektibismoaren ideia gaingitzea da. Kontzientzia autonomo horretatik norberaren autonomia eta ardura garatzea eta kooperazioa gauzatzeko xede izaki.

■ **Gatazkaren ebazpenean, aipaturiko horiek guztiak termino politikoetan interpretatu behar ditugu nolabait...**

Halaxe da. Maila politikoan, ordea, xedea ez da denok kontzientzia eta pertenezia bakarria izatea, hau da, nazio bakarreko kide izatea, baizik pluralitate eta interdependentsia bidez egitura sozial eta politiko bat eraikitzea, zeinean, alde bakoitzak bere autonomia gordeaz, denok arituko garen. Horixe da gatazkaren ebazpenak ekarri behar duena, eta horretan talde lana funtsezkoa da oso.

■ **Kultur dimentsioari garrantzia ematen diozu. Politikoak kontziente al dira horretaz. Fikinean, auzia beraiek ebatzi behar dute.**

Politikoek dimentsio politikoari ematen diote garrantzia handiago, jakina; ohiko joera gatazken ebazpenean. Nik, gakoa indibidualismo eta kolektibismoaren dikotomian dagoela mantentzen dut; jendeak termino dikotomikoetan pentsatu behar duela. Irtenbidea ez da indibidualismoa ala kolektibismoa. Bi joerak elkarrekikoan osatu behar dira, indibidualismotik kolektibismora eta alderantzizko bidea burutu behar du gure gizarteak.

Politiko askok ez du susmatu ere dualismo horren garrantzia, termino indibidualetan pentsatzen du. Hots, gatazkaren ebazpenean, alde bakoitza erabat independentea dela.

■ **Bestalde, lehen aipatu didazun Euskal Herria unitate edo batasun horrek independentzia terminoa kendu beharko du bere gogotik...**

Bai. ETak berak kontzepzio hori bera mantentzen duela uste dut. Euskadi estatu independente gisa ikustean kontzepzio hori agertzen du. Hau da, soilik estatu independente bat eraikiz bermatu daitekeela herri honen geroa. Eta kontzepzio bera dute,

■ «Euskal instituzioak gero eta kontzienteago dira mugimendu sozialen eraginaz».

bestalde, botere zentralaren arauen menpe herri honek herri izatea duena pentsatzen dutenek. Nire ustez, egun baditugu gogoeskema berriak hori gaingitzeko. Interdependentsia terminoetan pentsatzen ikasi behar dugu.

■ **Konfiantza aipatu dugu ere. Gure gizartean badago elkarren arteko konfiantza, beraz, aldeko faktorea da.**

Bai. Konfiantza soziala azkartzen bada, gizartea osatzen duten unitate sozial txikiak gero eta irekiagoak izango dira, talde-

■ **“Negoziazioa ideien mailan eman behar da; akordioa, gatazkak signifikatzen duena eraikitzea da”**

ko kideak izanik ere goi-maila altuago baten unitateko partaideak sentituko direnak. Hola gauzatzen da interdependentsia.

■ **Eta talde barru bakoitzeko diferentziak deuseztu behar al dira?**

Ez. Alderantziz. Talde arteko gatazka auzitan dagoenean, normalena izaten da talde bakoitzak barruko dibergentziak isilarazi nahi izatea. Helburua, talde arteko

diferentziak gutxitzea da —horixe da uneon bizitzen ari den erironka—, baina zeregin horretan talde arteko harremana gauzatu behar den neurrian, oso da garrantzitsua beren barne diferentzien jabe eta kontziente izatea. Talde barneko diferentzia horiek guztiak mantentzeak posibilitatzen du finean negoziazioa zertzea.

■ **Negoziazioa gauzaturik, baliabideen birbanatze fasera pasa eta hori gauzaturik ere, gatazka gaingidutzat jo izango ahal dugu?**

Pertsonen arteko gatazkak ez dira sekula gaingiduten, eta taldeen artekoak are gutxiago. Beraz, ikasi behar da gatazkan bizitzen, baina gatazka sozializatuan bizitzen, unean uneko soluziobi-deekin. Ez dut uste euskalduna denaren eta euskalduna ez denaren arteko tentsioarekin bukatzen duen irtenbidea emango denik. Tentsio hori luzerakoa da. Horretan, funtsezko elementua hizkuntza da, euskaraz bizi garenok beti izango dugu euskaradun ez direnen bestelako pertenezia bat.

Denok *baskoak*, baina euskaradunok eta ez euskaradunak.

■ **Gatazka gure herriaren ezaugarria izango da, gure izaeraren agerpide beti?**

Bai. Gainera, ideala ez da gatazka eza. Konfliktua ondo kudeatua, modu sozializatu batez, aldaketarako motore da. Konfliktua psikologia sozialean ez da ezkorra bezala ikusten, aukera bat baizik, energia da. Euskal gizartea den bezala da gatazkan bizi delako. Ordea, ikasi behar dugu gatazkan bizitzen, gatazka ondo tratatzen, gatazka maneiatzen ikasi behar dugu, ez berauek deuseztuz, ezin baitira deuseztu.

■ **Badugu zer ikasi.**

Norbanakook hiru gauzok ikasi behar dugu: bat, gaineratiko ideiekin pentsatzen, eta horretarako elkarri entzun behar diogu. Bi, bakoitzaren interesei loturiko xede komunak bilatu behar ditugu argi eta garbi. Eta hiru, nork bere buruaren interpretazioa egiteko bere kontzientzia behar du garatu. Nik ezin dut aurrera egin, besteekin egin ezik. Elkarrekin dependentsiaz ari gara, alegia ●

◆ MIKEL ASURMENDI

H A U T E S K U N D E A K

Pentsatu baino bareago bilakatu da kanpaina; hiru hautesontzi bai baina Europakoari gutxi begiratu zaio Euskal Herrian. Udalek eta diputazioek, ordea, inoiz baino indar gehiago hartu dute. Eraikuntza nazionalaren bizkar ezurra ikusi nahi du askok erakundeotan.

EKAINAK 14, UDALERRIEN BILTZARRAREN HASIERA

Igandea gainean da eta politikariak atzera baino hauteskunde ondorengo egunetara begiratzen ari dira jada. Aurrera begiratzeko modu ugari dira, nahiz eta hiru behintzat nabarmendu daitezkeen: urrutien ere zapata puntara begirata; begirada laupabost metrora bide-ratuta; eta, azkenik, okotzari goraka eraginez, urrutiko zeruertza bilatu nahian. Era guztietako joerak antzematen dira euskal politikarien artean. Esparruei dagokienez, halaber, EAEn errealtate bat bizi da eta Nafarroan beste bat.

Alderdi abertzaleek, sasoi berriekin bat, euskal zeruertz burujabera begiratu dute sarri; egia da Lizarra-Garaziri ez zaiola horrenbeste aipamenik egin baina present izan da kanpainan, itzaletik nabarmenduz. PPK, hitzez bederen, zapata puntari begira darrai, abertzaleen aurkako erasoetan oinarritua eta bereziki EAJ-EAri egurra emanez. Momentuko etekina da interesatzen zaiona orain. Behin baino gehiagotan esan izan da popularrek eta jeltzaleek hauteslego zati bat konpartitu dezaketela; garaiotan gezurra badirudi ere,

neurri batean PPK hipotesia sinesten du eta EAJ-EAren aurka jarraitzen du. Baina hipotesi horrek baino indar handiagoa dauka PPK «El guerrero del antifaz» espainiar komikeko pertsonaiaren balentriak errepikatu nahi izatea: Espainia euskal sarrazeno

infidelaren aurrean defendatu nahi izatea. Kolore desberdinez jantzita bada ere, bigarren hipotesi hori iraganean ere errentagarria izan da.

Oraindik egun batzuren faltan, dena den, ezin esan kanpaina espero bezain gogor eta zorrotza izan denik. Hiru hauteskunde desberdinen bat egiteak eta EAJ-EA-EHk Eusko Jaurlaritza sostengatzeko sinatutako hitzarmenak bestelakorik iragartzen zuten, baina ez. Oro har, kanpaina iragan urriko EAeko hauteskunde autonomikoetako baino askoz patxadatsuagoa izan da. Akaso azken hilabeteetan bizi den normalizazio urratsen adierazle da. Eta normalizazio handiagoa egon badago, zailantza barik; dena den, azaleko uretan agian ez baina azpikoetan mugimendu handia dago. Ez da atentaturik eta kale borroka ere eten da; bestaldetik, ordea, presoek sakabanatuta jarraitzen dute eta —denborak aurrera egiten duen heinean— gero eta osasun arazo handiagoekin, presoekiko alor eskandalagarrienetako bat aipatzegatik. Alegia, gatazka bareago dagoela, baina hor jarraitzen duela. Gauza

■ Nafarroako EAJ-EAren kanpainaren muina Gaztelu plazako EAren egoitza da.

■ Gillermo Etxenike, Gipuzkoako PSE-EEko diputatu nagusi gaia kanpainan zehar egindako mitin batean.

■ Diputazio eta udaletarako EAJ-EAko hautagai nagusienak Gasteizen egindako bilkura batean.

sinplea da baina sarritan, denboraren iraganak bere baitan duen poderioz, hori ahazteko arriskua ere badago.

INKESTAK. Ez da zalantzarik, inkestek asmatu egingo dute ekainaren 13an zer gertatuko den. Ez da harritzekoa, era guztietako inkestak direnean, garai desberdinetan egindakoak eta bezero desberdinetan. Edozein modutan, asko dira —gutxi gora-behera batzuekin— azken emaitzetara dexente hurbiltzen direnak. Eta asmatzen duenik ere bai.

Adibide batekin ariketa praktiko egin liteke. Bilbo hartu —Euskal Herriko hiririk handiena— eta otsailetik ekainera bitartean egindako inkestak aztertu. Zinegotzitan, honakoak izan ziren Bilboko 95eko udal hauteskundearen emaitzak: EAJk 9, PPk 7, PSEk 4, ICVk 5 (Gorororen alderdia), HBk 5 eta IU-EBk 2. Azaletik bada ere, bost inkesta desberdin aztertuko ditugu, bezero desberdinetzat

eta garai desberdinetan egindakoak. Lehenengo inkesta otsailaren erdi aldera egin zen Eusko Jaurlaritzarako, honako emaitzekin: EAJk 11, PPk 7, PSEk 5 (-1), EHk 2, IU-EBk 2 eta ICVk 1. Inkesta honetan, beraz, EAJren gorakada nabarmentzen da eta ICVren hondoratzea.

Bigarren inkesta martxoaren 29an egin zen eta «El Correo» egunkariarentzat:

Kanpaina, iragan urriko EAEko autonomikoetakoa baino askoz patxadatsuagoa izan da

EAJk 11, PPk 9, PSEk 5, EHk 3, IU-EBk 1 eta ICVk 0. Alderdi nagusienek gora egiten dute, batez ere EAJk eta PPk, eta txikiak behera, ICV desagertzearaino gainera.

Hirugarren inkesta apirilaren 15etik 20ra egin zen Bizkaiko Foru Aldundiarentzat: EAJk 11 (+1), PPk 8 (-1), PSEk 5, EHk 3, IU-EBk 2 (+1), ICVk 0 (?). Igoerak ba-

dira (PP, PSE eta EH) baina batez ere EAJren igoera nabarmentzen da; eta ICVren desagertzea udaletxetik, zalantza txiki batekin.

Laugarren inkesta Telecinco telebista-erentzat egin da, maiatzaren 4an: EAJk 12-13; PPk 7, PSEk 5-6, EHk 2-3, IU-EBk 1 eta ICVk 0. Batez ere EAJ eta sozialisten igoera nabarmentzen da, IU-EBren jaitzia eta ICVren desagertzea.

Hemen agertutako bost inkestetatik, bosgarren hau da —«El Mundo» egunkariarentzat egin— kanpainan zehar agertutako bakarra, nahiz eta egin maiatzaren 14tik 18ra egin zen: EAJk 9-10, PPk 6-7, PSEk 4-5, ICVk 4, EHk 3, EBk 1-2. Honetan dagoen berrikuntzarik handiena ICVrena da, lau zinegotzi ematen baitzizkio, hots, 1995ean baino bat gutxiago eta ez iragartzen zaion gainbehera. Inkesta aurrekanpainan egin izanak —eta beraz Gorordo ere gehiago agertuz— izango al du eraginik ICVrekiko emaitza honetan?

Borrokatzeko, ikasteko, eta gozatzeko balio duen zerbait ba al da?

Txalaparta
argitaletxea

Hamar urte
Euskal Herriaren
zerbitzura

Bai. Liburu bat

Navaz y Vides, I-2. • 31300 TAFALLA - NAFARROA
Tf. 948 703934 - Faxa 948 704072 • txalaparta@txalaparta.com • www.txalaparta.com

■ EHko Esteban Olaizola, Arnaldo Otegi eta Koldo Gorostiaga Donostiako Alde Zaharreko azokan.

Galdera ugari egin daiteke aipatu inkesten inguruan, baina guztiak bat datoz joera batzuetan (ez zinegotzi kopuruetan). EAJk gora egingo du, baina dirudienez ez EArekin koalizioan joateak eman beharko lukene guztia. PP mantendu egingo litza-teke eta PSE-EEK eta EHk gora egingo lukete, zinegotzi banarekin bakoitzak. Ezker Batuak behera eta ICVk ere bai. Ekainaren 13an ikusiko da zer gertatzen den. Beste hiriburuekiko inkestak, edo batzar nagusietakoak aztertu izan bage-nitu, antzerako ondorioak aterako geni-tuzkeen.

EUROPAKO HAUTESKUNDEAK.

Gero eta gertuago dago Brusela, baina oraindik urruti; ez bakarrik herritarraren-tzat, baita alderdientzat ere. Europako hauteskundeetarako Espainia hautesba-rruti bakarra denetik, are urrutiago. Ba-karrik joanda alderdi abertzale bakarrek ere ez luke diputaturik lortuko. HBk izan du diputatua bi legealditan, EAK ere bai (ERCekin eta beste batzuekin koalizioan joanda), baita EAJk ere (bakarka zein koa-lizioan). UPNk PPrekin du eurodiputatu baterako hitzarmena, bestela jai luke eta euskal sozialistak PSOEren zerrendetan doaz.

Rosa Diez PSOEko hautagai nagusia izateak zertxobait gehiago hurbildu du kanpaina euskal lurretara, baina batez ere hirigune handietara. Ez zen Abertzaleen Batasunak proposatutakoa atera —indar abertzaleak batera joatearena— baina di-putatu abertzale bat behintzat —bi gaitz— izango da European EAJ, EA eta Esquerrak eratutako koalizioarekin. EHk ahaleginak bai, baina zaila izango du behar den boto kopurua biltzea.

Europako Parla-mentuarekin horren-beste zalaparta atera-tzea, dena den, apur bat barregarria ere bada, benetako parlamentu bat bozkatzan ez de-nean: ezin zaio beneta-ko parlamentua deitu botere legegilerik ez duen erakundeari, eta Europako Batasuneko (EB) botere legegilea Europako Batzordean (EBren kudeatzailea, gobernuaren gisakoa) eta Kontseiluaren esku (governuburuen bilkura) dagoenean.

375 milioi pertsona bizi da EBn eta 297 milioi du boto eskubidea datorren 13an. EB hamabostekoa denetik 626 legebiltzar-kide esertzen dira Europako Legebiltzarre-ko aulkietan, batzuetan Bruselan bertan eta

■ Nafarroako Ezker Batukoei antzerako emai-tzak iragartzen dizkiete emaitzek.

hilean behin Estrasburgon. Batasuneko agintariak beldur dira, European ere mugi-mendu gehiegi ez delako somatzen kan-painari dagokionez: hautesontzietara hur-bilduko direnak erdira ere ez iristearen beldur dira. Ezin esan ospe oneko institu-zioa denik. Botere legegilea bere eskuetan ez egoteaz gain, zarrastalkeriarako joera bizkarreratzen zaio: Legebiltzarreko au-rrekontua 923 milioi eurotako da (155.000 bat pezeta, 6,2 miliar bat libera). Dirutza handia baina horrenbeste ere ez dela diote agintariek, batez ere kontuan hartuta Europako Batasunaren aurrekon-tuaren % 1era ez dela iristen (aurrekontua 100.000 milioi eurokoa da).

UDA BEROA. Udaberri euritsua doa baina uda beroa bide dator. Politikoki bai

bederen. Oraindik kanpainak piztuta ja-rraitzen badu ere, hauteskundeen harresitik harat begiratzen dute alderdiek. Udal Or-dezkarien Biltzarra, Udalerrien Biltzarra bihurtuko da eta honek berriro gorituko du giroa, otsailean legez, edo hauteskundee-tako emaitzen arabera gehiago. Mayor Oreja Espainiako Barne Ministroak argi esan zuen: «EAJ sortu zenetik euskal na-zionalismoaren erasoaldi gogorrera da Udalerrien Biltzarrarena».

Alkate batzuk joan doaz —Jose Angel Cuerda Gasteizkoa mitikoen— eta beste batzuk etorri datoz. PSE-EEK, emaitzen arabera, botoetan gora egin badezake ere, alkatetzatan behera egingo du (batez ere Gipuzkoan). Lizarra-Garaziko karanbolak dira. EHk, aldiz, Gipuzkoan Miguel Angel Blancoren hilketaren ondoren galdutako alkatetza batzuk berreskuratzea espero du. Eta ikustekoa izango da pertsonen duten erakargarritasun maila, badira adibide bat-zuk: Arrasaten Xabier Zubizarreta, Gas-teizen Jose Angel Cuerda joateak duen eragina, Zarautzen Imanol Murua joa-teak... Baina kasurik nabarmenetakoa Odon Elorza Donostiako alkatearena izango da, bere agintaldian berezita-suna eta bere alderdiarekiko freskota-suna erakutsi dituelako.

Joan den astean, halaber, inkesta berria agertu zen Nafarroan, Azterka Ikaskuntza Elkarteak egindakoa eta, honen arabera, orain arteko inkesten emaitzak baieztatzen dira: UPN 20 es-kainutara iristen da Nafarroako Lege-biltzarrean (lehen 17), PSN 13-14ra (11), EH 7ra (5), IU-EB 5era (berdin), eta EAK eta CDNk bina eskuratuko li-tuzkete. Honen arabera, CDNk hartuko luke kokotekorik handiena, lehen 10 bai-tzituen. Emaitza hauen arabera aurreko legealdiko gobernu zabala lor daiteke bai-na abertzaleen erabakiak funtsezkoak izan-go dira oraingon, bereziki EHrenak ●

♦ XABIER LETONA

■ UPNk Diputazioko Gobernura berriro iristeko oso aukera handiak dauzka.

Orain arte Telefónicak izan duen monopolioa hautsi dute Euskaltelek (EAEn) eta Retenak (Nafarroan). Euskaltelek lau urteren buruan euskal biztanleriaren % 80arengana iritsi nahi du, eta Retenak berriz, 2005. urtean etxebizitzaren % 85etara iristea espero du.

RETENAK ETA EUSKALTELEK MONOPOLIOA HAUTSI DUTE

Euskaltelek eta Retenak, Hego Euskal Herriko bi operadore orokorrek, Telefónica enpresa erdi-publikoak hainbeste urtetan izan duen monopolioa hautsi dute. Monopolio horren deusezteza merkatu horrek 1997an izan zuen liberalizazioaren ondorio izan da. Urte horretan Retevisión sortu zen telefonia finkoan eta Airtel telefonia mugikorrean. Euskaltel Euskal Autonomia Erkidegoko telekomunikazioetako operadore orokorra da, eta Retena, berriz, Nafarroako operadore orokorra. Retena hasia da, azken asteotan, herrialde horretan kableak jartzen, eta Euskaltelek EAEn eskaintzen duen zerbitzua eskainiko du Nafarroan.

■ Retena (irudian bere bulegoak) herri barruko tarifak jaisten saiatuko da Nafarroan.

EAeko euskal operadoreak urtebete baino gehiago darama jardunean.

Sare optikoaren zabalkundea hasia da

dagoeneko Iruñeko Azpilagaña auzoan eta Barañain herrian. Zuntz optikoaren ezarpena era mailakatuan iritsiko da Nafarroako hiriburuko auzo guztietara, eta Iruñerriko eta Erriberako herri guztietara. Lehenengo urrats honetan ez da sartuko, oraingoan, Nafarroako iparraldeko herririk.

HERRIKO DEIAK ETA INTERNET, RETENAREN HELBURUAK.

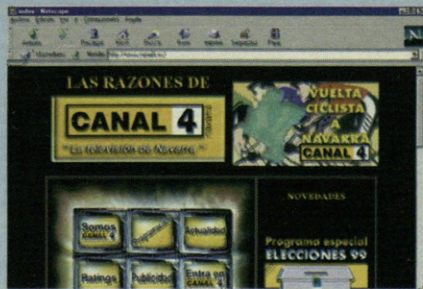
Nafarroako telekomunikazioetako operadore berriak Sustapen Ministerioak 1998an deitutako lehiaketaren bidez lortu zuen bere lizentzia. Enpresa hau 1995ean sortu zuten Nafarroako Aurrezki Kutxak

■ UPNren telebista kate berri bat?

Nafarroako Foru Erkidegoan zuntz optikoa jartzeak esamesak eragin ditu. Nafarroako Gobernuak (UPNren eskuetan egon denak) laster telebista autonomiko bat izateko duen aukerak eragin ditu zurrumurruok. Esamesak baino zertxobait gehiago ere badira. Data jartzen ausartu denik ere bada. Batzuk, goizegi badirudi ere, uda baino lehen Nafarroako telebista autonomikoa izango dela ere esan dute.

Esames horiek areagotu egin dira Canal 4 (lehen TelePamplona) herri-telebistako berremisoreak zigilatzeak Sustapen Ministerioak emandako aginduaren ondoren. Telebista hori Nafarroako lurralde osora iristen zen, soilik Iruñeko hiriburuan emititzeko lizentziaren bidez. Gainera, telebista autono-

miko hori berehalakoan jarriko dela diotenek, Miguel Sanzek ETBk Nafarroan egiten zuen «barneratze desegokia»aren inguruan egindako adierazpenak gogo-

■ Canal 4 telebistaren webgunea.

rarazten dituzte. ETBri buruzko zuzeneko aipamena eginez, zera zioen Sanzek: «beste autonomia erkidegoetako tele-

bista publikoen barneratze desegokiei, Nafarroako telebista autonomikoa ezarri egin beharko zaio aurre».

Adierazpen horiek Nafarroako Gobernuak telekomunikazioetako zuzendari nagusiak egin zituen iragarpenekin bat datoz. Haien arabera, ekainaren 14rako teknologia digitaleko telebista kate bat jartzeko lehiaketa-deialdia egiteko aukera aztertzen ari dira. Behatzaile batzuen ustez, foru, udal eta Europa mailako hauteskundeak igaro eta berehalako data hori oso egokia da operazioa burutzeko. Lehiaketa horretara UPNren hurbilekoak aurkez daitezke, era horretan lagun izango duten komunikabide baten jabe eginez. Retenak esana du hori Nafarroako herrialderako eskain dezakeen aukera anitzetako bat dela ●

■ Euskaltelek 127.000 milioi pezeta inbertituko ditu 2008 urtera bitartean

Euskaltelek 2008 urtera bitartean 127.000 milioi pezeta (5.080 milioi libera) inbertitzea aurreikusiten du. Inbertsio horren helburua lau urteko epean etxebizitza eta enpresen % 80ra eta 5.000 biztanletik beherako herrietara iristea da. Une honetan, urtebeteko jardueraren ondoren, euskal konpainia honek merkatuaren % 25 lortu du.

Euskal operadoreak, urtebeteko epe horretan, erabat gairitu ditu bere lehen ekitaldirako aurreikusitako kopuruak. Ekitaldiaren itxieran 986 milioi pezetako galera izan zuen, hau da, hasiera batean aurreikusitakoaren erdia. E-maila on hori fakturazioaren gorakadaren ondorioz lortu da, konpainiak merkatuan izan duen barneratze indartsuari esker 4.100 milioi pezetako fakturazioa izan baitu. Ekitaldi horretan Euskaltelek 5.000 milioi pezetako gastuak izan zituen eta 8.000 milioi pezetako inbertsioa egin zuen.

1998aren amaieran Euskaltelek 050 bidezko urrunerako deien % 25ko merkatu kuota lortu zuen, 225.084 linea kontratatu zituen eta 160.410 bezero aktibo erdietsi. Internetera sartzeko zerbitzuak (iazko maiatzean martxan jarriak) 21.123 bezero bereganatu ditu dagoeneko, Espainiako laugarren hornitzailea bihurtuz. EAEko operadore honen dei trafikoa abenduaren 31an 165 milioi minutukoa zen. Gorakadak aurrera jarraitzen du 1999an eta 050 bidezko 254.694 linea lortu dituzte jada. 184.052 bezero aktibo eta Interneten 32.245 erabiltzaile izan dituzte, guztira 264 milioi minututara iritsiz.

Aurtengo urtarillaz geroztik euskal operadore honek telefonia mugikorrari ekin dio, eta % 5eko merkatu kuota lortzea espero du bere lehen urtean. Hala-

ber, datozen hilabeteotan kable bidezko telebista digitalari ekiteko asmoa du, beste zerbitzu batzuk ere eskainiz. Herri barruko deiak egiteko aukera ematen duen zuzeneko telefonia ere hedatua du 20 udaletako hainbat auzotan: Getxo, Leioa, Basauri, Sestao, Durango, Santurtzi, Portugalete, Bilbo, Barakaldo, Laudio, Gasteiz, Amurrio, Irun, Donostia, Beasain, Errearteria, Zumarraga, Urnieta, Hondarribia eta Tolosa.

KAPITAL SOZIALA GEHITUKO DU. Euskaltelek 5.000 milioi pezetatan

■ Euskaltelek Zamudion du egoitza nagusia.

gehituko du bere kapital soziala urte honetan zehar. Beraz, bere gaur egungo kapital soziala 19.000 milioitik 24.000 milioitara igaroko da. Euskal konpainia honen gaur egungo kapitala honela dago osaturik: BBK (% 23), Kutxa (% 18,5), Telecom Italia (% 18), Endesa Taldea (% 10), Iberdrola Taldea (% 10), Caja Vital (% 5), EITB (% 5), Eusko Jaurlaritza (% 2), Retevisión (% 2), MCC Taldea (% 2), EVE (% 2).

Egia da Euskaltel telekomunikazio-tako operadore orokor txikia dela. Nolanahi ere, bere arduradunek ez diote

etorkizunean beren eragin esparrua zabaltzeari uko egiten. Oraingoan, beren funtsezko merkatua EAEren barruan daukate. Ez da, ordea, kasualitate hutsa Telecom Italia edukitzea kide estrategiko gisa. Hirugarren akzionistarik indartsuena den talde hau munduko bosgarrena da, Telefónicaren aurretik. Nazioarte mailako merkatura zabaltzeko goizegi baldin bada ere, Telecom Italiarekin —Deutsche Telekomekin bat egitekotan dabil— duen lotura horrek erraztu egin diezaioke jauzi hori. Gaur egun, Euskaltelen lehentasuna EAEn bere sare propioa eratzea da, bezero partikularrak eta enpresarialak lortzeko Telefónicarekin duen lehia gogor eutsiz.

Orain arteko historia laburrean Euskaltelen bidea ez da guztiz erraza gertatu. Arazoak ez dira gutxi izan. Horietako bat, garrantzitsuenetakoa, Retevisión (telefonia finkoko bigarren operadorea) eta Amena (Airtel eta Telefónicarekin lehian ari den mugikorraren operadorea) kideekiko harremana izan da. Harreman hori nahiko gatazkatsua izan da. Euskal operadorearen kudeatzaileek hasiera-hasieratik gogor eutsi diote EAEn marka propioa izateari. Bi talde horiekin tentsio handiak egon badira ere, azkenerako badirudi adostasunera iritsi direla, eta datozen egunetan akordioa erabat biribilduta uzteko moduan direla.

Euskaltelek beti uste izan du kudeaketa independente batek azkarrago handitzeko aukera emango ziola. Eta, egia esan, gaur egun Euskaltel finkoak eta mugikorrak faktura bateratua eta bakarra eskaintzen die bere bezeroei. Aldiz, Retevisiónek eta Amenak oraindik ez dute aukera hori eskaintzen ●

eta UPNren inguruko enpresari batzuk. Bi urteren buruan bere oinarri-soziala zabaldu egin zen, «Diario de Noticias» eta Cementos Portland kablearen merkatuan sartzearen ondorioz.

Telekomunikazioetako hornitzaile gisa Retenak dituen helburuak hiru esparrutara bideratzen dira, nagusiki: telebista, Inter-

net eta telefonia. Retenak, telebistaren esparruan, Espainia mailako telebista guztiak eskainiko ditu, publikoak nahiz pribatuak, ETB1, ETB2 eta Canal 4z gain. Halaber, zuntz optikoaren hornitzaile gisa, ordainketa bidezko hainbat telebista eskainiko ditu, hala nola ikusi ahal izateko ordaindu beharreko berariazko saioak, telebista el-

karregilea eta eskaera bidezko bideoa.

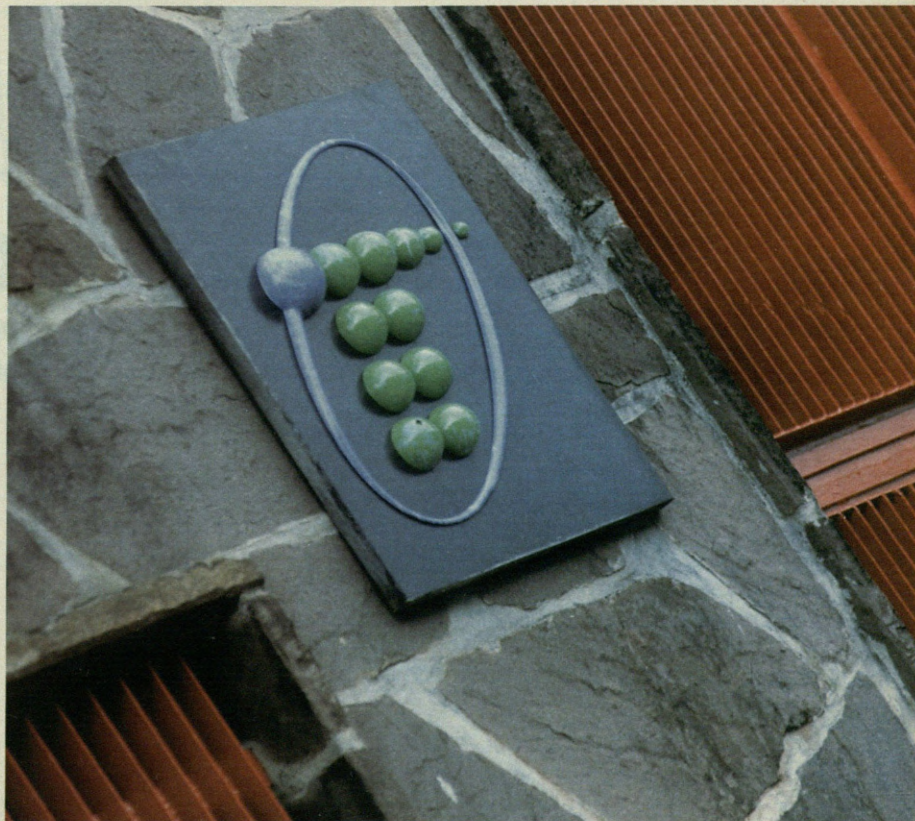
Retenak eskainiko duen berrikuntzetako bat, telefoniako zerbitzuei dagokienez da, horixe izango delarik telekomunikazioetako operadore berri honen baliabide nagusienetakoa. Dauden datu estatistikoek arabera, Nafarroan egiten diren deien artean % 75 herri barrukoak dira. Horren on-

dorioz, operadore berri honen ahalegin nagusia gaur egun Telefónicak era honetako deietan dituen tarifak jaistea izango da. Gainera, deia identifikatzeko aukera, ahots-postontzia, deiak desbideratzea eta multikonferentzia zerbitzua eskainiko ditu, besteak beste.

Internerako irispide bizkorragoa eskaintzea izango da Retenaren beste helburuetako bat, zuntz optikoak gaur egun erabiltzen den kobreaken ondoan eskaintzen dituen abantailez baliaturik. Bertako arduradunek diotenez, Nafarroan kablea jartzeari esker internautek Interneten kontzeptu berri bat ezagutuko dute, gaur egunkoa baino askoz abiadura handiago lortuz web orrietan begiratzekoan edo posta elektronikoa erabiltzerakoan. Zentzu horretan, Retenak Nafarroan tarifa laua ezartzea aurreikusten du.

Retenak 12.000 milioi pezetako (480 milioi libera) inbertsio plan garrantzitsua dauka esku artean, eta aipatu ditugun zerbitzu horiek guztiak Nafarroako etxebizitzaren % 85era eta enpresen % 100era iristeko asmoa du ●

◆ DANIEL UDALAITZ

ALBERTO ELOSEGI

■ Telefónicari merkatu zati handia kendu diote Retenak eta Euskaltelek.

bozkatu

EH

Euskal Herritarrok

haize.
berriak

Irakaskuntza frantziar eta espainarrak kaltetutako ikasleen Biltzar Nazionalak bultzatutako ekimenak eta EHE, LAB, IA, Ikas Batuaz eta Sortzenek abiatutakoak helburu bera dute: derrigorrezko hezkuntzaren ondoren euskararen ezagutza bermatzea.

ESKOLATIK GAZTE GUZTIAK EUSKALDUN IRTEN DAITEZEN

Euskal ikasleek beren III. Biltzar Nazionala burutu zuten maiatzaren hasieran Agurainen. Euskal Herriko sei herrialdeetako hezkuntza sistema aztertu ondoren, «analfabetoak baino analfabetizatuak» sentitzen dira, hezkuntza ereduak behar kultural eta sozialei ez dietelako erantzuten. Euskal Autonomia Erkidegoko legegialdian derrigorrezko hezkuntzan haur guztiei euskara eta gaztelera menperatzea bermatuko diela esan arren, A ereduari hori gertatu dela salatzen zuten ikasleek. Nafarroan

berriaz, «muga baztertzaila subjektibo bartzuen arabera, euskara ikastea lurraldearen heren batean soilik dago bermaturik», ikasleen iritziz. Azkenik, irakaskuntza eredu frantziarra salatzen zuten, euskarazko oinarritzako hezkuntzaren egoera larriaren erruduntzat joz.

Biltzar Nazionalan ikasleak analfabetoak egin dituztela adierazi zen, lagunekin harremanak euskaraz izateko eskubidea eta gure kultura gozatzeko aukera ukatuz. Ikasle askok bere kasa euskaldundu behar izan duela esan zuten, «instituzio

pribatuaren bitartez, norberaren diru eta denbora ugari erabiliz». Egoera salatzean, hezkuntza frantziar eta espainiarrek kaltetutako guztiak biltzar nazional batean elkartzu ziren iragan ekainaren 5ean Txurdinagako (Bilbo) Gabriel Aresti institutuan.

IRAKASKUNTZAREN MUGEN

AURKA. Bestalde, EHE, LAB, IA, Ikas Batuaz eta Sortzenek Euskal Herriak bere hizkuntza berreskuratzeko duen eskubidea aldarrikatzen dute, eta horretarako ekitaldi xume batzuk antolatu dituzte: maiatzeko bi asteburutan erakusketak egin ziren, ekainaren 2an Hegoaldeko lau hiriburuetako Hezkuntza Sailen ordezkarietzat Lanbide Heziketa euskalduna eskatuz jasotako ehundaka sinadura entregatu zituzten eta ekainaren 11n nazio mailako kontzentrazioa egingo dute herriz herri.

Hizkuntzaren berreskurapenean eskolak duen garrantzia azpimarratzen dute ekimen honen sustatzaileek. Hala ere, euskaraz ikasteko eskubidea herritar guztiei bermatzeko asko falta dela uste dute, alde batetik Nafarroan % 70etik gora eredu erdaldunetan ari delako oraindik eta Iparraldean kopuru hori % 80tik gora igotzen delako. Zehazki esanda, Ipar Euskal Herrian, derrigorrezko hezkuntzan, % 8 basterik ez da ari Seaskako ikastoletan, beste % 3 Euskal Hazia/Ikas Bi-n ari da (Hegoaldeko B ereduaren antzekoa, elebiduna) eta % 89ak frantses eskolan ikasten du, euskara usaindu ere egin gabe (Nafarroako G ereduari bezala).

EAEko egoera hobe izan arren, «ikasleen laurdenak A ereduari eta beste laurdenak B ereduari ikasten duela salatzen dugu; lehen kasuan euskara ikasi gabe eta bigarrenetan oso baldintza onetan bakarrik lortuz euskara menderatzea», adierazi du Unai Brea Euskal Herriko Euskarazeko ordezkariak. Egoera honi aurre egiteko ai-

EUSKALDUNON EGUNKARIA

■ EHE, LAB, IA, Ikas Batuaz eta Sortzenek bat egin dute ikasleen helburuekin.

Euskara sailaren babeslea:

"OSASUN MUNDUA GAIKO DAGO

EUSKARARIK GABE"

UEMA

patutako mugimenduek euskararen ofizialtasuna eta hizkuntza eskubideak eskatzen dituzte Euskal Herri osoan, duela hogeitau urte ezarri ziren hizkuntz ereduak gaurko baldintza soziologiko eta politikoko desberdinetara egokituz.

Eskubide horiek ikasmaita guztietan bermatzea nahi dute. «Gaur egungo egoerarik mingarriena lanbide heziketan gertatzen da» dio Unai Break, euskaraz ikasten ikasleen % 5 bakarrik ari baita. Ikasmaita horietan euskarazko eskaintza lehenbailehen ziurtatzea beharrezkotzat ikusten du, «bestela maila horietara iritsi arte bestu den eskubidea ezerezean geratuko delako».

Unibertsitateko egoera ere salatzen dute EHE, LAB, IA, Ikas Batuz eta Sortzenek. 1995eko datuen arabera, euskaraz ikasi nahi zutenen laurdenak ez zuen lortzen EAEko unibertsitate publikoan gure hizkuntzan ikastea. Nafarroan egoera okerragoa da, ez baitago euskalduntze plangintza martxan jartzeko borondaterik. Plangintza horretan irakasleen euskalduntzei lehentasuna eman behar zaio, hori baita kalitatezko euskal irakaskuntzaren oinarria. Batez ere Nafarroan eta Ipar Euskal Herrian nabari dute borondate eza hori. EAEn berriz, irakasle euskaldunberrien formazio berezia, maisu-maistra euskaldunen kontratazio berria eta materialen beharrei erantzutea; horiek dira beraien iritziz plangintza horretan sartu beharrekoak, maila batzuetako (unibertsitatea, lanbide heziketa) utzikeriari aurre egiteko.

Bost erakundeok euskal irakaskuntzaren zainketa Administrazioei dagokiela uste dute, hauek eskola esparruan eta inguruan erabilera bermatzeko eta irakasle erdaldun soberakinen auzia konpondu behar dutelako. «Era berean unibertsitatean gero eta euskararen eskaera handiagoa izango denez, horri erantzun egokia bilatu behar diote Administrazioek», adierazi zigun EHEko ordezkariak. Horretarako aurrekontu eta baliabide egokiak jarri beharko dituzte, etorkizunerako inbertsiorik onena formazio euskalduna eskaintzea dela go-goan izanik.

Bost erakundeok egoera gizarteratu nahiko dute modu sendo eta bateratuan. Horretarako antolatu dituzte arestian aipatutako ekintzak eta hurrena ostiral honetan izango da; irakaskuntza euskaldunaren aldeko kontzentrazioak deitu dituzte Euskal Herriko hainbat herritan ●

◆ JOXEMI SAIZAR

Arturoren kaiera

BJKN-REN ONESPENA

Espainiako Botere Judizialaren Kontseilu Nagusiaren (BJKN) Osoko Bilkurak eskualde euskaldunenetan lan egingo duten ordezkari epaileen eta magistratuen postuetarako euskara balaratzea onetsi zuen iragan astean. Horretarako, ordezkari epaile eta magistratuen euskararen jakintza maila neurtzeko sistema ezar dezala eskatu dio erakunde berreko Ikerketa eta Txosten Batzordeari.

14 ORDU EUSKARAZ

Deustuko Euskal Topagunea osatzen duten elkarteek euskararen aldeko 14 Ordu Euskaraz ekitaldia burutu zuten iragan ostiralean. Ekimenaren asmoa euskararen erabilera esparru guztietan sustatzea da. 1997an eman zitzaion hasiera, 12 Ordu Euskaraz lelopean, iaz 13 Ordu Euskaraz izan zen, eta aurtengoa 14 Ordu Euskaraz.

EUSKAL LITERATURA EZAGUTARAZIZ

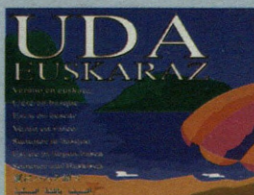
Iragan asteburuan Iruñeko Gaztelu plazan burutu zen Liburuaren Azokarako bi liburu plazaratu zituen Iruñeko Udalak. Biek ala biek Nafarroak euskal literaturari eman dizkion egileen historia ezagutzeko aukera eskaintzen dute, bai Alexander Tapia Perurena olerkari iruindarraren lanak biltzen dituen «Olerki-lanak»ek, bai «Iruñeko Udalaren literatur lehiaketak (1882-1928)» liburuak. Lehena Joxemiel Bidadorrek osatu du eta bigarrena berriz, «Euskaldunon Egunkaria»ko kazetari Alberto Barandiaranek.

EUSKAL KULTURA SENDOTZEKO

Baionako Udalak eta Eusko Ikaskuntzak bi sari sortu dituzte euskal kultura sendotzeko asmoz: euskal kultura saria eta dokumental bideo saria. Lehen sariak bi zati izango ditu: alde batetik, zientzia edo kultur lan bat egiten ari den edota unibertsitateko tesia prestatzen ari den ikerle bati emango zaio saria, eta bestetik euskal kulturaren alde lan egin duen Iparaldeko pertsona bati. Dokumental bideo saria lortzeko egindako lanek berriz, Iparaldeko bizimodua azaldu beharko dute.

U r r e a

■ Donostiako Euskararen Udal Patronatuak «Uda euskaraz» hiztegia berrargitaratu du, uda partean Gipuzkoako hiriburura hurbiltzen den ororentzat erabilgarri. Hau urteroko kontua da, baina aurtengo hizkuntza berri bat sartu dute, arabiera hain zuzen. Hizkuntza honen hitzunez euskarazko hitz eta esatera laburrak erabili ahal izango dituzte uda honetan Donostian.

■ Baskonia saskibaloia taldeak, Arabako Foru Aldundiaren dirulaguntzekin, kiroldegi berria inauguratu du berriki. «Araba Arena» izeneko kiroldegia kanpo zein barnealdean paratu dituzten iragarriak, non zer dagoen azaltzen dutenak, gaztelania hutsez daude; euskararen arrastorik ez da inon ageri. Argazkikoa adibide bat besterik ez da.

I k a t z a

UEUk uztailaren 5ean zabalduko ditu ateak, EHUko Udako Ikastaroak ekainaren 21ean abiatuko dira. Bi unibertsitate eta hainbat proposamen. Bien artean alde nabari bat hala ere, lehenak euskara hutsez emango ditu eskolak, bigarrenean euskara ez da asko entzungo.

BEROTIK IHESI, ASKOK UDAKO ESKOLETAN IZANGO DU ATERPE

Sekula horrelako ikastaro batean erori ez denari sortzen zaion lehen galdera da: zein birusek erakartzen du hainbeste jende (eta gehienak ikasleak gainera) udan ere ariketa mentala eskatzen duten eskolak hartzera? Ikasturte osoa kafetegian pasatzen duten horiei zer galdu zaie ikasgelan, hutsik egin gabe egunero ikastaroetara joateko? Gaurkotasuna izan daiteke jardunaldi hauek erakargarri egiten dituen dohainetako bat. Izan ere, urte osoan unibertsitateetan lantzen ez diren pil-pileko gaiak aztertzen dira. Orokorrean eskolek duten kalitatea ere kontuan hartzekoa da, gai bakoitza horretan aditu direnek ematen dituzte eta. Hortik aurrera, kontra egiteko joerari bota beharko diogu klasera joateko irrika horren errua; ezin baita ahaztu, uda dela, ikasturte osoan irakurtzeko agindu arren, zabaldu ere egin ez ditugun liburuen menpe erortzen garen garaia.

Edozein delarik arrazoia, aurtan ere jende askok beteko ditu jakinminez maletak, udako ikastaroetara bidaiatzeko. Udako Euskal Unibertsitateak eta Euskal Herriko Unibertsitateak prest dituzte edozein bidaia agentziaren moduko eskaintzak: oso proposamen ezberdinak ditu bakoitzak, jakintzaren mundura bidaiatzeko mila era daude eta. Ikasteko gose denak badu, beraz, gustu denak asetzeko moduko menua aurrean. Eta azken ordurarte erabakirik hartzen ez dutenei ere agian gose pixka bat egingo zaie aukeren zerrenda ikusita.

UEU. Uztailaren 5etik 30era arte zabalduko ditu ateak Udako Euskal Unibertsitateak. Miarritzen edukiko du egoitza 5etik 9ra, eta Iruñean 19tik 30era. Bertatik euskal unibertso partikularrean zehar bidaiatu ahal izango da: historiaren mundura, natur zientzien planetara, bertsolaritzaren sateli-

tera, antropologiaren ilargira, informatikaren zulo beltzetara... Orotara 39 planeta edo gai bisitatuko dira, euskara izango delarik hauetara bidaiatzeko kohete edo tresna. Ikastaro hauetan nabarmentzen dena gaien gaurkotasuna da: «Ikerketa berriak Euskal Herriaren Historian», «Bertsolaritzaren egungo erronkak», «Musika-estiloen eguneraketa», «Bioteknologiaren

erronka berriak» eta abar dira beste galdera askoren artean planteatuko dituztenak. Eta ikastaro hauek berezi egiten dituen bigarren ezaugarria, jakintzaren mundua euskal unibertsotik aztertzea da: Zientzia berrietara zaharrenetarikoa den hizkuntzan iristeaz gain, aztergaiak ere bertako ikuspegi batetik lantzen dira, Euskal Herriko egoeretara egokituz.

■ Miarritzen nahiz Iruñean, Udako Euskal Unibertsitatera hurbiltzen denak, euskara huts

Urte urte euskal unibertsora doazen bidaia-riren gorakadari jarraiki, aurten ere 800 astronauta edo partehartzaile espero dira. Urteetako joerak adierazten digu Armstrong klonatuen batez besteko adina zahartzen doala astiro-astiro. Hala ere, 20-30 urte bitarteko gazteak dira nabigatza-ri gehien ausartzen direnak (partehartzaile-ri % 60 gutxi gorabehera), 30-40 urteko adin taldearekin batera (hauek % 30 dira). Ikasleak nondarrak diren jakiteko berriz: «Zeoze entenditze al diyozu?», «Izanbe, honek giputxek ideipe eztaukie!». Gehien entzuten diren erregistroak, edo euskalkiak dira hauek. Alegia, partehartzaile-ri % 80 gipuzkoar eta bizkaitarra dela. Nafarrek % 12ari eusten diote, ondoren arabarrak datoz % 5eko partaidetzarekin eta % 3 dira Iparraldekoak.

Egia esan, UEUK gehiago dirudi udaleku didaktiko bat ikastetxea baino: udako uniforme-ri jantzita (galtza motz eta kamiseta tiradunak) pasiatzen dute ikasleek Larraonan barna, etxeko pasiloan bezala.

■ Donostiako Miramar Jauregian 5.000tik gora ikasle bilduko da, EHUREN ikastaroetan.

Haien artean honez gero sobera ezagutzen dute elkar (*fitxaje* berriez gain, erdiak urte luzeetako esperientzia duten beteranoak baitira). Eta lehen aldiz begiz jotakoekin konektatzeko bide ematen dute arratsalde-
tako futbol partidek eta afalosteko kale-
bueltek. Jan eta lo ere elkarrekin egiten dute barnetegi bihurtzen den egoitzan, elkarbizitzak konplizitatea sortzen duelarik klausuratutakoan artean.

UEU «Udako gau bateko ametsa» bezala interpretatuko luke Mendelssonek, baina hankak lurrean jarrita, urte osoan euskara hutsean jardungo duen unibertsitate-
a da bere helburua. Apustu horretan, 27 urtez diharduten udaleku berezi hauek esperimentu bideurratzaileak dira: unibertsitaterako euskara eta irakasleak trebatzen dituen laborategia. Ikastaroetako gaiak euskararen unibertsotik aztertu beharrak hizkuntza arautu eta sortzera bultzatzen du. Horrez gain, bere emaitza dira unibertsitatean erabiliak izateko argitaratu dituen 200dik gora liburu eta «Uztaro» aldizkaria. Eta gaur egun Euskal Herriko Unibertsitatean euskaraz diharduten irakasle gehienek lehen plaza ere izan da UEU.

UDAKO IKASTAROAK. Euskal Herriko Unibertsitatearen Udako Ikastaroen XVIII. ekitaldia ekainaren 21ean hasi eta irailaren 11an amaituko da. Miramarko Jauregia izango dute aterpe espero dituzten 5.000 ikasle eta 500 irakasle. Eta jendetza

horrentzat guztiarentzat jauregia borda suertatuko denaren beldur, ikastaroen bat edo beste Kursaleko kuboetan borobiltzen ahaleginduko dira. Ikastaroek iraungo duten hiru hilabeteetarako, 63 jardueraren pres-tatu dituzte. Gaurkotasan handia duten gaiak landuko dira hauek, hala nola «Onkologiaren munduko aurrerapenak», «Hedabideen komunikatzeko era berriak», «Ekonomiaren globalizazioa» eta abar luze bat.

Gairik freskoenak eskaintzeaz gain, Euskal Herriko Unibertsitateak udan nazioartera bidaia-ri nahi ez duenari, nazioarte-
a ekartzen dio ikastaroetara. Izan ere, beste herrialdeetako unibertsitateekin harremanak sendotzeko helburua du. Horrela, mila ikasle atzerri-
tarretik gora espero dituzte aurten, eta batzuk eskolak emanez ere parte hartuko dute. Iazko ikastaroetara joandako 5.992 ikasleetatik 4.000 ziren EAEkoak, 1.000 Espainiako beste lurraldeetakoak eta 900 atzerriko beste herrialdeetatik eto-
rriak. Gai bakoitza ikuspegi batetik lantzen da: nazio mailan batzuk, Espainian kokatuz besteak, eta nazioarte mailan hirugarren batzuk.

Ikastaroak berriz gaztelaraz, euskaraz edo ingelesez ematen dira. Aurtengo ikastaroetan klaseen % 90 gaztelara hutsean emango da, % 6 euskaraz eta % 3 ingelesez. Bat-bateko itzulpenak ere egingo dira, ingeleratik gaztelarera 2 klaseetan, eta ingeleratik euskarara beste batean. Beraz,

■ **Ikasteko
gose denak
badu gustu
guztiak asetzeko
moduko menua
aurrean,
zerrenda
luzea baita**

■ Geroz gain, giro atsegina topatuko du.

EUSKALDUNON EGUNKARIA

zientziak aztertzeo hizkuntza nagusia gaztelera dela ikusten da, euskara euskal hizkuntzari berari dagozkion gaiak aztertzeo erabiltzen delarik batik bat. Eta nazioarteko ikasleak euren artean harremanetan jartzeko ere gaztelera erabiltzen dute klasean. Adinari dagokionez, 20-30 urte bitarteko ikasleek betetzen dituzte 100 aulkietatik 90, eta gainerakoetan berriz orokorrean gai horretan diharduten langile eta adituak esertzen dira. Aurreko urteetan parte hartu duten ikasleek irakasle eta antolakuntzaren kalitatea azpimarratzen dute.

Horra, bada, udako egunetan ere irakasteaz arduratuta dauden bi unibertsitateen eskaintza ezberdinak. Batean ez bada bestean, askok aurkituko du gustuko gai interesgarriak. Eta tira, ikasteko sekula berandu ez bada ere, matrikulatzeko goizegi ere ez da jada. Beraz, izenemateko interesa duenak honako telefono zenbakioetan hartu dezake ikasmahairako lekua: UEU: Bilboko 94 421.71 45 edo Baionako (00 33) 5 59 25 60 56; EHU: 94 321 95 11 telefonoan ●

◆ ESTITXU EIZAGIRRE

■ Iruñeko Larraonatik belaunaldi bat baino gehiago igaro da.

Hasian hasi Gure Irratia bere Etxearen Jabe

500.000,00 libera - Gure Irratia, Zure Irratia

Laguntzailea:

Mila urte gehiago euskaraz Iparraldean

Deiadarra

Ikusiz Euskara guztiz beherakadan dela, irratia bide bakarra da gure hizkuntzaren zuzenean entzuteko egunero. Nahi baldin badugu Lapurdin euskara entzun datorren mende, premiazkoa da ditugun transmisio tresna eskasen indartzea.

HELBURUA
12.500.000 pzt

106,6 FM

GYRE IRRATIA

Zure emailta :

EUSKADIKO KUTXA, Paseo de Colon IRUN : 0590052667

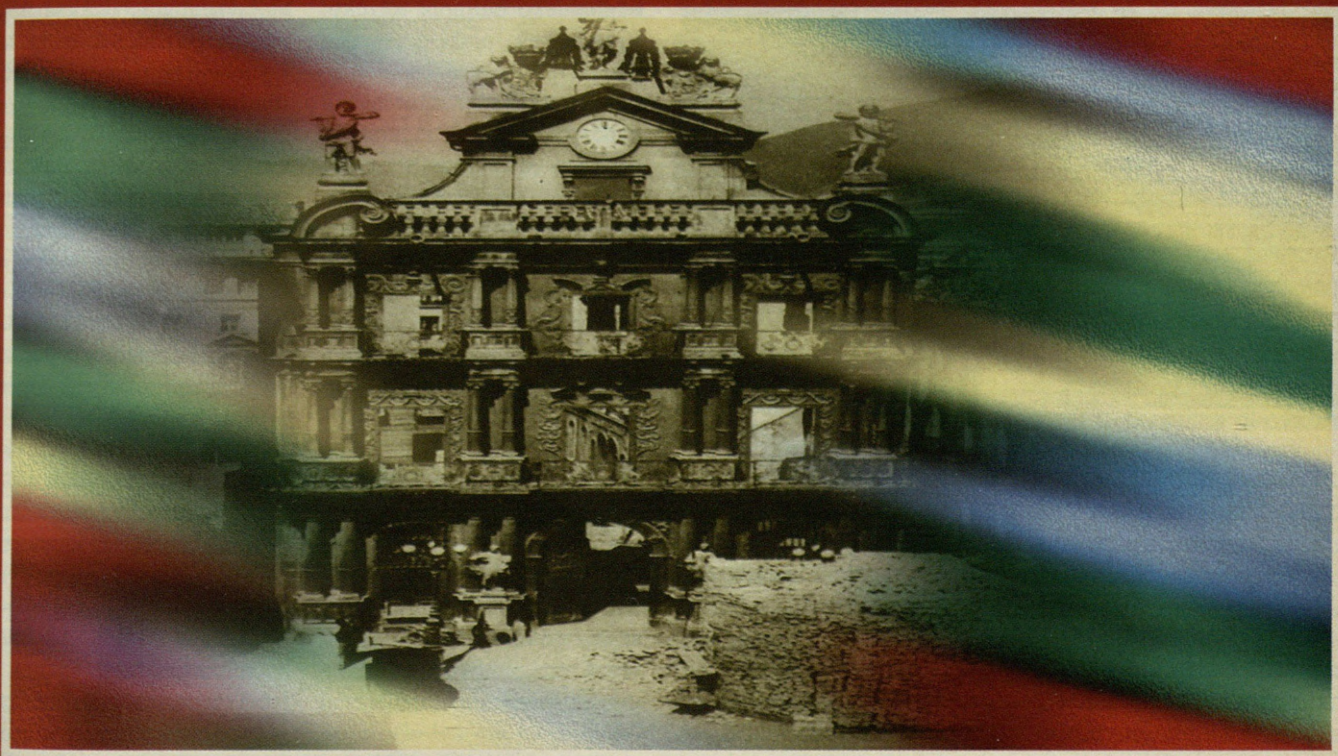
Gure Irratia : P.K. 8452 F - 64184 BAIONA

IRUÑEA

B E R R I A K

Arga ertzeko kolore berriak

Iruñeari itxura berria eman nahi diote. Orain arte Arga ibaiak erdibitutako hiri bezala ikusten bazen, etorkizunean ibaia bera izango da Nafarroako hiriburuaren ezaugarri nagusia. Egin berri duten Udal Planak aurreikusten duenez, toki libre eta berdez osatutako sare batek inguratuko du hiria. Iruñea berriarekin bat egiteko asmoz, Alde Zaharra eraberritze lanetan murgildu dute. Bestalde, Udalak auzo berriak egin nahi ditu eta beraz, etxebizitza asko eraiki. Arazuriko araztegi berriari esker hiriaren ardatza izango den Arga ibaia garbiagoa ikusiko dute iruindarrek urte batzuren buruan. Heltzear dagoen mendean Iruñeak Biltzar eta Musika Auditorioa izango du, bai eta hiriaren gaurko, atzoko eta betiko historia gordeko duen Artxibategi Nagusia ere.

Testuak:

Zalao Mendez • Dani Martirena • Amaia Olano

B e r e z i a

Azken mende Erdian Iruñeak hiria antolatzeke bi plan orokor baino ez ditu izan. Orain hirugarrena eginga da eta heldu den urtean jarriko dute abian. Planak hiriaren ikuspegi berria jasotzen du: Iruñea bi mailatan, goi eta behe lautadan, oinarritutako paisajea duena.

IRUÑEA BERRIA: BI LAUTADA ARGA IBIAIAK LOTURIK

Ikastetxeak, gizarte etxeak bi kirol hiri, osasun etxeak, zahar etxeak... eraikinez jositako hiriak berdeguneentzako tokia izango du.

Lehendabiziko Plan Orokorra, Lerroka-durena deitu dena, 1957an onetsi zuten eta bigarrena, Hiri Antolamenduari buruzko Plan Orokorra, 1984an onartu zen. Hamabost urte geroago hirugarrena prestatu dute, Iruñeko Udal Plana izendatu dutena. Bi fasetan idatzi eta bideratu da: lehenengoa Planaren aurrerapena izan da eta bigarrena, indarrean sartuko den Planaren proiektua.

Otsailetik martxora bitartean berorren erakusketa publikoa egin zen hiritarrek alegazioak eta iradokizunak aurkez zitzen. Udal Planeko ardura-dunek 210 alegazio eta 300 iradokizun inguru jaso dituzte denbora horretan.

Datozen hilabeteotan horiek aztertzen izango dira eta zenbait kasutan aldaketak egin beharko dituzte. Hiri bateko

plan orokorra egiten hasten denetik abian jartzen den arte denbora nahikoa behar izaten da, eta Iruñekoak datorren urte arte itxaron beharko du indarrean sartzeko.

Hirugarren Plan hori egiten hasi zirenean arduradunek antzeman zuten hirian egoera ezberdinak zeudela, alde bakoitzak lurraldean betetzen duen tokiaren eta bere inguruan ematen diren hiri prozesuen arabera. Bost egoera ezberdin identifikatu zituzten eta Udal Plana bost egoera horietan oinarrituta dago: Goi-lautada, Arga ibaiko ibarra, hego-ekialdeko hegala, hego-mendebaldekoa eta ipar-mendebaldekoa.

Goi eta behe lautadek bat egingo dute

Udal Planaren ardatz nagusia Arga Ibaia da. Argaren inguruko proiektu garrantzitsua aurreikusten du Planak eta

egitura berriak nagusiki hor gauzatuko dira, iparraldeko eta hegoaldeko bailarak lotzeko. Kale berriak, parkeak eta ekipamenduak besteak beste, eraikiko dira ibaiaren inguruan eta parke lineal batek inguratuko du hiri.

Beraz, hiri tradizionala —goi lautadan dagoena— eta orain sortuko dena —behe lautadako— lotzea du helburu Udal Planak. Vicente Taberna Planeko zuzendariak azaltzen duenez «hiriak zuen arazo nagusia hori zen, bi aldeak loturik ez zeudela. Hiria handitu ahala gauzak beste era batera ikusten ditugu eta bi mailatan dagoen paisaje hori izango da hiriaren ezaugarri bereziarena». Magala etorkizunean, hiriaren ezaugarri izango da eta bertan toki libre break eta publikoak eraikiko dituzte batez ere, sare batean lotuta.

Proposamenak, ekipamen-

duetan, hiru maila hartzen ditu kontuan Udal Planak: auzoko ekipamenduak, udalekoak eta udalez gaindikoak (eskualdekoak zein herrialdekoak). Hiru mailatan, Planari lurzoruen erreserbak aurreikustea dago, eta bai horien exekuzioa programatzea ere, zortzi urteren buruan. Hona Planeko arduradunek egin dituzten aurreikuspenak: 24 ikastetxe, 10 gizarte etxe, bi kirol hiri (Birtxun eta Lezkairun), 4 kiroldegia, 5 osasun etxe eta 7 zahar etxe. Udaleko eta udalez gaindiko ekipamenduei dagokienez, Iruñeak alde onak eta gabeziak ditu: dotazioa ona da hezkuntza eta osasun arloetan, eta urria, ordea, kirol eta kultur esparruetan. Udal Planak Arantzadin kirol hiri bat egitea aurreikusten du.

Trinitarios inguruan proposatzen dena herrialde mailako ekipamendu bat da; ez dagu

Hiriari itxura berria emateko asmoz, azken mende Erdiko hirugarren plangintza onartu dute. Datorren urtean izango da abian.

zehaztuta, hori etorkizunak eskaintzen duenaren arabera dago. Bilbon Guggenheim museoa betetzen duena zerk beteko du Iruñearen kasuan? Datorren urtean Armada etorbidean biltzarrak antolatze eta musika emanaldiak eskaini ahal izateko auditorioa eraikitzen hasiko da eta Alde Zaharrean, Nafarroako Artxibategi Nagusia egingo dute.

Alde Zaharra eraberritzea kezka nagusienetakoa

Goi lautada hiri eraikia da, oso-osorik okupaturik dagoena. Bertan zenbait prozesu gertatzen ari dira: kezkarrienak Alde Zaharraren zahartzea eta Zabalguneetan ere agertzen hasi dira hainbat sintoma zentzu berean. Erdiguneek geraldia izan dute eta hiriak gaurko eskalara egokitu behar du. Udal Planak Alde Zaharra zaharberritzeko lanak aurreikusten ditu. I. eta II. Zabalguneak, Iturrama, Donibane eta Mendebalde dira Goi Lautada osatzen duten aldeak. Guztietan hirugarren Planak berrurbanizazio lanak eta oinezkoentzako esparru gehiago jartzea aurreikusten du.

Argako ibarra iparraldean dago, goi lautadaren eta udal barrutiaren mugaren artean. Bertan, Txantrea, Arrotxapea eta Sanduzelai auzoak, Euntzetxiki auzo berria eta Arga ibaiaren meandroak daude. Udal Planak ez ditu hesizat hartzen ibai eta goi lautadako desnibela, baizik eta goi lautadako hiria eta Argakoa erlazionatzeko gune gisa.

Idea hori dagoeneko, gauzatzen ari dira, Argaren Plan Integralaren eta ibai parkearen bitartez. Arga ibaitik eta bere parke linealetik hurbil eraiki diren aldeak antolatzea ere proposatzen da, hiri multzoari erdigune berriak gehitzeko. Horrek hainbat jarduketa dakar berekin, hala nola, jarduera hi-

ritarra duen ertzeko kalea Txantrea eta Arrotxapeako fronte eraikian, Arrotxapean aurreikusitako bulebarrean aldaketak sartzea, eta plaza publiko bat, Txantrean.

Hego-Ekialdeko hegalerako, Udal Planak bi garapen berri aurreikusten ditu: zabalgunea bera Lezkairun eta beste eremu bat etxebizitzetarako Milagrosako hegoaldeko ertzean. Gune berri bat ere proiektatzen da Ilarregiko barrutian, Mendillori auzoaren zabaltze gisa.

Laugarren aldea Hego-Mendebalde da. Horrek duen heterogenotasuna kontuan hartuz, Planak helburu ezberdinak planteatzen ditu. Erdiko aldean, eraikuntza gutxiko edo eraikuntzarik gabeko guneak eutsiko zaie, esparru libreak eta berdeak eskuratu ahal izateko:

Iruñeko Udal Planeko arduradunek 210 alegazio eta 300 iradokizun inguru jaso dituzte otsailetik martxora bitartean

Donapea eta Nafarroako Unibertsitatearen kanpua. Ekialdean eta mendebaldean hirira sartzeko bi bide garrantzitsu berrantolatuko dira, Zaragozako etorbidea eta Logroñoko errepidea, eta azken hori bertan

Helburua Arga ibaiak banatzen dituen bi bailarak lotzea da, hiria parke lineal batez inguratuz.

izango den tren geltokiak indartuko du.

Industri poligono gehiago ez

Santa Luzia eta iparretik, mendebaldetik eta hegoaldeko inguratzen duten aldeak har-

aurreikusita dauka beste hainbat ekonomia jarduerarekin osatzea, esaterako hirugarren sektoreko erabilera osagarriak ezartzea industriari.

Egun bi industri poligono ditu Iruñeak. Vicente Tabernak azaltzen duenez proiektua egin zenean erabaki zen poligono berririk ez egitea eta berriz, proposatu zen jarduera ekonomikoko guneak deritzonak, hau da, industria ez baina bai ekipamenduak, adibidez unibertsitatea edo parke teknologiko bat. Proposamenen artean San Makain enpresa parke bat egitea dago, laborategiak, ikerketa guneak, besteak beste, izango litzukeenak. Beraz, Udal Planen proposatzen dena industrien zerbitzurako egongo liratekeen guneak dira. Parke teknologiko bat egitearen ideia ere airean dago.

Hiriaren ipar-mendebaldean bestalde, Santa Luziaga gune libre gisa gordeko da eta hainbat aldaketa proposatzen da, kale eta errepideen gaiaren inguruan. Gainera, Planak hainbat erreforma eta hobekuntza proposatzen du alde horretako bide egiturari, bai Iruñeko barne loturretan, bai Udal barrutik kanporantz. Egitura horren punturik garrantzitsuenak Milutzeko glorieta handi berria izango da ●

Lezkairu auzoak ere bere zatia jasoko du Udal Plan honi esker, hainbat abantailen artean kirol hiri bat eraikiko baitute bertan.

I r u ñ e a

Nafarroako hiriburuko alde zaharra, eraberritu behar da pairatzen duen narriadura dela eta. Udalak alde zaharraren Barne Eraldaketa eta Protekziorako Plan Berezia) onartu berri du. Dokumentuak aparkaleku berriak, etxebitzen eraberritzea, berrurbanizatze lanak dira.

ALDE ZAHAR BERRITUA IRUINDARREN TOPALEKU

Legearen arabera, Interes Kultureko Ondasunaren izendapena duten hirietako alde zahar guztiek berauen eraikuntza eta azpiegituren zainketaz eta eraberritzeaz arduratzen den plan berezia izan behar dute.

Horixe da Iruñekoaren kasua. Izan ere, 1968an Alde Zaharra Multzo Historiko Artistikoa izendatu zuten. Hiriaren zentroak dituen arazo ugari direla medio, Birgaikuntzarako Udal Bulegoak plan berezi bat egitea proposatu zuen helburu bikoitzarekin: Euskal Herriko hiruburu historikoaren ondare arkitektonikoak babestu eta horien berreskurapen fisikoa, funtzionala eta soziala gauzatu ahal izatea.

Joan den apirilean Udalak BEPPB (Barne Eraldaketa eta Protekziorako Plan Berezia) deritzona onartu zuen. Halaz guztiz, Udal Plana onartu arte, BEPPBa ez dute abian jarriko. Dokumentu sinatu berriak aurreikusten dituen lanak bi lau-urtekoetan burutuko lirateke.

Aurreikuspenak betetzen baldin badira, lehendabiziko lau-urtekoaren bukaeran eraikita egongo lirateke auzoko gizarte-etxea Kondestable Jaurregian, Descalzos plaza berria, Navarrerria inguruko zolua eta azpiegiturak eraberrituta egongo lirateke. Horrezaz gain, instituzioek kontuan izan dute

Itxura zaharkitua du Alde Zaharrak eta etxebizitzak txukunduko dituzte.

Alde Zaharrean herritar eda detu asko bizi dela (hiri askotan gertatu den fenomeno hau Iruñean ere jazo da), eta hori dela eta zaharrentzako pisu babestuak egotea aurreikusten du etorkizunari begira.

Bestalde, Labrit pasealekua, Santa María Plaza eta Fermin Aldaparen inguruek aurpegi berria eskainiko lukete, eta horien azpian aparkalekuak egongo lirateke, gaur alor horretan oraindik nabariak diren gabeziak konpontzeko.

Udalak 5.379 milioi pezeta jarriko ditu

Bigarren lau-urtekoa bukatutakoan, BEPPBaren arabera Alde Zaharrak kiroldegia, Santo Domingon, eta behatoki-plaza bat izango ditu. Era berean, Navarrerria-Carmen-Redin aldeetako inguruak ur-

banizatuta eta berreskuratuta egongo dira hiritarren erabilerrarako. Baliteke, Redin pasealekuan Hiriko Museoa eraikitzea, bere baitan, ekintza sozio-kulturak hartuko lituzkeenak.

Zortzi urte horietan Sarasate Pasealekuan lur-azpiko aparkalekuak egingo lirateke dagokion zonaldeko urbanizazioarekin batera. Aipatu lan hauei eraikin eta etxebizitzaren eraberritze lanak gehitu behar zaizkie.

Alde Zaharrerako plan bereziak aurreikusten dituen ekintza guztiak burutu ahal izateko beharrezkoa litzateke 16.000 milioi pezetako (640 milioi libera) inbertsioa. Kopuru horretatik Udalak 10.000 milioi pezeta, hots, % 62 jarriko luke.

16.000 milioi horietatik

5.000 inguru birgaikuntza lanetara eta etxebizitzetara zuzenduko lituzkete. Gainontzekoa, 11.000 milioi pezeta, azpiegitura lan, gune publiko eta ekipamenduei dagozkie. Zehazki, zortzi urteetan burutuko diren lanetara Udalak 5.379 milioi pezeta (215 milioi libera) zuzenduko ditu.

Kopuru horretatik 2.300 milioi pezeta azpiegitura eta berrurbanizatze lanak egiteko erabiliko dituzte, 1.100 berriz, ekipamenduek egiteko, 145 gune libreak eraberritzeko lanetara zuzenduko dituzte eta 2.000 inguru beharko dira etxebizitzak eraberritzeko.

5.000 lur-azpiko aparkaleku eraiki nahi dituzte

BEPPBaren helburu garrantzitsuenetarikoa bat Alde Zaharrean ahalik eta lur-azpiko aparkaleku gehien egitea da, ahal den neurrian. Plan bereziak guztira 5.000 plaza aurreikusten ditu, %60 bertoko bizilagunentzat eta gainontzekoa rotazioarako. Halaber, trafikoa gutxitzeko eta oinezkoentzako ibiltokiak ugaltzeko asmoa adierazita dago plangintzan. Helburu horri jarraiki, Alde Zaharreko kalean pixkanaka oinezkoen erabilerarako jarriko dituzte eta txirringa gero eta gehiago erabiltzeko neurriak bultzatuko dituzte ●

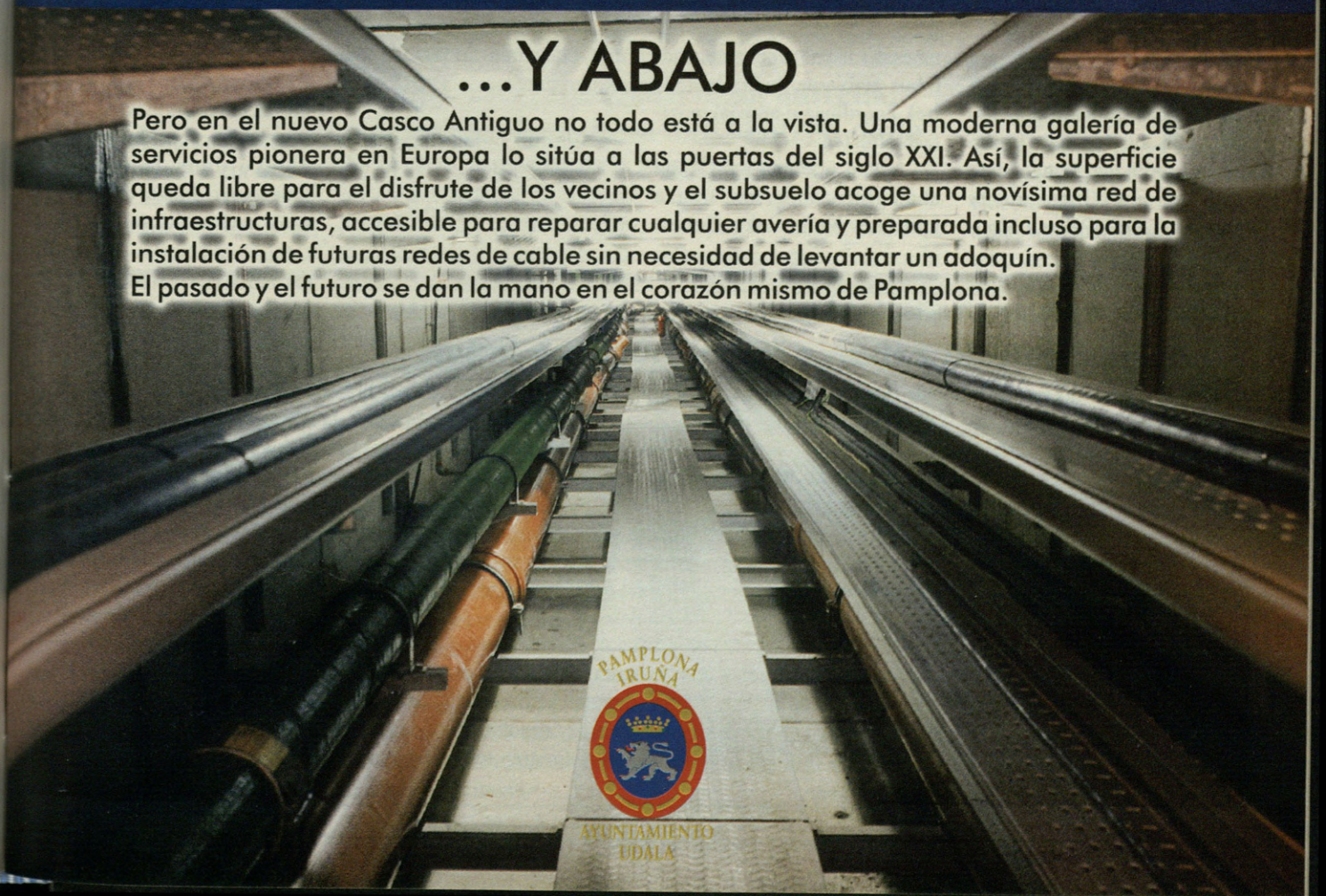
ARRIBA...

El Ayuntamiento de Pamplona ha realizado en los últimos cuatro años la mayor inversión de la historia reciente en el Casco Antiguo. Un esfuerzo económico cercano a los 2000 millones de pesetas para mejorar la calidad de vida de la zona más emblemática de la ciudad. Para que sus calles inviten al paseo y a la relación entre los vecinos. Para que su aspecto renovado y agradable atraiga vida y actividad al centro de Iruña. Para crear un nuevo Casco Antiguo con el sabor y el ambiente de siempre.

EL NUEVO CASCO ANTIGUO

...Y ABAJO

Pero en el nuevo Casco Antiguo no todo está a la vista. Una moderna galería de servicios pionera en Europa lo sitúa a las puertas del siglo XXI. Así, la superficie queda libre para el disfrute de los vecinos y el subsuelo acoge una novísima red de infraestructuras, accesible para reparar cualquier avería y preparada incluso para la instalación de futuras redes de cable sin necesidad de levantar un adoquín. El pasado y el futuro se dan la mano en el corazón mismo de Pamplona.

Orain arte Iruñeko eta eskualdeko bizilagunek autobus enpresa bi erabili behar zituzten beren eguneroko bizitzan. Apirilean autobus plangintza berria onartu zuten eta 2000. urtean zerbitzu bakarra egongo da. Autobus geltoki zaharra modernizatzen ere ari dira.

NAFARROAKO HIRIBURUTIK AUTOBUSEZ ETA ARAZORIK GABE

COTUP eta Montañesa enpresek bat egingo dute 2000. urtean; urtero 30 milioi bidaiari eramango dituzte.

Hamabost urte eta gero, Iruñerriko 17 auzoetako 260.000 bizilagunek hiriko garraio zerbitzua izango dute udatik aurrera. Orain arte bi enpresak (COTUPek eta Mon-

tañesak) eskaintzen zuten autobus zerbitzua, baina herritarrek koordinazio arazoak noztzen zituzten.

Azken urteotan egin diren ahaleginen ondorioz, iragan apirilean Nafarroako Gober-

nuak 1999-2003 urteetako Eskualdeko Garraio Plangintza onartu zuen. Honek autobus zerbitzuaren ardatz orokorrak, programazioa eta antolamendua aurreikusten ditu. Doku-mentuak plangintza ekainaren 1a eta irailaren 1a bitartean abiaraziko dela jasotzen du.

Garraio Plangintza bi fase-tan egingo da: lehendabizikoa ekainaren 1ean sartuko da indarrean eta bi autobus enpresek (COTUPek eta Montañesak) aldi berean funtzionatuko dute. Bigarrena 2000tik 2003ra bitartean martxan izango da eta aipatu bi enpresak fusionatuko dira eta euren zerbitzuek bat egingo dute.

80.000 bidaiari egunero

Behin fusionaturik, bi enpresek 85 autobus izango dituzte martxan. Autobusok

egunez 20 lineetatik igaroko dira eta gaez zortzitatik. Guztira autobusek 30 milioi bidaiari eramango dituzte leku batetik bestera urtero. Batez beste, 80.000 bidaiari ibiliko dira egunero.

Zerbitzu berriak urtero 2.308 milioi pezetako kostua izango du eta etekinak berriz, 1.762 izango dira. Eragingo duen defizitaren % 65 Nafarroako Gobernuak ordainduko du eta gainontzekoa udalek jarriko dute, bakoitzak duen biztanle kopuruaren arabera.

Hiritarrek autobusa gero eta gehiago erabil dezaten, zerbitzu berriak eta abantailak eskainiko zaizkie. Zerbitzu berri horien artean, honakoak daude: bonobusa eskualde osora hedatuko dute, frekuentziak areagotuko dituzte eta linea berriak jarriko dituzte ●

■ Garbitu, argitu, egokitu eta aireztatu

Autobus geltoki zaharra modernotzeko lanak

Begi-bistakoa da Iruñeak duen autobus geltokia oso zaharkituta dagoela, itxura iluna erakusten du eta eraberritze lanak aspaldi behar zituen. Urte batzuren buruan egoitza berria izan lezake geltoki intermodal baten barruan baina erabaki hori hartzen ez den bitartean egungo geltokia modernizatzen ari dira. Lanak hiru fasetan egingo dira. Lehendabizikoa, 1996an abian jarri zena, egina dago eta orduan eraikinaren hormak garbitu zituzten. Bigarrena, egun martxan dago eta geltokia handitzen ari dira andean berri bat egokitu dutelarik.

Anden hori orain arte Gurutze Gorriak erabiltzen zuen. Udala oraindik ere hirugarren faseko proiektua aztertzen ari da. Onartuko balitz estalki eta zoladura berriak jarriko lituzkete bai eta, komun berriak eta aireztatze sistemak ere. Udal teknikariek diotenaren arabera hirugarren fase hori burutzeko 204 milioi pezetako zailtasunak izango dira.

Argiztapen artifizial gehiago jarriko zaio geltokiari pantaila batzuri esker. Autobusek eragiten dituzten keak eta gasak zurgatuko dituzten bi hodi egokituko dira eta horrela, barneko airearen kalitea hobetzea lortuko da. Bestalde, eraberritze lanek oztopo arkitektonikoak kentzea aurreikusten dute. Horrela, eskailera guztiak kendu eta aldapak jarriko dituzte. Egun dauden komunak ordezkatu eta berriak eraikiko dira.

Udalak egindako plan baten arabera, urtero autobus geltokitik 2,5 milioi bidaiari igarotzen dira, kopuru oso altua aireportuaren edo tren-geltokiaren aldean. Hori dela eta, autobus geltokia lekuz aldatzen dutenean hiriaren erdialdean egon behar duela uste dute udal arduradunek ●

Iruñeko mankomunitatean azken urteotan egin den lanik esanguratsuenetarikoa Arazuriko araztegia izan da. Bertara heltzen da 260.000 biztanleren ur zikina eta, duela bi hilabete martxan jarritako fase biologikoari esker, kasik garbi isurtzen da Arga ibaira.

ARGA GARBITZEKO APUSTUA

Joan den apiriletik Arazuriko araztegiaren kondar-urei tratamendu biologikoa ematen zaie.

Errekak, ibaiak, isurkideak... tradizioz, etxeek eta industriek eragiten dituzten kondar urak isurtzeko erabili dira.

1960. hamarkadan, hazkunde demografiko eta industrialarekin batera, joera hori areagotu egin zen eta Arga ibaiak eta eskualdeko isurkideetako ondorio larriak pairatu behar izan zituzten. Zenbait kasutan ibaian eta erreketan gune anoxikoak sortu ziren, hau da, oxigeno gabeko guneak. Errekek ur-azpiko bizitza galdu zuten eta berreskuratzeko asmoz, 1982an Mankomunitateak Eskualdeko Saneamendurako Osoko Plana onartu zuen eta urtebete geroago martxan zegoen.

Plana gauzatzeko 100 kilometroko kolektore eta interceptoreen sarea ezarri zuten kondar-urak batzeko eta Arazuriko araztegiaren garbitzeko. Araztegia 1990ko abuztuaren abiarazi zuten hiru helburure-

kin: Arga ibaia eta eskualdeko isurkideetako kutsadura saihestea; hondakin-urak berriro

Egunero Arga ibaira itzuli aurretik, batez beste 35 tona lohi kentzen diote araztegiaren kondar-urari

ibairatzerakoan arazkatuta joatea; eta arazketan sortzen diren produktuak ustiatzea: lohiak nekazaritzan erabiltzeko eta gasak elektraindar bihurtzeko.

Araztegiak, inauguratu zutenetik duela hilabete gutxi batzuek arte, ez zion zikina zeto-rraren urari kutsadura guztia kentzen eta lehen fasea, hau da, tratamendu fisiko-kimikoa baino ez zitzaion egiten urari. Fase honen bitartez, urari hainbat elementu, hala nola, solidoak, hareak eta koipeak kentzen zitzaizkion baina ura bere garbitasunaren % 50 inguru bakarrik berreskuratuta isurtzen zen Arga ibaira.

Urari kutsaduraren % 95 kentzen zaio

Iragan apirilean, 27 egunetan froga ugari egin eta gero, bigarren fasea martxan jarri zuten araztegiako arduradunek. Gaur egun, bertara heltzen den urari tratamendu biologikoa egiten zaio, eta horri esker, ura kutsaduraren % 95 kentuta ibairatzen da Argara.

Tratamendu biologikoan, lehendabiziko fasea igaro ondoren, ikusten ez den zaborra kentzeko bakterien batzuk botatzen dira uretara, daraman gorrota jan eta amoniakoa ken diezaizoten. Bakterien horiek hain zuzen ere, zikinkeria nitrogeno gaseosoa bihurtzen dute eta nitrogeno hori atmosferan

eta argindar termikoa egiteko erabiltzen dute, araztegiaren bertan dauden motor turbosoplante deritzonak eta motogeneradoreak funtzionamenduan mantentzeko. Lohiak ere aprobetxatzen dituzte eta nekazaritza eta lorazaintzako zenbait arlotan erabiltzen dira. Egunero batez beste 35 tona lohi ateratzen dute araztegiaren kondar-uretatik.

Bigarren fasea 48 metroko diametroa duten sei dekantategietan burutzen da. Guztira, Arazuriko Araztegiak hamabi dekantategi ditu, sei lehendabiziko fasea egiteko eta gainontzekoak urari tratamendu biologikoa emateko.

Bigarren faseko lanak burutzeko 3.812 milioi pezetako inbertsioa behar izan da. Finantzetaketaren % 80 Europar Kohesio Fondoen bitartez egin da eta gainontzekoa Nafarroako Gobernuak jarri du. Etorikizunear Arga ibaiak eta eskualde-tako errekek zein isurkidek ur-azpiko bizitza errekuaratu egingo dute ●

sakabanatzen da.

Uretatik ateratzen duten zikinkeria erre eta elektraindarra

Araztegia Arga ibaia eta eskualdeko isurkideetako kutsadura saihesteko helburuarekin sortu zuten.

Iruñeko biztanleria etengabe hazten ari da, eta are hazkunde handiagoa nozitu dute Iruñerriko beste herriek. Populazioaren zahartzea ere berekin dakar handitze horrek, eta baita eskualde osorako aurreikusten den etxebizitza gehiagoren beharra ere.

IRUÑERRIKO POPULAZIOA: UGALTZEN ETA ETXE ESKE

Zortzi urteren buruan Iruñeak 290.000 biztanle izango ditu, gorantz doa biztanleria, eta 20.000 etxe eraiki beharko dira.

Iruñeak zortzi urteren buruan 290.000 biztanle inguru izango ditu. Hazkundera ikusita etxebizitzak ezin ahaztu. Gaur egun, 6.000 etxebizitza eraikitzen ari dira eta udal planak beste 12.000 aurreikusten ditu.

2007. urtera bitarte, Iruñeak eta bere eskualdeak 15.000 eta 20.000 etxebizitza bitartean beharko dituzte. Lehentasunak bi dira: etxebizitza berriak

eraikitzea eta daudenak hobetzea.

Etxebizitza berriei dagokien, Iruñeak 18.000 unitate inguru eskaintzeko gaitasuna du. Horietatik, 6.000 dagoeneko, egun burutzen ari den plan teamenduak, zeina Udal Planari erantsi baitzaio, aurreikusten ditu. Gainerako 12.000, ordea, proposatzen diren garapen berriei dagozkie. Gehien haziko diren zonaldeak Arga

ibaiko ibarra eta hiriaren hego-ekialdea lirateke.

Argako ibarrean 5.000 etxebizitza inguru eraikiko dira, alde hori potentziatu nahi du Iruñeko Udalak. Baina, auzoak etxe berriz hornitzeaz gain auzo berriak sortzea ere proposatzen da. Euntzetxikin, esate baterako, auzo berri bat eraikitzea proposatzen da, 3.463 etxe izango lituzkeena. Hego-ekialdeari dagokionez, 6.200 etxebizitza berri eraikiko dira, horietatik, 4.200 inguru, Lezkairun, izan ere Udalak berton auzo berria egin nahi du.

Udal Planak bere baitan etorkizunean etxebizitzak egiterakoan zenbait irizpide kontuan hartzen ditu: dauden etxebizitzak hobetu, etxebizitzetarako alde berriak proposatzea hiria eraldatzen ari den tokietan (Argaren ibarra) eta zabalgunen berrietan (hego-ekialdeko hegala) eta irizpide hiritarrak kontuan hartuz etxebizitzak antolatzea. Bestalde, Udal Planak etxebizitza berrien %15 gutxienez, babes ofizialekoak

izan behar duela jasotzen du.

Eskualdeko populazioak gora, hiriburukoak behera

2007. urterako aurreikusten diren 290.000 iruindar horien artean, zaharrek pisu handiagoa hartuko dute nabarmen eta gazteen populazioa egonkorragoa izanen da.

Populazioaren bilakaeran, hiru joera nagusitzen dira: 65 urtetik gorako pertsonen kopurua nabarmen handitzea (egun baino 10.000 gehiago izango dira), haurren kopuruaren egonkortasuna, 14 urte bitartean, eta 15 eta 64 urte bitarteko kopuruaren beherakada proportzionala, pixkanaka baina etengabea. Haur kopuruaren egonkortasuna dela-eta, datozen urteetan, egun adina haur eskolaratu beharko dira.

Udalaren ikerketatik aipatzeko datuak dira bestalde, etxebizitzak bakoitzeko batez besteko pertsonen kopuruak behera egingo duela, eta eskualdeko populazioak gora joko duela, hiriburukoaren kaltetan ●

■ Etxebizitzak

Bederatzi auzo eta ia 12.000 etxebizitza

Udal Planak bederatzi auzotan banatu ditu datozen urteotarako aurreikusi dituen 11.974 etxebizitzak. Auzotik auzora ordea, alde handiak daude. Esate baterako, Etxebakoitz auzoan 148 etxe eraikiko dira eta Lezkairun 4.352.

- ✓ **Goi-Lautadan:** Etxebakoitz auzoan 148 etxebizitza.
- ✓ **Arga ibaiko ibarrean:** Euntzetxiki auzoan 3.463 etxebizitza.

- ✓ **Ezkaba-Caminon:** Canal auzoan 1.158 etxebizitza.
- ✓ **Txantrean:** Hegoa auzoan 405 etxebizitza.
- ✓ **Hego-ekialdean:** Lezkairu auzoan 4.352 etxebizitza.
- ✓ **Mochuelon:** 1.296 etxebizitza.
- ✓ **Ilarregin:** 590 etxebizitza.
- ✓ **Hego-mendebaldean:** Sadarren 225 etxebizitza.
- ✓ **Etxebakoitz-hegoan:** 337 etxebizitza ●

Bi errepidek Iruñeatik iparralderanzko norabidea eta hegoalderanzkoa hartuko dute aurki. Lehenak, Nafarroako hiriburua Baionarekin lotuko du eta bigarrenak Lizarrarantz joko du, Logroñorekin lotuz.

LOGROÑO ETA BAIONA GERO ETA GERTUAGO

Iruñea eta Baiona lotuko dituen errepidea gorputza hartuz doa. Egun, zenbait aukera ditu foru gobernua esku artean. Batzuk onartu eta beste zenbait baztertu ditu irizpide teknikoak, ekonomikoak eta trafikoari dagozkionak kontuan hartuz. Foru arduradunek azaroan jakinaraziko dute zein izango den Nafarroa eta Frantzia elkartuko dituen errepidea.

Nafarroako Gobernuak Nafarroa eta Frantzia lotzeko komunikazio bide posible guztiak aztergai izan ditu, autopista izan ezik. Foru Gobernuak beharrezkotzat jotzen du bi aldeak batuko dituen errepidea egitea, gaur egun bertoko errepideak kotxez gainezka egoten baitira. Guztira, 42 aukera aztertu dituzte Azpiegitura Saileko arduradunek. Horieta, irizpide teknikoak, ekonomikoak eta trafikoari dagozkionak kontuan hartuz, bost dira, Nafarroako Gobernuaren

ustez, burutu litezkeenak: hiru aukera Luzaide, Izpegi eta Aldude herrietatik igaroko liratekeen autobideak dira eta gai nontzeko biak egun, Luzaide eta Aldudetik pasatzen diren errepideen banatzeak. Azken bietako bat aukeratzekotan errepide horiek hobetuko lirateke.

Pirinioak zeharkatuko dituen errepidea Sorogainetik igarotzearen aukera asko aztertu zuten foru arduradunek. Hala eta guztiz ere, azkenean aukera hori bertan behera utzi dute diru asko beharko lukeelako eta eragingo lukeen ingurugiro inpaktua oso handia izango litzatekeelako.

Luzaide, aukerarik aproposena

Ingurugiro irizpideari dagokionez, Luzaide litzateke aukerarik aproposena. Aukera horrek, 137 kilometroko luzera du eta Imarcoainen edo Iruñean du jatorria. Errozero heltzeko,

Iruñeak Donostia, Gasteiz eta Bilborekin lotura onak ditu; ez ordea, Logroño eta Baiona aldearekin.

Urroz edo Zubiritik igaroko litzateke. Aukera horren elementurik azpimarragarrienak Pirinioetan indusi beharko liratekeen bost tunelak dira. Bostek, guztira, 8.300 metroko luzera izango lukete. Luzaideko autobidea da tunel gutxien eskatzen dituen. Horrek errepiderik merkeena bihurtzen du Luzaidekoa.

Bestalde, Izpegiko autobidea egingo balitz, 11 tunel egin beharko lirateke eta 18 kilometro inguru indusi beharko lirateke. Are garestiagoa gertatzen da oraindik ere, Aldudekoa. Hamar tunel aurreikusten ditu aukera horrek, eta beraz, 33 kilometro inguru indusi beharko litzazkieke Pirinioei.

Nafarroako Gobernuak teknikariek azaldu dutenez Nafarroak duen errepide-sarea hain da eskasa non Frantziarekin lotzeko ibilbide berria egin beharko litzatekeen. Frantziako errepideen egoera arras desberdina da; errepideak desdoblatzeko eta saihezbideak egiteko aukera ugari daude.

Errepideen ikerketak egitea soilik, 40 milioi pezetako kostua izan du. Aukerak oraindik ere aztertzen ari dira gobernu arduradunak. Erabakia ez dute datorren azaroa arte jakinaraziko ●

■ Iruñea-Lizarra errepidea

35 kilometroko autobia 2005. urterako

Iragan hilean, Iruñea-Lizarra autobia (Iruñea eta Logroño lotuko dituen autobia lehena) aurkeztu zuen Gobernuak. Iruñea-Lizarrako autobia 32 eta 35,7 kilometro bitarteko luzera izango du. Lanak 2001. urtean hasi eta lau pabost urte geroago bukatuko dira. Autobidea egiteko 20.000 milioi pezeta behar izango dira. Bidea Zizurren hasiko da eta El Perdonen 500 metroko tunela eraikiko da. Aurreikusita dago Zizurreko sarrera egiteko 1.000 milioi pezeta beharko direla eta Puente La Reina-ko saihezbidea egiteko 4.600dik gora.

Lizarrarainoko errepidea egin eta gero, Logroñorainokoa egingo dute. Honek 29,4 eta 28,5 kilometro bitarte izango ditu. Logroñorekin EAEko hiriburuarekin adinako komunikazioa lortu nahi da errepideari esker ●

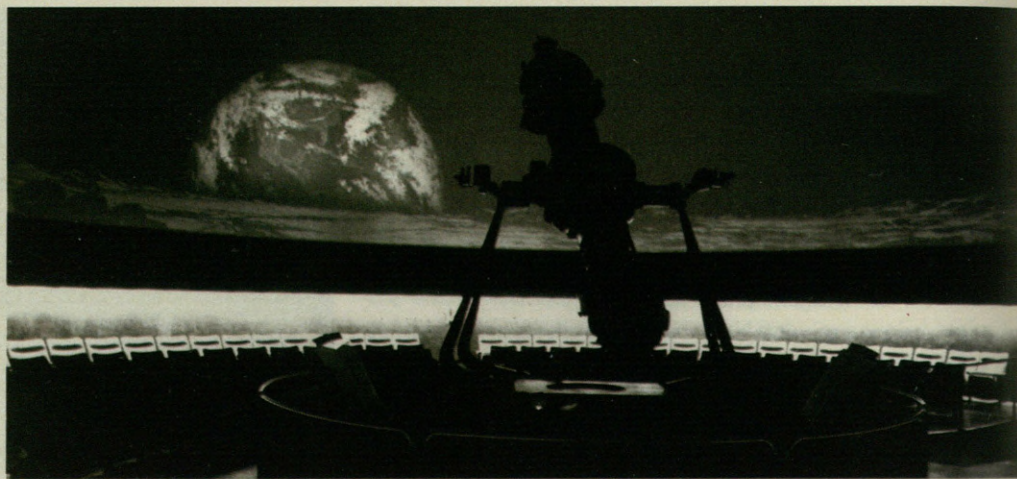

Kultur eskaintza zabala du Iruñeak. Nafarroako Museoa, Gaiarre Antzokia, Nafarroako Antzerki Eskola edota Planetariuma hainbat ikuskizunen egoitza bihurtu dira. Egitasmo erraldoi bat du ordea hiriak datozen urteetarako: Biltzar eta Auditorium Jauregia.

EGITEAR DEN JAUREGIA, ALDE ZAHAR ETA BERRIAREN LOTURA

Hiri baten kulturaren arrastoan ibiltzeak bide aunitzen berrera aztertzea esan nahi du; Iruñekoan ere antzeko zerbait gertatzen da. Museoak bagenitu mintzagai, Nafarroako Museoa izanen genuke derrigorrezko aipamena. Santo Domingo karrika aldapsuan kokatua, entzierro entzutetsua bera hasten den tarte berdinean, bakarra da Iruñean erakuslehio iraunkorrei dagokienez. Herrialdearen aitzin historiaren aztarnak pila-tzen ditu, zutabe zein margoak, aurretik Miseriordia eritetxea izandako honek. 1990 urtean moldatu zuen bere aurpegia, ateak berriz ere zabalduz, eta 30.000 lagun inguru izaten ditu urtero, batez bertze. Behin-behinek erakusketak ere izan ohi dira bertan. 2001 urtean euroa gailenduko dela gainontzeko europar monetekiko... bada txanponaren eboluzioa agertuko duen erakusketa erraldoia prest dute hurrengo urterako, diru hotsaren lehendabiziko xuxurlatik, hil zorian dagoen pezetaraino. Alta, arte garaikidearen adierazgarriak inguratuko dituen bertze pinakoteka beharrezkoa dela gero eta zurrunago aditzen den kontua da Iruñean.

Musika, zinea, antzerkia; kulturaren ibilian bertze hiru ubide ditugu. Hirugarrenean eginen dugu geldialdia, antzerkiaren baitan Iruñeak duen aukera ez baita makala, inolaz ere. Auzoetako kultur etxe ezberdi-

Iruñeko Planetariumeko areto nagusia; bertatik milaka izar ikus daiteke.

netan antolatzen den agerraldi saila aipamenik utzi gabe, Gaiarre Antzokia eta Nafarroako Antzerki Eskolaren taula nabarmetzen dira. Urteak 365 egun baldin baditu, iazko 272 egunetan ikuskizun bat bazegoen dastatzeko, batean ala bertzean, Karlos III.a karrikan ala San Agustin kalearen bazterrean.

Nafarroako Museoa 1990ean eraberritzen eta urtero 30.000 lagun inguru biltzen ditu erakusgela desberdinetan

Datuak datu, 1998 urteko abuztua bitarte Gaiarre Antzokia esku pribatuetan egon zen, orduan erabaki baitzuen Udalak bere gain hartzea. Orduz geroztik, bertan taularatu diren 116 ikuskizunetara 40.986 lagun bildu dira. Ur Teatro, La Fura dels Baus edota Els Joglars bezalako taldeak izan di-

ra. Bertako muntaiei ere lekua egin zaie, Jose Maria Ansin antzezle iruindarraren «El Misterio Bufo» bakarsolasa kasurako. Zarrapastra taldeak ere bertan erakutsi zuen «Zorongo» antzezlan.

Nafarroako Antzerki Eskolari dagokionez, 106 deialdi luzatu zituen eta 33.152 ikuslek erantzun zuten. Betiko mo-

Biltzar eta Auditorium Jauregia

Milurteko berria atarian dagoela, Biltzar eta Auditorium Jauregia izan daiteke egitasmo garrantzitsuen, oraindik paper eta zirriborroetan soilik egon arren. Politikariek zin egin dute, dena den, urte berriarekin paratuko dutela eraikinaren lehendabiziko harria Moret karrikaren zolan. Egun horretatik aitzina hiru urte luzatuko omen dira lanak. Guztira 6.000 milioi pezetako aurrekontua dago horretarako.

Parte Zaharraren eta zonalde berriaren arteko lotura izan nahi du eraikin erraldoiak. Eta asmo hau hobekien biltzeagatik, Patxi Mangado, Alfontso Altzugarai eta Juan Miguel Otxotorenaren ideia izanen da gauzatuko dena. Izan ere, 'L' baten itxura du edificzioak eta hizki honek irudikatzen duen sabela antzekoan espazio zabaleko lorategia izanen da, ka-

rika zaharrei so. Sarasate pasalekuarekin lotuko da hau kasik eta Gotorlekua ere hurbil ukanen du, hiriaren bihotzean hortaz.

'L' hizkiaren barrualdean aurkituko denari dagokionez, hiru eremutan zatitu dute nagusiki arkitektoek espazioa. Batetik, 1.500 lagunentzako auditoriuma; bigarrenik, 500 pertsonendako biltzar aretoa eta azkeneko eremua erakusketa gela ezberdinetan pentsatuz moldatu da. Guztira, 3.000 metro karratu izango ditu. 24 metroko altuera edukiko du puntu gorenean eta 11 laburrenean. Gainera, 1.000 autorentzako aparkalekua zabaldu nahi dute jauregiaren azpialdean.

Planetarium

Bortz urte igaro dira jada Iruñeko Planetariuma, Espainiako handiena dena, martxan paratu zutenetik. Bere kupulak 20 metrotako diametroa du eta bertatik 8.600 izar baino gehiago ikusi daitezke. Espainian Madril, Bartzelona, A Coruña eta Castellon dira horrelako zerbitzu bat eskaintzen duten bakarrak.

Halaber, hezkuntza du bertze helburuetariko bat Planetariumak. Hartara, deialdi bereziak egiten dira bertatik Euskal Herriko eskola eta ikastola guztietara. Euskarazko emaldiak asteartetan izan ohi dira. Dena den, muga egiten duten herrialdeetako mutil eta neskek ere etorri ohi dira ausarki. Urtero batez bertze 100.000 lagunek bisitatzen dute izarren paradisu hau.

Guztira 4.000 metro karratutan hedatzen da eraikina. Hiru solairu ditu: erakusketa gela dago lehendabizikoan; bigarren, 250 lagunentzako gela berezi bat, kupula nagusiak hartzen duenaz gozatzeko; eta hirugarrenean, azkenekoz, material tekniko biltzen duen gunea ●

Iruñeko biztanleek kirola egiteko ohitura handia dute eta eskaera horri erantzuteko kirol instalazioak ugariak dira. Kiroldegi bakoitzaren izaera eta ezaugarriak bildu ditugu lerrootan.

ZERNAHI KIROL EGITEKO BADA AUKERA NONAHI

Iruñean era askotako kirol instalazioak daude, era guztietako kirolak egiteko aukera eskaintzen dutenak. Kirol instalazio hauen nolabaiteko sailkapena egin daiteke:

Arauturiko udal instalazioak

Udalak kudeatzen ditu eta batzuk aipatzearen Aranzadiko udal kiroldegia, Arrosadiako udal kiroldegia eta kirolzaleen artean hain ezaguna den Labrit frontoia aipa daitezke. Aranzadikoa 1977an eraiki zen Errotxapea auzoan, eta bertan beste kirol batzuk egin daitezkeen arren, udarako igerilekuak dituen udal instalazio bakarra da. Arrosadiako kiroldegiaren ezaugarriak direla eta, bertan maila altuenetan jokatzen duten hiriko taldeak joka dezaten bultzatzen da. Labrit frontoia 1.500 ikuslerentzako egokituta dago. Udalarena izan arren, bertan egoitza duen Nafarroako Pilota Federazioak kudeatzen du.

Instalazio irekiak

Eraikuntza hauen ardura edo mantenimendua Udalaren gain badago ere, erabilera irekia dute eta edozein hiritarrek erabil ditzake. Sail honetan ere badira aipagarriak diren instalazioak: Gotorlekuko frontoia, esaterako. Eraikuntzaren data zehatza ezezaguna bada ere, 1984an egin ziren bertan berri-kuntza lanak.

Iruñean hain zabaldua dagoen patinajerako Antoniutti

Igeri egiteko aukera franko dago Iruñean, batean ez-bada bestean, udal igerilekutan nahiz pribatutan.

parkeak aukera paregabea eskaintzen du. Parke hau San Juan auzoan eraiki zen duela 22 urte.

San Juan eta San Jorge auzoen artean dagoen La Biurdana parkea ere era honetako instalazioa da. Hemen maiatza eta iraila bitartean Udalak tenis ikastaroak antolatzen ditu.

Nafarroako Gobernuaren instalakuntzak

Aisialdiko Gizarte Instituta da Nafarroako Gobernuak kudeatzen duen instalazioetako bat. Honek hiru igerileku eta bi frontoi ditu eta batez ere biztanleen udarako aisialdia betetzen du.

Erabilera mugatuko kirol elkarteak

Instalazio hauek elkarte edo talde pribatuek antolatu edo kudeatzen dituzte. Orokorrean bertarako sarrera bazkideei

mugatzen zaie, baina, sarrera ordainduz gero, edozein sar daiteke. Eredu hau jarraitzen du Amaia Kirol Hiriak. Aipagarria da kirol hiri honetan egiten den kirol nagusia beisbola izatea, gure artean ez baitago kirol honetarako zaletasun eta aukera handirik.

Osasuna futbol taldeak ere baditu bere instalazioak noski. Hauek 1967an eraiki ziren eta Nafarroako Unibertsitate Publikoaren ondoan daude.

Iruñeko tenis eta igeriketa elkarteek ere instalazio bana dute. Erabilera mugatuko kirol elkarteen artean, harrigarria da Larrainako kirol zelaiko bazkideak, bere osotasunean, gizon-nezkoak izatea.

Hauetz gain, hiri osoan berrera sakabanaturik dauden gimnasio eta ikastetxe pribatu nahiz publikoek dituzten kirol instalazio ugariak ere ezin aipamenik gabe utzi ●

A L A N G R I F F I N

“IRLANDAR BATI TRIKITIXA BARNERAINO SARTZEN ZAIO”

Bere lehen agerpen publikoa Txomin Artola eta Amaia Zubiriari laguntzen zien taldearekin egin zuen eta orain Alboka taldean dabil. Irlandan sortua da, irlaren mendebaldeko kostan dagoen herri txiki batean. 80ko hamarkada erdian etorri zen Euskal Herrira bizitzera, eta Astigarragan bizi da eta ingeleseko irakaslea da. Gaelikoz ere mintzatzen dela dio eta euskaraz astiro baina dotore hitz egiten du. Hainbat instrumentu jotzen du eta batik bat haizezkoetan da espezialista, Irlandako herri musikan hain oparoak diren flautetan. Donostiako Azul Cristal ostatuan jotzen ikusi genuen lehen aldian, harritu gintuen gaita edo kornamusa zorrerik gabe joaz, albokaren teknika erabiliz.

Hasteko, zuk zeure burua musika heziketari dagokionez autodidaktatzat daukazu. Zer moduz aurkitzen zara heziketa akademikoa dutenen artean?

Zorte handia daukat musikari oso onekin ari naizelako Alboka taldean, Martin Zarko, Joxan Goikoetxea, eta besteekin. Baina uste dut musika lantzeko bide bakarra ez dela kontserbatorioa. Ez dut irakaslerik izan; eta irakasle batekin, lehenago baina leku berera iritsiko nintzela uste dut. Irakasleak ere ez du zertan beti kontserbatoriokoa izanik. Irlandako musikari on askok ez daki solfeorik. Autodidakta moduan musika lantzea mantsoa da, baina ikastearen satisfazioa ere handia.

Orain, herri musikara ere ondo iritsi daiteke hezkuntza akademikotik: Joxan Goikoetxea batek musikari trebezia teknikoaz gain musika herrikoia izpiritu ere menderatu du. Hezkuntza akademikoa gainditu egin du. Ni berriz ez naiz musika klasikoa jotzeko gai, ezin naiz partiturara mugatu, etengabe joan egiten naiz partituratik: partitura bat kanta ikasteko erabiltzen dut, eta ikasi bezain fite kantarekin nire bidea egiten hasten naiz.

■ **Zu eta zure lagun bidez ezagutu dugu Irlandako musikaz egindako session bat zer den. Gure irakurleei hori zer den ongi esplikatzea nahi nuke.**

Hemen ere bada holako aleren bat, Gasteizen Bingen Mendizabalek-eta astero egiten dutena, baina ez da formula eza-guna. Irlandan nahiko ohikoa da elkarren artean ezezagunak diren musikariak elkarrekin ordu luzez aritzea. Arrazoi askorenatik: urtetako esperientziaren gainean eraikitako akordio tazito batzuk daude, eta hautatzen diren tresnak ere konpatibleak dira. Holako saioetan ez dago instrumentu bat besteak baino askoz gehiago entzuten dena, tonalitateak bateragarriak dira, eta Re, Sol eta La tonalitateetan jotzen da ia dena. Instrumentua tonu horietan eroso erabiltzen baduzu, arazorik gabe joko duzu holako talde batena.

Irlandako musikan dabilzan musikariek —irlandarrak izan ala ez— ehunka piezaz osatutako errepertorioa daukate landua. Errepertorio zabal horrek baimentzen du elkarrekin lasai jo ahal izatea.

■ **Inguru hauetan hilabete behin bil-**

tzen zarete hainbat musikari, Irlandako soinuak jotzeko, batean Mont de Marsanen, bestean Bilbon...

Bai, neguan gutxi xego eta uda partean gehiago. Bilbon bizi den Mike Murphy eta biok aukera izan genuen Iparraldeko eta Frantziako musikari oso onak ezagutzeko, batzuk irlandarrak. Elkarrengandik hurbil samar bizi gara eta bizi garen hiri bakoitzean daukagu gasturik egin gabe jotzeko modua. Kanpotik datozen musikariek gasturik egin gabe jotzeko aukera izan dezatela, hau ere sartzen da aipatzen nizan akordio tazitoaren barruan. Ez dugu etxera dirurik eramango baina sakeletik ipini ere ez.

■ “Munduko herri guztien artean, Irlandako katolikoetatik hurbilen daudenak irlandar protestanteak dira”

Oso esperientzia interesgarria da. Musikari asko ezagutzen duzu. Askotan horko tarteetan jakiten duzu zer dagoen kanta baten atzean. *Session* batean musika da foko nagusia, baina ez da gai bakarra. Kanta bat bukatutakoan musikariek jotzeari utzi eta kantei buruz hitz egiten dute askotan; informazio asko transmititzen da horrela, konposatzaileari buruz, kanta beraren aldagarriei buruz, agian hiruzpalau minutuz. Oso era informalean.

■ **Zergatik uste duzu hemen usadio hori ez dagoela?**

Tresna ezberdinak elkarrekin nahastuta jotzeko usadio gutxi dago. Txistulariek zailtasunak edukiko lituzkete trikitilarietara jotzeko: askotan tresna Fa sostenidoan daukate, nahiz eta gaur Fa eta Solen dauden txistuak ere ezagutu. Errepertorioaren kontua ere badago: txistulari batek ez du menderatzen trikitilariaren errepertorioa. Al-

■ “Alboka tresna zoragarria da afinatuta dagoenean, baina traizioa egiten ere badaki; kontrolagaitza da”

bokak errepertorio mugatua dauka, eskala ere bai. Xirulariek badute beren berezitasuna, txalaparta tresna solista samarra da... Tresna bakoitza bere konpartimentuan bizi dela esango nuke.

Talde askok bildu dituzte instrumentu ezberdin horiek, eta gauza inportanteak egin ere bai. Txanbela, Oskorri, Ganbara, Azala, Kazkabarra... hor daude. Baina eszenario batetik publikoari begira planteat-

tutako musika da. Zailagoa da, dirudienez, modu informal batean planteatzea. Gainera, soinu ozena egiten duten tresnak dira, eta horiekin musika kalean egin behar da, etxe barruan horiek konbinatu eta bata besteen gainetik ez jartzea zaila da. Hemen musika kaleko gauza izan da. Zuei ez zai-zue hala irudituko, baina Irlandakoaren aldean eguraldia zoragarria duzue, kalera irtetera deitzen duena. Irlandan etxe barruan jo behar duzu, kalean ezin da egon.

■ **Irlandako ostatueta musika jotzen dela asko aipatzen dute handik ibili direnek.**

Egia da. Baina esan behar da hori azken berrogei urteotako kontua dela. Aurretik, etxeetan antolatzen ziren festak. Nik ezagutu ditut, gutxi izan arren. Eta dantza egitera bidegurutzeetan ere biltzen ziren —nik ez dut ezagutu baina dokumenta-

zio asko dago horretaz— askotan soinu-jole bakar batekin. Baina atzerrira joandako irlandarrek, batik bat Britainia Handira joandakoek, ez zuten non bildurik ostatueta baizik. Eta han hasi ziren jotzen. Gaur oso normala da.

■ **Hemen ostatu batean jotzen hasten bazara, kalera bidaliko zaituzte...**

Ez denetatik. Edateko moduak ere ezberdinak dira. Irlandan gau batean irten eta ostatu batetik atera gabe egongo zara. Hemen ordu erdioro aldatzen dira bezero guztiak, eta horrela jotzea zaila da. Donostian jotzen dugun ostatuan bezeroek bertan geratzeko ohitura dute.

■ **Duela hamalau urte Euskal Herrira etorri zinenen, zer egin zitzaizun benetan deigarri?**

Duela hamalau urte artean asko kantatzen zen ostatueta, eta orain askoz gutxiago. Kanpotar batentzako oso polita da, afari baten ondoren jendea era espontaneo batean kantari hastea. Bi abotsetan, adibidez, beste lekuetan ere abesten da, baina hemen ohitura handia duzue, eta irlandar bat ez da horrela kantzeko gauza.

Bertsolariena izan zen bestea. Lehen aldiz Igeldo herrian entzun nituen, eta esplikatu zidatenean zer ari zen gertatzen, txundituta geratu nintzen. Trikitilariak... edozein irlandar musikariek esango dizu barnera sartzen zaion lehen musika trikitixarena dela, oso ondo konektatzen dugu bere bizitasun horrekin.

■ **Zer iruditzen zaizkizu kalitatez hemengoak, irlandarren aldean?**

Hamarrekoa

GERRY ADAMS

«Ausardia, ikuskera eta zuhertasuna»

JOSE INAZIO ANSORENA

«Bere 'Gipuzkoako Soinu Zaharrak' denontzat da aberasgarri»

TXOMIN ARTOLA

«Eszenatokira igotzeko aukera eman zidan gizona»

JUAN MARI BELTRAN

«Ikertzaile, kolekziogile eta musikari gisa, euskal musika tradizioa bizirik mantentzeko giltzarria. Gizaki gisa, bere denbora eta ezagutzekin eskuzabala»

JOXAN GOIKOETXEA

«Inoiz ezagutu dudana musikaririk onenetakoa eta apalenetakoa. Pribilegio bat da berekin aritzea»

AITA DONOSTIA

«Bere lana nik esan dezakedan edozeren gainetik dago; bere liburuek ikerketa eta plazerezko hainbat ordu eman didate»

LIAM OFLYNN

«Gaitarekin maisu handietako bat; pasioari handitasuna lehenesten dio»

JOSEBA TAPIA

«Irlandan musikariak estilo. tradizionalan espresibitatez jotzen duenean, 'tá sé aige' esaten da (badauka). Tapiak badauka soberan, noski»

BINGEN MENDIZABAL

«Konposatzaile eta moldatzaile handia da, baina, niretzat gaztetxeetan bibolina —batzuetan nirekin— jotzen zuen mutikoa da; berriro joko nuke berekin»

Hemengo onenak Irlandako onenen mailan daude, hori esan beharra dago. Baina proportzioan, biztanleko musikari gehiago dago han. Gainera, kopuruak oso ezberdinak dira: irlan bakarrik bost milioi biztanle dira, Estatu Batuetan, Kanadan, Britainia Handian... sekulako musikari pila dago. Eta gehiago izateaz gain, musika jotzeko aukera gehiago dute. Ezagutzen ditut hogeitaz urteko trikitilari onak beren tresna kaxatik ateratzen ez dutenak. Hori ez da Irlandan gertatzen. Maila ezberdinetako aukerak dituzu gainera. Musikari txarra baldin bazara, hobe duzu onen session batean ez sartzea, berehala jarriko zaituzte eta zure lekuan; baina seguru badituzula zure mailako guneak.

■ Alboka taldea entzun duenak badaki zein musika egiten duen Alan Griffinek. Taldeen artean, zein tresna konbinazio interesatzen zaizu ezagutu dituzunetarik, edo oraindik egin beharko liratekeenetarik?

Oskorrik lan inportante bat egin du. Asko gustatu zitzaidan Azala ere; haien «Marrutxipi» diskoa ez da oso ezaguna izango baina asko gustatzen zait gaur ere. Trikitixa moldaketa oso interesgarriak ditu. Akordeoia espresibitate handikoa da, baina ez du zertan izanik hemengo musikaren bide bakarra. Akordeoia baino lehe-

nago txistua erabiltzen zen, eta bibolina behar bada; horretaz argazki oso interesgarriak ditu Beltranek Oiertzungo txokoan. Joan den mende bukaeran dantza egiten zen pandero handi bakar baten erritmoan. Polita da iraganean arakatzea.

Tresna guztiak dira politak. Txistua benetan berezia da; nire flautekin saiatzen naiz batzuetan haren antzeko jokoak ateratzen, baina ez da gauza bera, oso posibilitate bereziak ditu hiru

zuloko flautak. Txirula ere ederra da. Alboka zoragarria da, afinatua dagoenean. Tresna kontrolagaitza da alboka, une batean dotore ari zaizu eta handik laster ezin duzu menderatu; traxioa egiten ere badaki albotak.

■ Baina gero instrumentu bakoitza bere mundutxoan bizi dela diozu.

Agian bakoitza bere ghettoan bezala?

Begira, hemen musika gertakizun eta ospakizunei loturik dago. Irlandan ez da horrela. Irlandan ia gabon kantarik ez dugu. Han ia edozein kanta jo daiteke edonon eta edonoiz: *reel* bat hartu eta berdin jo dezakezu sukalde honetan goizeko hamarretan edo ostatu batean gaueko hamaiketan, edo mendian. Hemen, aldiz, erromeriarako musika daukazu, gaur trikitixarekin jotzen dena. Bada zeremonietarako musika, herri bateko eta halako egun ba-

■ “Hemen musika kaleko gauza da; ez zaizue irudituko baina eguraldi zoragarria daukazue”

■ Alan Griffin Txomin Artola, Joxan Goikoetxea eta Amaia Zubiriarekin.

tekoa. Zenbait dantza egun jakinetan baizik ez da jotzen. Guri, Alboka taldean joanda, herri batean batzuek eskatu ziguten halako doinu jakin bat, herri horretan egun batean bakarrik jotzen zela. Jo genuen azkenean, eta asko gustatu zitzaion, baina ulertzen didazu... Niretzat berriz, agian Irlandatik etorri naizelako, doinu batek esanahi pertsonal batzuk eduki ditzake baina herri bateko dantza edo gertakizunei lotutako sozialak ez.

■ **Zuk euskal kantutegia asko ezagutzen duzula esan digute. Zein itxura hartzen diozu gure altxor horri?**

Horretan aztarrika egin beharra dago. Kantutegian gauza polit asko dago erabiltzen ez dena, kontuan hartu gabe kantutegira iritsi gabe galdu den guztia. Euskal kantu tradizionalak pertsonalitate handia du, eta eroso sentitzen naiz bere baitan. Baina, Hegoaldeko kantari on bati entzuten diot kanta zahar bat eta nekez bereiz dezaket hemengoa den edo hangoa. Hori Iparraldean bestela da, Zuberoan batez ere: bada kantakera bat, bada estilo tradizional propio bat, doinua eta euskalkia menderatzen haratago doana. Hegoaldeko panderojoleek ere badute dohai hori.

Kantutegian begiratu, abesti pila handi bat daukazue maitasunezkoa: ez dakit zein obsesio daukazuen euskaldunok maitasunarekin. Jan-edanari buruzko kanta asko daukazue. Kanta politiko oso gutxi. Erromantze gutxi samar. Eta horretan lan garrantzizkoa egin dute Hiru Trukukoek, narraziozko kantak berreskuratzeke, euskalki inportante batean.

■ **Zelta kontzeptuak indar handia izan du azken urteotan gure artean. Zuk aldiz Irlanda-ko musikaz diharduzu beti. Nola bizi duzu mundu zelta horren kontua?**

Duela hiru mila urte, zuek euskaldunok kenduta, gainerako europar guztiak zeltak ziren. Baina gaur zelta kontzeptuak askotarako ez du balio. Kulturaz, bretoiak gu bezain zeltak dira, baina gure musikak ez du Britainiakoarekin zerikusi handirik, Asturiaskoarekin lotura gehiago duela esango nuke. Asturiarrak zeltak al dira? Horretara apuntatzen dira orain batzuk,

■ «Partituratik etengabe joan egiten naiz; kanta ikasi arte erabiltzen dut soilik».

baina ez dakit bada seguru. Irlandako musikak dudarik gabe askoz zerikusi handiagoa dauka Ingalaterrakoarekin, eta ingelesak ez dira zeltak. Zaku handiegia iruditzen zait zelta kontzeptu hori musikan, ez da batere zehatza, eta berdin bataiatu ahal izango genituzke «Atlantiar kostaldeko musikak» kontzeptuarekin.

Gure musikaren loturak bilatzen hasita, lehenbizi Eskozian duzu pentsatzen;

■ **«Irlandako gaurko gazteek ez dute guk bezala beren buruak etengabe irlandartzat justifikatu beharrik»**

guretzako oso ezberdina da, baina kanpotik erreparatuta antzekoak dira. Kanadako eki itsas bazterrearekin gauza bera gertatzen da, hangoa ere Eskoziakoarekin oso lotua baitago. Eta gero ingelesa, esan behar da: 700 urtez goiti egon gara Ingalaterraren mende, eta horrek uzten du bere arrastoa. Kanta asko inportatu ditugu handik, gero Irlandan beren garapena ezagutu dutenak, eta gaur erabat gureak direnak. Irlandako dantza herrikoienak ez dira Ir-

landan sortuak, baina irlandartu egin ditugu. Irlandan bertan ezberdintasun asko daude. Eta Eskoziara joanda, Usurbil eta Ur-dinbarben kantatu zuten Mackenzie ahizpen musika oso gauza zehatza da, eskoziar askori urruti geratzen zaie.

■ **Eta Irlanda bertara begira jarrita, duela hamalau urte etorri zinenen nola zegoen eta gaur nola dagoen ikusita, asko aldatu al da uharte hartako gizartea eta bizimodua?**

Ekonomiari begiratu, laurogeiko hamarkadan artean segitzen zuen emigrazioak. Gero, laurogeita hamarretan garapen ekonomiko oso handia gertatu da. Ekonomiarekin batera aldatu da jendearen aldatzea ere. Beti Britainia Handiari begira eta haren aurrean gure buruak etengabe definitu behar izatetik —batazuetan imitatu eta besteetan diferentziatu, baina beti uharte handiari begira— aurrerapauso handia eman dugu, herri independente bezala heldutasunera iritsi gara. Haurtzarotik eta adolezentsiatik pasa ondoren. Iragan

beharreko prozesu bat da. Irlandak bere buruan segurtasun bat du gaur. Gure belaunaldikoek ez genuen, irlandar bezala etengabe justifikatu behar genuen; eta gaurko gazteek ez dute horren beharrik. Lorpen handia da. Garapen horrek bere itzalak ere baditu, noski, eta kriminalitatearen igoera begibistakoa da.

Arlo politikoan ere aurrerapen handia egin da. Orain irlandarrak elkari irainka ari dira, baina armak utzita, eta urratsa handia da. Denok eman beharko dugu amore zerbaitetan. Inork ez du itzuli nahi duela bost urteko egoerara. Eta orduko esloganez ez digute balio.

Miloi bat lealista daude irlan gureganatu behar ditugunak. Munduan dauden herri guztien artean, Irlandako katolikoe-tatik hurbilen daudenak Irlandako protestanteak dira. Ipar Irlandako katolikoek zapalkuntza gogorra nozitu behar izan dute urte luzez, eta hauekiko errespetua bermatu beharra dago. Protestanteak ere beren kultur ezaugarri eta guzti onartu beharko ditugu ●

◆ PELLO ZUBIRIA

E Z P

PRINTZA

INDEPENDENTZIA
ETA EUSKARA

Ramon Etxezarreta Donostiako Udaleko PSEko zinegotziak «Euskaldunon Egun-

karia»n Euskadi independentea imajinatu du eta bertan euskara zer izango litzatekeen hausnartu:

«Jo dezagun, jo, jo, egun hauetakoren batean gaue-
tik egunera eta inoren kontraktasunik gabe, inolako traumarik gabe, ezinezkoa baina jo, Euskadi independentean sartzen garela, guztiak pozik esnatzen garela. Zer izango litzateke euskararekin? Nere iritzirako euskarak aurreko gauean zituen arazo berdin-berdinak izango lituzke, euskararen arazoa ordea, arazoa konszienteki guztiz deitzen diot, desagertu edo ikaragarri gutxituko litzatekeelakoan nago, independentzia errespetatu eta duintasunez jasateko aukera izango genukeen neurrian euskara ez litzatekeela batere istilutsua izango liratekeelakoan eta ziur aski iraupen arazoak larriagotu liratekelakoan. Abertzaleei egingo liekeela enbarazurik handiena uste dut. Bestela, nor errudun?

Laburrago esan nezakeen euskara baino lehentasun garrantzizkoagorik badue-
la nazionalismoak baina ez adierazkorrago».

KONTSEILUAK BATZAR NAGUSIA
EKAINAREN 26AN BURUTUKO DU

EKAINAREN azken larunbatean burutuko du Kontseiluak bere batzar nagusia. Bertan, partaideen bozketen mende ipiniko da 1998ko kudeaketaren balantzea eta baita 1999rako gestio plana ere. Orduan aurkeztuko zaie bazkideei Kontseiluaren finantzen arduradun berria izango den pertsona ere. Zuzendaritzan egin beharreko aldaketak ere orduan gauzatu dira; Bertsozale elkarteak adierazi zuen zuzendaritza uzteko asmoa eta buruzagitzako partaide den EKB aurtendegin da. Tarte horretan, Kontseiluaren zuzendaritzak bazkideen iritzia ezagutzeko hainbat bilkura burutu du haiekin, multzoka hartuta.

PASAIA ARTISTEN BEGIETATIK

PASAIA, irudia eta oroimena» erakusketa osatu dute Donostiako Untzi Museoa. Protagonista Pasaia iraganeko portua eta oraingoa dira; portuaren ikuspegi desberdinak irudikatzeaz artistak arduratu dira. Besteak beste, Dario de Regoyos, Richard Lyde Hornbrook, Rikardo Ugarte eta Andres Nagelen begietatik ikusitako obrak daude ikusgai. Irailaren 12a arte erakusketa zabalik izango da eta uztailean «Pasaia, iraganaren oroigarria, etorkizunari begira» liburua argitaratuko du Untzi Museoa. 300 orrialdetan Pa-

■ Pasaia iraganeko portua erakusketan.

saiako iragana eta etorkizuna jorratu dituzte.

GIPUZKOAKO HERRIARTEKO
BERTSO TXAPELKETA 99

EHUNDIK gora bertsolari gipuzkoarren parte hartzea lortu nahi du Bertsozale Elkarteak, datorren udazkenerako prestatu duen Gipuzkoako Herriarte Txapelketarekin. Irailaren 17an hasi eta abenduaren 19an bukatuko dute. Gipuzkoako 24 talde ariko dira lehian; lehen kanporaketan eskualdeka egindako zozketaren arabera joan-etorriko bina saiotan, eta gainerako faseetan denon arteko zozketak erabakitako lehiakideek saio bakarreko kanporaketak jokatu dituzte. Talde bakoitzak bertsolariez gain (saiotan herri bakoitzeko hiruk hartuko dute parte) gaijartzailea, epailea eta aurkezlea beharko ditu berekin. Bakoitzaren herrian jokatu den bertso saioaren ardura ere bere gain hartu beharko du taldeak.

HITZ BITAN

● Mikel Aizpuru UEUKo zuzendariak unibertsitate berriak izan beharko lituzkeen ezaugarriak aipatu ditu: «Unibertsitate fisiko eta juridiko berria agian ez da konponbidea, diru aldetik, legegintza aldetik, eta abar luze baten aldetik oztupo asko izango lituzkeelako».

● Ramon Labaienek politika eta kulturaren aurretik, euskara ardatz hartu du: «Euskal Herria azken urteetan gertatu den gauza garrantzitsuena ikastolen sortzea izan da. Nik uste dut bataila politikoa irabaziko dugula bataila kulturala irabazten dugunean eta, noski, bataila kulturala

L A K

«DE BAT A BAT» ALDIZKARIA ITXI DA
AZKEN zenbakiarekin batera jakinarazi die «De Bat a bat» aldizkariako zuzendaritzak bere harpidedunei aldizkariak bere ibilbidea eteten duela. Aurrera jarraitzeko zituzten arazoak aurreko zenbakian ere adieraziak zituzten Euskal Herriko errealitatea Katalunian eta katalandarrei (beren hizkuntzan) emateko ilusioz sortu zen aldizkariak. Sorreratik zazpi ale mardul plazaratu ditu «De Bat a bat» kazetak, eta bere arduraduna gure artean batik bat Euskadi Irratitik ezaguna den Eli Zunzunegi izan da. Aurrera jarraitzeko aski laguntza ez zaie luzatu, antza.

KURSAAL JAUREGIA ABIAN

50.000 metro karratuko gainazalera galanta funtzionamenduan ez badago ere, zati bat abian da. Lehen kongresua joan den astean egin zen eta beraren aitzakiz inauguratu zen jauregiko kubo

SAREKO ARGIA AURKEZTU ZEN MIRAMAR JAUREGIAN

Donostiako Miramar jauregian burututako aurkezpenarekin osatu da ARGIAk Interneteko bere gunean prestatu duen aldaketa. Institutioetako ordezkariak, euskal munduko enpresa eta taldeetako arduradunak, hainbat profesional ezagun eta orohar ARGIAren ehundik gora adiskide izan ziren Sareko ARGIAren sorreraren lekuko. Komunikabide digital berriak paperezko astekariaren eduki guztiak biltzen ditu «on line», euskal kultur berriak egunero jasotzen dituen Hari@ zerbitzua, Gotzon Garateren Atsotitzak, Euskal Kulturaren Aurkibidea lau hizkuntzatan, eta beste hainbat informazio eta zerbitzu. Guztien berri azaldu zieten aurkezpenera bilduei ARGIAko zuzendaritzako kide diren Joxe Mari Irazusta, Balaren Bakaikoa, Luken Goia eta Pello Zubiriak.

txikia. Inaugurazio ofiziala kubo handia amaitzean egingo da. Urtean 50 kongresu egitea aurreikusia dago eta 50.000 pertsona bilduko dira guztira. Zinemaldia eta jazzaldia ere Kursaalera antolatuko dira, baita musika ekitaldi anitz ere.

■ Kursaal Jauregia abian da.

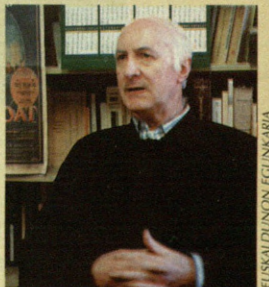
■ Jon Maia.

IZENAK

Jon Maia Oreretako dantzari gazteak irabazi du Euskadiko Gipuzkoar Aurresku Txapelketa. Behin irabaztea meritua da, baina hiru aldiz irabaztea gehiago. Oreretarra txapelketa hiru aldiz irabazi duen hirugarren dantzaria da.

Eduardo Txillida donostiarrari eman diote aurtengo Euskal Herriko curriculum nabarmenenaren saria. Eusko Ikaskuntzak eta Euskadiko Kutzak banatzen du sari hau Kultura, Arte edo Giza Zientzietako pertsona bat omentzeko asmoz. Zazpi hautagaietatik aukeratu du epaimahiak Txillida.

Gotzon eta Roman Garate anaiek jaso dute Bizkaiko Foru Aldundiak eskainitako aurtengo Urrezko Idazluma. 30 urte baino gehiagotan literatura, marxismoa, antropologia eta etikari buruzko lanak idatzi dituzte.

■ Gotzon Garate.

irabaziko dugu euskara finkatzen denean».

● Herri telebistak izan ditu mintzagai Patxi Azpillagak: «Herri telebisten kasuan, herri ekimenek sustatutako telebistetan izan ezik, Administrazio autonomikoen zabarkeriak utzi egin ditio gaztelaniari oztoporik gabe hedatzen».

● Europari begira euskal literatura neurtu du Gotzon Garatek: «Denbora gehiago behar da gurea Europako beste literaturekin konparatu ahal izateko. Iritxiko gara maila horretara, baina beti kontuan izanda gutxi garela».

Suabetasuna da, BAQUÉ da.

T O T I M A R T I N E Z D E L E Z E A

Toti Martinez de Lezearen «La calle de la judería»k 1404tik 1495era bitarte Gasteizen juduen kalean bizi zen judu komunitate baten gorabeherak azaltzen ditu. Eleberriaz jardun dugu berarekin, baina bertako pertsonaiak eta Gasteizko txokoak ere azaldu nahi izan ditugu.

“PENA HANDIA DA JUDUAK GURE ARTEAN MANTENDU EZ IZANA”

■ Alde Zaharreko «El Portalón», egun jatetxe ezaguna dena, juduak Gasteizen bizi izan zireneko adibide bat baino ez da.

Beharbada... pentsatzen jarri izan bagina ez zirela lukurre-roak judu guztiak, ezta sainduak ere kristau guztiak, bestela ziratekeen gauzak...». Hori da Toti Martinez de Lezeak —Gasteizen 1949an jaioa, itzultzailea eta idazlea, frantsesez, alemanieraz, ingelesez, euskaraz eta gaztelan mintzatzen da. Itzulpengintzan ari-tzeaz gain, antzerkigintzan ere murgildu izan da, baita telebistan ere— Tiaritalo

argitaletxearekin karrikaratu duen «La calle de la judería» liburuaren aipuetako bat. Eleberri mardula da; 1404tik 1495era

■ **“Juduak gure historiaren parte ezezaguna dira, eta jende asko dago hemen juduen ondorengo dena”**

Gasteizen juduen kalean bizi zen judu komunitate batek gizarte gero eta kristauago eta intoleranteago baten aurrean izan zi-

tuen bizipenen berri ematen du. Galdera existentzialez beterik, kristau eta judu komunitateen arteko kidetasun eta kontraesanak aireratzen ditu Gasteizko Juden kale biziak, 1475ean abiatu eta harik eta judu komunitateen eta kristautuen aurkako jazarpenak hasten diren arte.

■ Erdi Aroan kokaturiko historia nobelatu honetan, Gasteizen jaio-tako juduen hiru belaunaldiren kontae-raren bidez, hain zuzen ere, juduak

■ Eleberri berria kaleratuko du udazkenean

Datorren udazkenerako «La calle de la judería»ren molde bereko beste eleberri bat prestatua du jada Toti Martínez de Lezea: Nafarroako Antso III.a Gartzes-i buruzkoa, hain zuzen ere. Izan ere, Gartzes errege izan baitzen Nafarroan, Gaskonian, Araban, Bizkaian, Gipuzkoan, Errioxan, Aragoian, eta Gaztelan. Maiorazgoa izanik ere sasoi hartan lurra banatzeko erabiltzen zen modua, ez zuen horrelakorik egin, eta seme-alaben artean erresuma

banatzearen ondorioz, Nafarroako erresumak indarra galdu zuen, nahiz eta oraingo Euskal Herria eta Errioxa baturik mantendu izan.

Antso III.a Gartzes Nafarroako erregearen eta Erromako Elizaren arteko botere-borroka azaltzen du udagoienean kaleratuko den liburua. Arazoa zegoen orduan, kristauek godoen errittoa jarraitzen zuten-eta. Erromak, berriz, bere errittoa ezarri nahi zuen, eta, horrekin batera, gizartea gobernatzen zuen antola-

mendua bere mendean eduki (monasterioak, lurrak, herriak...).

Bere ilobak Espainiako hiru erresumen erregeak ziren: Aragoi, Gaztela eta Nafarroakoak, hurrenez hurren. Espainiako erregeak, hortaz, austriarrak izan ezik, Nafarroakoak ziren. Eta Eneko Lopez de Haro Bizkaiko jauntxoa Nafarroakoa zen. Eta Garze Azenaris Gipuzkoako lehen jauntxoa ere Nafarroakoa zen. Aznar ezagutzen dugu. Eta Az(e)nar(is)? ●

kanporatuak izan zirenean, gizarte tipologia baten deskripzioa egiten duzu. Nolakoa da zuk deskribatu duzun Juden kalea?

Orain Nueva Dentro izena darama, eta gaur pasea dezakegunaren oso antzekoa da. Etxeak zaharrak dira eta Gasteizko alde zaharrean dago, oso ezezaguna da, gainera (Datora-eta joaten da jendea). Alde Zaharra lehengotik oso berdintsu dago. Merezi du: XV. mendeko jauregiak... Imajinario pixka batekin gure antzinakoak nola bizi ziren hausnar dezakezu.

■ Zergatik idatzi duzu, Toti, juduei buruz?

Gure historiako parte ezezaguna baita. Jende askok galdetu dit: 'eta juduak hemen

egon ziren?' Eta bai. Juduak hemen egon ziren 200 urtetan. Gaur egun jende asko dago juduen ondorengoak direnak.

■ Zer dela eta ailegatu ziren juduak Gasteizko Nueva kalera?

Donejakuera zeraman bideetatik he-

■ “Gure juduak euskaldunak ziren, euskaraz hitz egiten zuten; badaude juduen agiriak euskaraz idatziak”

goaldekua zen Gasteiztik igarotzen zena; hasieran Iruñetik zetorrena gerora Burgostik desbideratu zen. Donejakueko bidean negozioak eta dirua zeuden. Bide hain santua ere ez zen. Milioi bat lagun igarotzen zen urtero. Garaiko izurrite, gerra eta he-

riotzen ondorioz, Gasteiz birpopulatu egin zen, Burgos, Gaztela, Errioxa eta Nafarroatik etorritako jendearekin: zortzi mila bat lagun bizi zen Gasteizen.

■ Donejakue bidean kokatu ziren juduak; Gasteizen batzuk, beste batzuk ordea Nafarroan.

Nafarroako hegoaldean, Tuteran, Zangozan, Lizarran, Iruñean... Eta Araban, Biasterin, Bastidan, Logroñon, Najeran, Haron (Nafarroako erresumakoak

baitziren).

■ Liburuan egiten dituzun Gasteizi buruzko zenbait deskribapen agiri historikoetan oinarriturik egin duzu, eta hortik historiaren interpretazio nobelatua egin duzu. Judimendi juduen hilerria zen, esate baterako.

Hain zuzen ere, Judimendi garai hartako juduen hilerria izan zena, orain dela 50 bat urte angioa zen, alagunea. Juduek Gasteiztik kanpora alde egin behar izan zuten, Gasteiz hiriarri utzi zioten euren hilerria osatzen zuen lurra, baldintza batekin, baina: etxerik ez eraikitzeke. Gasteizek promesa hori bete zuenez, 1950 urtean Gasteizko Udalak ezusteko bisita bat izan zuen. Baionara aldendu behar izan zuten Gasteizko juduen ondorengoak ziren; 500 urte arinago Gasteizek eman zuen hitza bete egin zuenez, baimena ematen zien hilerria izandakoan eraikitzeke. Gaur egun lorategia da, eta badago oroigarri bat, non lurpean antzinako juduen hezurak gordeta dauden.

■ Baionan, hortaz, Gasteiztik alde egin-dako juduen ondorengoak bizi dira egun.

Bai, eta oso komunitate garrantzitsua da gainera: txokolateroak eta beste indus-

MONIKA DEL VALLE

■ «Ez ditugu juduak eta Israel nahasi behar; egungo Israel estatu militarra da».

trial batzuk juduak dira. Hala ere, Gasteiztik etorritakoak ezezik, Nafarroatik ihes egindakoak ere badaude. Nafarroa erresuma independente zen garai hartan, eta Fernando Katolikoak kanporaturiko judu asko Nafarroak hartu zituen, beste batzuk Baionara abiatu ziren eta baita Holandara ere. Fernando Katolikoa Nafarroan sartu zenean, ordean, nafar juduen komunitatea Baionan, Hazparnen, Bastidan edota Holandan kokatu zen. Gaur egun merkataritza ganbara judu-frantziarra osatzen dute.

■ **Baionara alde egindako juduen komunitateak bazuen arrazoi garbi bat Baionara alde egiteko, hala ere: Baionan ez zuten hizkuntza arazorik edukiko, han euskaraz mintzo baitziren.**

Gure juduak euskaldunak ziren, euskaraz hitz egiten zuten! Badira liburuak eta agiriak juduek euskaraz idatzitakoak. Pena handia da, zeren gure herria ez da izan kolore batekoa, gure herria bizia izan da oso. Gure herriak jaso, integratu eta bat egin du bere lurretara etorrita gelditu zirenekin. Franko asko etorri izan da (gehien bat okzitandarrak) arabiarren aurka borrokatzen. Iruñerrian bi auzo ziren: Nafarrerria (San Fermin), nafar komunitatearena, eta San Saturnino, frankoena. Lizarra, berriz, oso herri txikia zen, eta Nafarroako erregea zen Antso III.ak handitu egin zuen Lizarra frankoentzat, eta Estella izena jarri zioten. Zoaz orain haiengana nafarrak ez direla, frankoak direla esatera!

■ **Euskaldunen lurra, beraz, integrazio-rako lurra izan da zure ustez?**

Jakina! Beti izan da eta da. Gu oso zarratuak garenekoa gezur handia da. Nork esaten du zarratuak garela, nork? Integratu egiten ditugu, nola ez? Baina, baldintza bat jartzen diegu: gure bizimodua hartu behar dute. Jasoko ez bagenu, desagertuta egongo ginatekeen. 'Hemen bakarrik euskaldunak! Hemen bakarrik gu, gu eta gu!' esan izan bagenu, desagertu egingo ginatekeen. Ez, ez. Guk beste jendea hartu egiten dugu, eta elkarrekin bizi gara. Eta pena handia da juduak gure artean hartu ez izana. Erlijio kontuengatik izan zen hori, garbi dago. Haiek ezin zuten kristauekin ezkondu, eta kristauek ere ezin besteekin. Kontu zatarrak izan zen, benetan ere.

■ **Beren herritik urrun bizi arren beti judu izaten jarraitu dute, hala ere.**

Asko miresten ditut juduak. Urtetan eta urtetan, bi mila urtetan Israeldik kanpora egon dira, Portugalen, Frantzian, Italian, Holandan eta enparauetan, eta hala ere be-

■ Pertsonaia historikoak Judenkalen

Artxibo historikoetan arakatu eta zenbait pertsonaien soslaiak nobelatu du Toti Martinez de Lezeak. Eleberriak bi zati ditu. Lehenengoan ez, baina bigarren zatian agerturiko pertsonaia nagusiak, datuak eta abarrak egitate historikoei jarraituz idatzi ditu. Honakoak dira eleberrian agerturiko pertsonaia historikoak:

David Sahadia: Bazen Gasteizen mediku famatu bat, baina ez dago daturik. Hala ere, kontuan harturik mediku (fisiko) ofizioa aitarenetik ikasteko beste modurik ez zegoela, badago agiri historiko bat honela dioena: «*Pedro Sanchez de Bilbao-hermano del médico judío Jonas*»; hortaz, Pedro kristaua zen, Jonas anaia judua, euren aita ziurrenera medikua eta judua.

Pedro Sanchez de Bilbao: Kristautua eta medikua zen Pedro Sanchez de Bilbao, David imaginarioaren semea. Maria Ruiz de Gaonarekin, Gasteizko kristau zahar eta etxe oneko emakumearekin, ezkondu zen.

Pedro de Bilbao, gaztea: Pedro Sanchez de Bilbao kristautuaren semea. Gasteizko kristau zahar eta etxe oneko Juana Sanchez de Maturanarekin ezkondu zen. Vianan, hala ere, maitale judu bat eduki zuen eta seme bat izan zuen harekin.

Maria Ruiz de Gaona: Torreondoako jaunaren alaba, Arabako antzineko leinua. Diotenez, Rui Diaz de Gaona, arbasoetako bat, Diego Lopez Bizkaiko Jaunaren semea izan zen. Bere aitita Rui Fernandez de Gaona Gaztelako alferiz nagusia izan zen eta Enrike II. erregeak Castranako jaurerria eman zion erregearen zaldia erortzerakoan honek berea eskaini ziolako.

Kristau zaharra izanik Pedro Sanchez de Bilbao judu kristautuarekin ezkondu zen. Hiri txikia zen Vitoria-Gas-

teizerako ausardia handia erakutsi zuen. Sei seme-alaba izan zituen eta belaunaldi eta erlijioen arteko aldaketa mingarriak ikusi zituen.

Juan (Sanchez) de Bilbao, Juan aberatsa: Kordoi etxea konpondu zuen, gaur egun Kutxileria kalean dagoena. Kordoi frantziskotarra landu zuen atariko harrian, izan ere, garai har-

tan modan zegoen jendaurrean kristau zintzo eta dohatsu agertzea. Judu zuhurra inondik ere, dirua baliatuko du juduen aurkako jazarpenak bera uki ez dezan. «*Diruak edozer eros dezake*» zioen.

Jacob Gaon: Gasteizko Pintoreria kaleko judua. Negozioetan gora egin nahian, erregetzako zerga biltzaile sartu zen. Tolosara zergak biltzera joan zen batean, tolosarrek hil egin zuten. Bazuten arrazoirik, izan ere Gipuzkoako Foruaren arabera, gipuzkoarrek ez zioten *pedido* izeneko zerga Enrike IV.ari ordaindu, eta horrelakoetan, norberari ez dagokion dirua eskatzeagatik, heriotz zigorra ezartzea zegoen. Sarri gertatzen ei ziren horrelakoak, baita gertatu ere Pintoreria kaleko Jacob Gaon juduari.

Juan Fernandez de Paternina: Aguraingo dorretzeko jauntxo zen. Kristau zaharrek eta batez ere jauntxo batzuk juduei zieten bekaizkeriaren adibidea. Jakob Tello judu merkataria- ren lurra eskuratzeagatik joko zikina erabili, eta judu merkataria- k auzitara eraman zuen. Handik bi urtetara Gasteizko alkate izendatutakoan, mendeku gisa, Jakob Tello judua salatu zuen fede ukatzailea zela eta. Torturatu, berrogei- ta hamar zafaldi jasoarazi, mihia moztu eta pikotan iltzatzeko agindu zuen Juan Fernandez de Paternina alkateak bat ere epaiketarik egin gabe ●

ren ohiturekin jarraitzen dute, beren hizkuntza gordetzeko gauza izan dira... Niretzat harrigarria da haiena, txapela kentzeko modukoa. Eta gainera hartu dituen lurrera moldatzen jakin izan dute, bigarren hizkuntza horretaz jabetzen. Jakina, beste herrietan bizi behar izan dute. Gu, adibidez, EEBBetara joan ginenean, lehen belaunaldiak euskaraz egiten jarraitu zuen, bigarrenak ez horrenbeste eta hirugarrenetarako erabat galdua zen gure hizkuntza. Ez ditugu juduak eta Israel nahasi behar. Gaur egungo Israel estatu militarra da eta bertan bizi diren israeldarrak ez dira juduak, arabiarak baizik. Sirian, Turkian, Egipton... hor bai, hor badira juduak.

■ **Zergatik da juduen herria hain gogorra?**

Artistak, musikoak, idazleak, aktoreak, matematikoak... Denetarik aurkituko duzu haien artean. Woody Allen judua da, Barbara Streisand judua da, Spielberg judua da, Itzac Permann bibolinjolea judua da, eta baita Karl Marx, Albert Einstein edota Sigmund Freud ere. Zerrenda oso luzea da.

Bata frantziarra, bestea estatubatuarra, bestea errusiarra... eta judu izaten jarraitzen dute hala ere. Eta zergatik ez? Liburuan agertzen den David Sahadiak ere horixe dio: 'Gure antzinakoengandik hau hartu dut eta zergatik aldatu behar dut bizimodu hau?' Ez da erlijio kontua soilik. Bizitza ulertzeko era bat da.

■ **Komunitate juduak Euskal Herrian errotu eta ondoren kanporatu bitartean zeuzkan bizirauteko zailtasunen des-**

■ **“Gu zarratuak garenekoa gezur handia da, guk integratu egiten ditugu, baina gure bizimodua hartu behar dute”**

kripzioa ere bada liburua; azken aldean (juduak Gasteiztik alde egiten hasten direnean) Jakob zaharrak bere kideei zera aurpegiratzen die: 'Buztana hankartean zakurrak bezala joaten zarete. Zuen dena lapurtzen lagatzen diezue, eta baita sortu zareten lurretik kanporatzen utzi ere'. Bizirik irauteko klabe bat ote jokabide hori?

Aipatu duzuna esan eta zera dio segidan: 'Hitzak haizeak daramatza. Ur tanta batek ez digu minik egingo (bataioari erreferentzia eginez)'. Zergatik ahaztu behar ditugu gure gauzak, gure bizimodua? Zergatik utzi behar dugu gure lurra? Gure erlijioa ezberdina dela? *Paris bien vale una misa!* Hain zuzen ere, euskaldun batek esandako hitzak dira. Nafarroako Enrike III.ak (gerora Henry IV.a bihurtuko zena) Frantziako erregea izateko aukera izan zuen, baina, protestantea izanik (Albret familiakoa), oztopo zuen protestante izate hori. Eta orduan esan zuen, hain juxtu, lehen aipatutako hori: *Paris bien vale una misa!* Hori esatea 'kristau egingo

naiz eta kitto' esatea zen, funtsean. Juduak ere euskaldunak ziren. Zergatik utzi behar ditugu gure gauzak? Gure bizimodua, gure erlijioa ezberdina da, gure kolorea ezberdina da, gure hizkuntza ezberdina da? Ez. Hortaz, hemen gelditu eta hemen borrokatu. Eta gero, egun batean berreskuratuko ditugu gure gauzak ●

◆ TXUS ARRIETA

■ Historiak gordetako begiratua

Vitoria-Gasteiz: Askotan zalan-tzan egoten gara Gasteizera goazen, Bitoriara, edota Vitoria-Gasteizera. Euskaldunzaharrek nahiago dute Bitoriara joan, euskaldunberriek, berriz, Gasteizera. Eta Vitoria-Gasteizko funtzionario eta politikariek, inorekin liskartu gura ez eta, Vitoria-Gasteizera joaten dira. Hauez guztiez gain, badira erdal izenaren ordezkio euskalduna Gasteiz dela uste dutenak.

Historiari begiratu bat emanez argi genezake 1181 urtean sortu zen hiri berri horren izena zergatik den gaur egun Vitoria-Gasteiz. Gasteiz izena zeukan herrixkari Nafarroako Antso Jakintsuak hiribildu forua eman zion eta izena aldatu Nueva Victoria izena emanez. Antso Azkarrak, geroago, foru berriak eman zizkion hiriari eta haziz joan zen. Hala ere, 1200 urtean, Gaztelako Alfontso VIII.ak, zortzi hilabetez setiatu ondoren, hiria hartu zuen eta ha-

irezkerio Nafarroakoa izateari utzi eta Gaztelako koroaren menpe izango zen. Hortik, beraz, gaur egun bi erreferentzi historiko biltzen dituen Vitoria-Gasteiz hiria.

■ Kordoi Etxea Gasteizko Alde Zaharrean dago.

Kordoi Etxea: Gaonatarren dorrea orain ere Kordoi Etxearen barruan dago. Errege Katolikoek, euren alaba nagusi

Isabelek, Felipe el Hermosok, Utrecheko kardenalak, gerora aita santu izango zen Adriano de Utrechek, besteak beste, Kordoi Etxean egunak egin zituzten bisitan zetozela; Gasteizek artean zuen etxerik ederrenean, dudarik gabe.

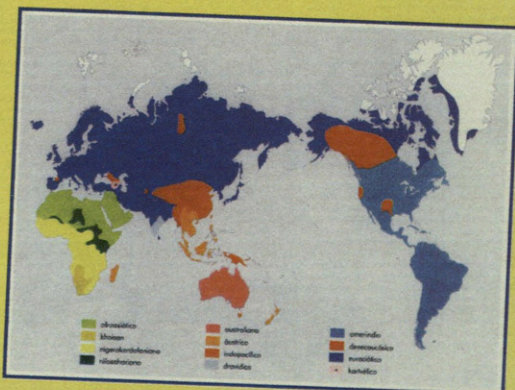
Judimendi: Gaur egun Judizmendi auzoan ikusten diren etxeak azken berrogeita bederatzit urtetan eraikitakoak dira. Gasteizko auzo honek berekin eramango du nahitanahiez orain bost mende gasteiztar izandako juduen arrastoa. 1492an Gasteizko juduen komunitateak alde egiterakoan, zituen ondasun guztiak Gasteizko Kontsejuari saltzea erabaki zuen: sinagoga, eskola, kanposantua, angioa edo alagunea... Baldintza bakarra jarri zuten: Judimendi larrea izan zedila eta etxerik ez zedila eraiki beraren gainean. 1950etik aurrera, ordea, eraikitzeko baimena eman zuten Baionatik etorritako juduen ordezkari zenbaitek ●

— OINARRIZKO LIBURUTEGIA —

EUSKAL ZIBILIZAZIOA

(GURE HERRIAREN SUSTRAIEN BILA)

**Euskal proiektu
nazional baterako
ezinbesteko
material bihurtu den
liburua, berriro ere,
kalean.**

HIRUGARREN ARGITALPENA

GARA

"Alfontso Mtz. Lizarduikoak idatzi duen Euskal Zibilizazioa liburuak jakin-min handia sortu du kultur giroan. Euskal Zibilizazioaren irakurketak, kitzikagarria izateaz gain, eztabaidarako aukera zabala eskaintzen du."

EGUNKARIA

"Badirudi poliki-poliki proiektu batek, Euskal Herriaren kontzeptu berri batek, burua altxatu nahi duela gure artean." (Joxe Azurmendi)

EL PAIS

"... fabulaciones de la ignorancia atrevida estimulada por el fanatismo". (Fernando Savater)

ARGIA

"Liburuak dioenez euskararen ahaideak hurbil bilatu behar dira: Akitaniar eta Iberiar Penintsulan kasu. Kaukasiar hizkuntzekin eta berberearekin ere baditu loturak euskarak, euskara baita gakoa."

DIARIO VASCO

"Gure herria planetako lehendabiziko herri humanizatua eta Europako azken herri indigena garela dio Alfontso Mtz. Lizarduikoak, liburu deigarri eta polemikoan."

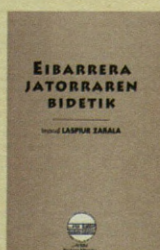
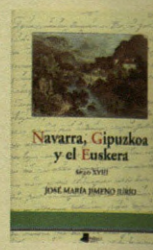
GAIK

ARGITALDARIA

*Jadanik salgai
zure liburudendan!!!*

Astia Hartuta

L I B U R U A K

NAVARRA,
GIPUZKOA Y EL
EUSKERA*J. M. Jimeno Jurio*Pamiela
253 orrialde
2.185 pta.EIBARRERA
JATORRAREN
BIDETIK*Imanol Laspiur*...eta kitto!
112 orrialde

Zein jarrera izan zuen XVIII. mendeko Despotismo Ilustratuak euskararekiko? Eta Borboien boteretik proposaturikoari zein erantzun eman zioten nafar eta gipuzkoarrek? Bere lanetan ohiko duen moduan, Jose Maria Jimeno Jurio artaxonarrak dokumentazioaren azterketa zehatzaren bidez erantzun die galderoi bere azken liburuan. Gainera, artxi-boetan topatutakoa, egun hizkuntzen geografia historikoan ditugun jakintzekin parekatu du lana osatzeko. Joseba Intxaustik sarrean adierazi bezala, Jimeno Jurioaren analisi honek hizkuntzaren historia instituzionalari buruz orain arte genituen jakintzak hobetu egiten ditu eta euskararen normalizazio bidean egun topa daitezken arazoak ditu, bide batez, hizpide ●

Eibarren gerra osteko mugimendu euskaltzalearen aitzindari izan zen Imanol Laspiur. 20 urtez euskara irakasle izateaz gain hainbat lan argitaratu zuen Eibar eta euskararen inguruan. Beste hainbat lan, ordea, argitaratu gabe utzi zuen. Orain, bere heriotzatik hilabete gutxi batzutura ...eta kitto! Eibarko Euskara Elkartek bere «Eibarrera jatorraren bidetik» kaleratu berri du. Bertan eibarreraren entonazioaz, artikulua mugatzailaz, erakusleen errepikapenez... dihardu. Gainera bertako hizkeraren hainbat esamolde jator bildu du, baita argota eta umeen hitz egiteko modu berezia ere. Metatesi eta onomatopeiei euren tokia eman ondoren, jolas eta jokuen inguruko atalak ematen dio amaiera Laspiurren lanari ●

EZ

*Manu Erzilla*Alberdania
205 orrialdeNIRE
AZTARRENAK*"Buztarri"*Askoren artean
173 orrialde
1.250 pta.

Jose Mari Iturralde, Bernardo Atxaga, Joseba Sarrionaindia eta Jon Juaristik osaturiko Pott taldearen eskutik sartu zen Manu Erzilla literatura munduan. Poesia saririk jaso duen arren hau da bere lehen nobela.

Euskal literaturan ohikoa ez den modu batez azaltzen du protagonistaren psikologia konplexua. Protagonistaren gurasoek neurrigabeko kontsumoarekin eta gizartearen masifikazioarekin bukatu nahi dute eta Pirinioetako Aspe bailaran kokatzen dute bizilekua. Gurasoak hil eta protagonista umezurtz gelditzen denean bizi den ingurunearekiko inolako loturarik aurkitzen ez duela-eta, gurasoek utzitako guztia salgai jartzen du ●

Euskadiko Kutxa eta Markina -Xemeingo udalak argitara emandako bertso liburu honek Juan Igarzabal «Buztarri»-ren oroitzapen eta pasadizoak papereratu ditu. Informazioa bigarren pertsona batek bildu badu ere liburua lehenengo pertsonan idatzirik datorkigu.

«Nire aztarrenak» liburua hiru atal nagusiz osaturik dago, lehenengo atalean Buztarri bertsolariaren bizitzaren zati edo pasadizoak kontatzen dira, hauetan bertsoak tartekatzen direlarik. Bigarren atala bere bizitzako argazki bilduma bat da, eta azken atalean gai ezberdinen inguruan Buztarrik berak jarritako bertso sorta irakur dezakegu ●

ARRAINAK URA BAINO

Hasier Etxebarria

Kutxa Fundazioa

140 orrialde

760 pta.

Duela hogeita zazpi urte egiten hasi zenetik urtero antolatzen du Kutxa Fundazioak Irun Literatur Saria. 1998ko eleberria saileko saria Hasier Etxebarria kazetariak irabazi zuen.

«Arrainak urak baino» izenburua duen eleberri honetan Rita Zabaleta izeneko emakume batekin neurrigabeki maite-mindu den Simon Azkue ginekologoaren istorioa kontatzen du. Ritarengan aurkitzen du behar duen guztia, bere ondoan ez bada ezerk ez du balio. Simon Azkueren bizitzak izugarritzko abiadura hartuko du eta baita ironia eta umorez beteriko eleberri honek ere ●

INSHALA

Alaitz eta Maider

Elkarlanean

2.450 pta.

Lehenengoa atera eta bi urtetara Elkarlanean argitaletxearen eskutik dator Alaitz eta Maider bikote oiar-tzuarraren bigarren diskoa. Arabieraz itxaropena adierazi nahi duen hitza jarri diote izenburutzat lan berri honi, Inshala alegia.

Disko berri honetan grabaketa prozesua goitik behera aldatu dute, eta alor honetan Corrihons, taldeko gitarra jolearen lanak garrantzi handia izan du, ordenagailuzko moldaketak berak egin baititu.

Disko hau argitara emateko garaian

D I S K O A K

jende ugari izan dute Alaitz eta Maiderrek inguruan, alde batetik musikariak, Hain Ostolaza baterian, Jean-Lou Corrihons gitarrak akustiko eta elektrikoan eta Mikel Artieda baxuan. Baina hitzak egiterakoan ere izan dute laguntzarik eta Maialen Lujanbio, Andoni Egaña, Gotzon Sanchez eta Esteban Martiarenaren hitzei jarri diete musika. Hitz hauei guztiei kunbi, ska, pop, bals... bezalako doinu dantzagarriak jarri dizkiete.

Instrumentazioari dagokionez ez dago oinarritzko berrikuntzarik lehenengoaren eta bigarren disko honen artean, trikitixa taldeen formatuan ohikoak diren, tresnak: bateria, gitarra eta baxua erabiltzen dituzte, alor honetan berrikuntza bakarra Xabier Zeberioaren eskutik datorren bibolinaren presentzia izango litzateke. Aldaketarik aipatzekotan ahotsarena aipatu beharko litzateke, aurreko diskoan baino gehiago landu dituzte, emaitza naturalago bat lortzeko asmoz ●

Herri Irratia
RADIO POPULAR
www.herri-irratia.com

URTEETAN EUSKAL HERRIA GURE UHINETAN

GETXO ekainak 10
Maurizio Martinotti
Jada erabiltzen ez den hurdy-gurdy tresna berreskuratzen lagundu zuen italiar musikariaren kontzertua izango da ostegunean.
Getxo Antzokia
20:00

ZARAUZ ekainak 11
"Kirikiño"
Xabier Altzibar Kirikiñoren inguruan mintzatuko da "Euskal literaturaren obra nagusiak" zikloaren barruan.
Oleri Etxea
19:30

DONOSTIA ekainak 12 eta 13
"No hay burlas con el amor"
Compañía Nacional de Teatro Clasicok Calderon de la Barcaren zorroztasuna dakar Gipuzkoako hiriburura.
Victoria Eugenia
20:00

ERRETERIA ekainak 12
Bertso jaia
Kilometroak-ek eta Landare elkarteak antolatutako ekitaldian, lehenik Enbeita aita-alabak bertso paperen kantaldia eskainiko dute eta ondoren bertso saioa izango da, Antton Kazabon gaijartzaile dutela.
Udak kiroldegia
22:30

MAULE ekainak 12
Konzertua
Orioko Salatzko Abesbatzak Zuberoako hiriburura egingo du bisita.
Eliza

BILBO ekainak 12
EH Sukariza
Aspaldi oholitza gainean agertu gabe, larunbatean izango da aukera eibartarrak ikusteko.
Kafe Antzokia
21:00

BILBO ekainak 11
Bertso afaria
Zumaita eta Durangoko Yogi eta Boo Boo bailiran joango dira Bilbora Jon Maia eta Igor Elortza, bertako bertso afaria girotzera. Sarrera: 2.000 pezeta.
Kafe Antzokia
21:00

ALKIZA ekainak 13
Eskola Txikiaren Festa
Beleburupe Guraso Elkarteak antolatutako festan ekitaldi ugari izango da goizetik hasita. Arratsaldean, Txirri, Mirri eta Txiribiton pailazoan emanaldia eta Tapia eta Leturiarekin dantzaldia.

IRUÑEA ekainak 10, 12 eta 13
"La cabeza del dragón"
Denis Rafterren zuzendaritzapean, Valle Inclanen obraren egokitzaipena taularatuko dute.
Nafarroako Antzerki Eskola
20:30

ATHARRATZE ekainak 12
"Hinki Hanka"
Txomin Hegi, Maialen Estekahandi eta Frantxoa Cousteauk, Karlos Jimenez musikariak lagundurik, molde berri bat asmatu dute Manex Erdozainzi-Etxarten poesiak plazaratzeko.
21:00

Agendarako deialdiak hogeiei egun lehenago bidali 37 34 03 faxera

Argitarapen honen edizioko laguntzaile:

En la edición de esta publicación colabora:

fundazioa
fundación

Albistegi lokala abiarazi du Antena 3k; egunero 14etatik 14'30ak arte, «Teleberri» eta «Telenorte»rekin lehian zuzenean. Helburu nagusia gertatzen denaren berri ematea da, besteengandik bereiziz baina. Telebista pribatuen artean bakarrik Canal + ekoa falta zaigu.

BIDAIDE BERRIA GURDIAN

MONIKA DEL VALLE

■ Bizitasuna ematen dio informatiboari aurkezlearen atzean jendea ibiltzeak.

Nabaritzen da hasi berriak direla. Normala denez, tarteka bideo okerra sartzen zaie edota irudiak motzegiak dira «off»eko ahotsa sartu ahal izateko. Telebistan garrantzi handia duten gorabeherak, pixkanaka taxutzen joango direnak. Eskerrak Francisco Blanco-Argibay aurkezleak eskarmentua baduen akatsak lasaiki zuzentzeko. Bere gibelean alde batetik bestera dabilzan kazetariak ere lagungarri dira informatiboari dinamismoa ematen.

«Gure asmoa beste telebisten parean jartzea da, eskaintza informatiboa zabaldu, gure ekarpena egin aniztasun informatiboan. Informatu bai, baina era orekatu batean, alderdi guztien ikuspuntua ager-

tuz» azaltzen digu Marisa Guerrero zuzendariak. Halaxe, politikari muzin egin gabe, informatiboetan zeharka ikutzen ohi diren gaiak osatzen dute albistegiaren funtsa, hala nola: osasuna, ingurugiroa, azpiegiturak, lan eta enpresa mundua, kultura, auzoko arazoak, seme alaben hezkuntza, zahar etxeak. Denon ahotan dabilzan

Politikari muzin egin gabe, normalean zeharka ukitzen diren gaiak osatzen dute albistegiaren funtsa

gaiak, Zestoako bainuetxe edo Gasteizko hiltzailearen inguruko azken jakingarriak, eta abar.

Kirolak ere presentzia nabarmena hartzen du, albistegiaren heren bat eskaintzen baitzaio. Futbolaz landa, pilota, arrauke-

ta, surfa, txirrindularitza, eta abar. Azken txanpan berriz, eguraldiaren iragarpena Euskal Autonomia Elkargorako egiten dute Madrildik.

PRENTSAURREKO GUTXI. Informatibo berri batek, are gehiago lurralde deskonexio batek, harrera ona izango badu, besteengandik bereizi beharra dauka; hor egoten da koska, besteek aipatzen ez dutena eman edo beste angelu batetik eskaintzean. Guerrero Antena 3-koa arras ezberdina delakoan dago, «alde batetik Tele 5-ekoak, gizarte gaiak ikutu arren, hamamintutu baino ez du irauten. Eta bestetik, ETB edo 'Telenorte'-ren aldean gurean informazio politikoa laburragoa izan ohi da, nahiz eta behar denean lehentasuna ematen diogun. Konparazioa egin, Ramon Rubial hil dela, edo alderdi abertzaleen arteko gobernu hitzarmena lortu dela, ba, horrekin irekiko dugu informatiboa. 'Telenorte' kasu, oso ofizialista da, prentsaurreko piloa ematen ditu. Guk oster, harantzago joan nahi dugu; esaterako 35 lanorduen kontua hizpide hartuta, prentsaurreko hutsean geratu beharrean, deialdiak sor litzakeen ondorioen peskiz joango gara, alegia, zenbat lagun dauden prest greba egiteko, enpresariaren jarreraz zein den, piketeen kontua. Hauteskunde berri zuzenean eman orde, hautagai bakoitzaren soslaia egiten dugu, betiko iruditik ateratzearren».

AUDIENTZIAREN EZUSTE-KOA. Bi aste antenan eman ondoren, pozik egoteko moduko ba-

lantzea egin beharko litzateke, audientzia lagun izan dute-eta. Lehenengo egunean «share» delakoaren % 24 lortu zuten, eta batez beste % 22,5ri eutsi diote. «Telediarrio» aldiz, %14 inguruan ibiltzen da eta «Teleberri» % 20tik ez da pasatzen. «Ez

genuen inolaz ere espero halako harrera ona izatea». Dena den, seinale ona den arren, hilabete gutxienez beharko da datu fidagarriagoak eskuratzeko.

IRIZPIDE EDITORIALA. Guerreroren irudiko askatasuna omen dute zernahi lantzeko, Madrildik inolako presiorik jaso gabe, «hala ere, itxuraz eta mamiz Madrilgo estetika eta etika jarraitzen dugu, dekoratua ere berbera da. Momentuz behintzat, eta sei urte daramatzat Antena 3 Euskal Herrian, agintariek ez digute sekula ezer-
txo ere inposatu, ez nuen onartuko, gainera».

Lantalde sendoa osatu dute, 40 lagun guztira, gehienak Antena 3ko «harrobi»tik ateratakoak. «Guk trebatutako bekadunak, ordezkapenak egiten aritu den jendea, baita kanpotik etorritakoak ere, 'Ser' irratitik, 'Europa Press'etik, Madrilen zebilen hemengo jendea ere bueltatu egin da».

Teknologiari dagokionez, ez dira hankamotz geratu, «SX» formatoko edizio eta grabazio digitala erabiltzen baitute. Gisa honetan, hiru korrespontsaliak Bilboko erredakzioarekin zuntz optiko bidez lotuak egotean, irudiak berehala heltzen dira.

Basurtoko Kaputxinoen ondoan dau-den estudioetan berrikuntzak egin badituzte ere, hiru urte daramatzate bertan. Korrespontsaliak ordea, berri berriak dira: Donostiakoa Triunfo kalean, Iruñekoa «eraikin adimendunetan», Gasteizkoa berriez, Dato kalean.

BALIZKO OREKA. Esanak esan, albis-tea osorik ikusita eta ongi egina egon arren, ez zaigu iruditzen balizko oreka hori erabat betetzen ari direnik. Horren adibide garbia, hauteskudeen inguruko berria izan zen.

■ Bilboko erredakzio zentrala eta korrespontsaliak batuta 40 laguneko lantaldea dute.

Marisa Arrue Getxoko alkatetzarako hautagaiak arazoak izan zituen bere eskuorriak banatzeko «Senideak»eko hainbat lagun une oro atzean izan zituelako, haien arbuioa jasanez. Jakina, gertatu bada, hala esan behar da. Baina zergatik ez dira beste

informatiboan ere hutsaren hurrengoa da. Txintik ere ez. Gehienara «arratsalde on» batez apainduko dute esaldia. Marisak hautu hori justifikatzen du, «hasiera batean serio planteatu genuen euskara titularretan gutxienez sartzea, baina azkenean, erabaki genuen ez zuela zentzurik 'Telenorte' ren kopia egiteak. Gure ustez, nolabaiteko iraina da euskaldunentzat titularrak soilik ematea, gutxietsi egiten baititu. Horrek ordea, ez du esan nahi euskararen inguruko berriei uko egiten diegunik; kontrakoa gertatzen da, euskal munduaren baitan sortzen den guztiari merezi bezalako tratamendua emango diogu» ●

◆ BEÑAT DOXANDABARATZ

■ Itxuraz eta mamiz Madrilgo etika eta estetika jarraitzen dute, dekoratua ere berbera da

tankera bateko berriak ere aireratzen? Beste aldera begiratu baino ez dute egin behar. Eskertuko genuke halakorik egitera ausartuko balira, nahiz eta nonbaitetik belarrondokoa jaso.

Ildo horretan, euskararen presentzia

T x o r i B a t e k E s a n D i g u

■ «TELENORTE» REN ALDAKETA ONERA

Nahiz eta euskarazko titularretan maiz akats inozoak egin, txalotzekoa da azkenaldian euskararekiko erakusten ari diren jarrera. Lehengo egunean adibidez, Pako Ibañezen «Oroituz» lan berria aurkezteko bost minutuko erreportajea lañoa landu zuten; Pako, Imanol eta kaze-taria euskaraz patxadaz berriketan, gaztelarazko azpitituluekin ●

■ «UNDE LOS NUESTROS» EN ITZULERA

Taxi hori bat New York-eko hotel batera iristen, ze film da? Halakoak asmatu behar dira Hollywoodera bidaia irabazteko; edota filma ikusi beharrean «gazapozale»a izan. Hozkailuan eduki ondoren, Felix Linaresek aurkezle duen zinezaleen lehiaketa uztailean bueltatuko da. Espero dezagun oraingo honetan gehiago irautea ●

■ «LA PEÑA DEL VERANO» SAIOA PRESTATZEN

Aski ez dugula sinetsita, uda partean saio «mandeuli» hau pairarazi nahi digute. Txema Montoia eta Jon Uriarte bikotea, Marta Lopez pinpirina lagun dutela («El Informal»eko Inma del Moral imitatu nahian). Besterik ez dagoelako edo, jendeak ikusi egiten du nonbait. Guri behintzat, ergelkeria galanta iruditzen zaigu. Eskerrak zine formatoan den ●

Euskadi Gaztea aparraren gisan ari da igotzen; Euskadi Irratia aldiz, goiari eusten ari zaio. Hori da CIESe egin berri duen azken entzule neurketak agerian uzten duena.

GORANTZ SABAIA JO ARTE

Gipuzkoan Euskadi Gaztea-ko arratsaldeak dira audientzia liderrak; zazpietatik bederatzia bitarte Daniren «Hi bizi haiz, hi» emankizunaren tiradizoari esker. Bestenaz ere, irratia formula musikalak euskaldungai anitz ari da erakartzen. Bi emisora elkarren osagarri dira: 25 urte bitartekoentzat Euskadi Gaztea eta hortik gorakoentzat Euskadi Irratia, «zati handitxo bat kentzen diguna Radio Euskadi da, entzule euskaldun franko baititu. Horrek esan nahi du antzeko esparru batean mugitzen garela, elkarri lehia egiten diogula, gainontzeko irratia, Herri Irratia izan ezik, erdaldunagoak dira» adierazten digu Julen Beloki Euskadi Irratiko zuzendariak.

Aste barruko neurketaren arabera, Nafarroan tartean direla 92.000 entzule ditu Euskadi Irratiak 81.000 EAEn eta 11.000 Nafarroan. Euskadi Gazteak 72.000. Biak

■ Entzule fidela lortu du Euskadi Irratiak. Hurrengo erronka 100.000 entzuleetara iristea litzateke.

batuta, 164.000 entzule. Horren arabera entzuleen % 23k bi emisoretako bat sin-tonizatzen du. «Tamainako neurria da. Entzule guztiarekiko ez da hainbeste, baina kontuan izanik 554.000 balizko entzule di-tuela, ez da batere makala».

CIESe egin inkestaren bar-ruan entzuleei galdetu zaie ea euskara ulertu, hitz egin, iraku-ri eta idazten duten. Lau mul-tzo horietan sailkatzen du en-tzuleria.

EAEn 14 urtez gorakoen ar-tean 1.045.000 irratia entzule daude, horietatik %53 euskal-duntzat hartzen delarik (nahiz eta euskara bakarrik zertxobait ulertu). Konprenitu. bakarrik egiten dutenak kenduz gero, 314.000 geratzen dira; ba, ho-rien artean % 40k bietako bat entzuten du. «Euskadi Gazteak guk baino errazagoa badu ere, guk ere hazkundera izatea posible da. Baina horretarako euskaldunak xaxatu eta erakarri behar ditugu, jendea aise pa-satzen baita gaztelearazko irratietara. Piz-garri bat eman behar zaio entzuleari, hor dago koska» ●

◆ BEÑAT DOXANDABARATZ

A u r p e g i a

■ Mikel Astellarra

«Kirolaren emozioa helarazi behar duzu»

Kirol emankizunak bizi egiten dituen esataria Bizkaia Irratian

Bere ahotsa ezaguna da, esatari izateaz aparte, iragarkietan ere ahotsa sartzen baitu. Herri Irra-tian ibilitako 40 urteko muxikarrak 9 urte daramatza bertan, irratia sortu ze-netik, alegia. Goizetan kirol irratsaioa egiten du, eguerdietan berriz, «zorian agurren tarteak». «Libre izanez gero prentsaurrekoetara ere joaten naiz. He-men denetarik egin behar da». Kirolak zuzenean egiten ditu, txirrindularitza

dela, arrauna, pilota edo futbola dela, «zuzeneko emanaldiari bizitasuna eman behar diozu, motel motel eginez gero entzuleak interesa galtzen du-eta. Saiatu ahal den emoziorik handiena he-larazten, deskribatu kirolarien esfortzu aurpegia. Alde horretatik, haria ez gal-tzeko estatuko kateen erara egiten dugu. Espainolek ez dezatela gero esan eus-kaldunok odol hotza daukagula» ●

B a g a k

■ IRRATI FORMULAREN ABERTZALETASUNA

Bazterrak harrotu ditu berriro «ho-norable» Pujolek. Kataluniako Ra-dio Flaixen estudio berrien inau-gurazio ekitaldian (Euskadi Gaztearen baliokidea) zioen mota honetako irratiek «sena eta abertzaletasuna» bultzatzen dutela. Bidenabar, Coperi hiru lizentzia kendu eta gero, irratia ezberdinei oroitarazi zien katalanez emititzeko kuotak bete behar dituz-tela (programazioaren % 50 eta mu-sikaren % 25). Imajinatzen al duzue Arzallus edo Ibarretxe lehendakaria Euskadi Gazteari buruz halakorik esaten? Ondo legoke. Tamalez, gure errealitatea ez omen da hangoa be-zain samurra ●

L A N D A R E A K

Asuna nitrogenoan aberatsak diren lurretan hazten da. Osasunerako oso ona da. Jateko garaian espinakarekin pareka daiteke.

ZIRRIARI ERE BELDURRA

Odola neguko zoko-gustutik be-reoneratzeko, xaingorri- eta asun-uraren egokieraz aritu nintzen aurreko ale batean. Asuna mahairatzeko berotu nahi zaitut gaurkoan.

Asuna lurrean nitrogeno dezente dagoen edozein txokotan aurkituko duzu. Oilategi, barruti, larre eta abarretan mardul-mardul, beltz, dago oraintxe. Udaberria aurreratu antzera izaten den toki egueranetan loratuta ere bai dagoenerako. Jateko biltzez gero loratu, tontortu, garatu gabeko guri-guriak dira onenak. Bere osagai eta energia guztia hostoetan dago oraindik; gero bere bizitzako lanik garrantzitsuenera bideratuko ditu, loreak eman

eta fruitu eta haziak ontzera, alegia. Orduan hostoak zakartuta izango dira.

Gurienean daudenean ere aho-sabaiko mintz mehearentzako eta mingain sentiberearentzako asuna latzegia izango denaren

beldurra ere bihotzeko edo bihoztarreko notiziak bezain zabaldua da.

Jakin ezazu, bada, asuna oso-oso ona dela osasunerako. Barazkiren batekin alderatze aldera espinaka aukeratuko nuke eta hura zertarako asuna horretarako erabili ezazu. Biltzerakoan bere laguna izaten saiatzen bazara ez dizu ebakirik egin eta azala erresuminduko; hala ere behetik goruntz heldu. Ondo garbitu ondoren, ur irakinetan sartu-atera bat eman eta gero arrautza nahasiz, bexamelaz labea nahi duzun eran prantatu eta Juan Mari edo Hilarioen hurrengo jarriko zaituzte mahai-kideek. Merke-merke ●

◆ JAKOBA ERREKONDO
mandio@redestb.es

O S A S U N A

Iaz 736.792 larrialdi izan ziren. Gaixoen % 96ak balorazio ona egiten du. Instalazioen zerbitzu egokia izan daiteke honen arrazoia.

2.000 LARRIALDI KASU EGUNEKO

Osakidetzako zerbitzu medikoek 736.792 larrialdi edo urgertzia atenditu zituzten ospitaletan iaz, eta horrek batez beste 2.000 kasu baino gehiago suposatzen ditu eguneko. Eta atenditutako kasuak gora egin duten arren, urgertzia horietako % 14 pasatxok bakarrik eskatu zuten segidan ospitalean ingresatuak geratzea. Horrek, era berean, beste gauza bat ere frogatzen du, zerbitzu horietara joaten den hiritar asko eta asko patologia arinak direla medio agertzen dela larrialdietara, eta sarritan zerbitzu horiek kolapsatzeko arriskua egon daitekeela.

Gabriel Inclán, Eusko Jaurlaritzako Osasun Sailburu berriak Larrialdietako

Medikuntzaren inguruan antolatutako jardunaldi baten inaugurazioan eskaini zituen datu horiek. Bide batez, larrialdietako zer-

bitzuen erabiltzaileen artean egindako inkestaren emaitzak ere plazaratu zituen: erabiltzaileen erantzuna edo balorazioa positiboa da % 96an. Batez beste itxaron behar den denbora mediku batek atenditua izan arte 32 minutukoa da gaur egun, eta ospitaletik irteterako 2 ordu eta 12 minutu pasatu ohi dira batez beste.

Erabiltzaileen satisfakzioaren arrazoi nagusia, Inclán Sailburuaren hitzetan, ongi egokitutako instalazioek eskaintzen duten zerbitzu egokia omen da. Izan ere 1991-98 denboraldian 4.407 milioi pezeta inbertitu dira zazpi euskal ospitale nagusietako urgertzi zerbitzuetan ●

◆ JABIER AGIRRE

Oiartzungo bidegorrian urrezko piritaren atzetik

Gipuzkoako Ipar-ekialdean kokaturiko Oiartzungo udalerrria, Plinio berak k.o. I go mendean aipatua utzi zuen bere idatziak eta ordutik hona Oiartzunek izan duen historia aberatsaren seinale dira San Estebaneko eliza gotikoa, arkupean frontoia duen udaletxea eta besteak beste erromatarrek ere ustiatzen zituzten Arditurriko meatzeak. Aiako Harrien magalean kokaturiko meatze hauetan, ama lurrari ebatsitako burdin eta berun mea garraiatzeko eraiki zuten trenbidea. 1986an Oiartzungo udalari erosi eta bidegorria egokitzeari ekin zion.

■ Buztina eta beruna garraiatzeko trenbidea bidegorri gisa egokitu dute.

Bide honek ingurune aberats eta ederrak erakustez gain jatorri geologiko zeharo desberdinetako sustratoak zeharkatzen ditu. Buztin, igeltsu, granito, harharri eta kare-harrien barrena plutoi baten aurrean utziz. Plutoia Aiako Harriek osatzen dute, garai batean lur azpian kristalizaturiko magma orain azaleratua ikus dezakegularik.

zuhaitz asko eta asko kanpotik ekarriak dira eta landaketetan soilik ikus ditzazkegu.

Pixkanaka-pixkanaka baserri inguruetan murgiltzen gara. Segala larreen muga landaredi berezia dugula behatzeko parada hartuz gero, landaredi honen berezitasunak ikus genitzake. Panpano sahats eta hurritzek errekararen presentziaz hitz egiten digute baina bertara heldu arte ezin dugu errekarik ikusi, ezta bertako amuarrain, eskailu eta aingirak ere. Errekatxo txiki honetara heldu baino lehenago, egitura zilindrikoa duen eraikuntza berezi bat ikusiko dugu, errekatik trenak behar zuen ura gordetzeko erabiltzen zen berau. Ibilbidean zehar garrantzi etnologiko handiko baserri ederrak ikusten dira, hauen artean Ugarte Erdi Aroko bizitzagunea

dugu. Bidegorrian bertan agertzen zaigu derretxea bere armari eta guzti eta inguruetan errota eta tolaareak ere zutik diraute.

Aurrera jarraitu eta errepeidea gurutzatu beharko da, garbi ikusten da zein den gure jarraitu behar degun bidea hesiak markatzen baitigu bidegorria. Ergoieneko auzoa alde batera utziko dugu baina itzuleran indarrak geurekin baditugu nekazari gune interesgarri hau ere bixita genezake. Gizakiaren eragin gutxitu egiten da eta landarediak bidea baskatzen du, huntz arrunta (*Hedera helix*), apomahatsa (*Tamus communis*) eta aihen zuria (*Clematis vitalba*) moduko igokariak ugari hazten dira baita urteroko landareak ere. Udaberrian loratuta ikusgarri bilakatzen direnen artean kukupraka (*Digitalis purpurea*) dugu eta euria egiten duenean bere lo-

■ Marrubia, gorri-gorria, jateko moduan.

■ Erreka ondoa, heze-hezea.

LIERNI ARRIETA

■ Udaberrian, kukuprakak zanbuluka.

bilakatuz. Baso hauetan eskinosoa topa deza-kegu lumaje erdi arte erdi arroxearekin batera, hegoetan marra urdin beltzak ditu eta bu-rualdea zuri-beltza. Ez du ez bere familiaki-deen antzik, bele, erroi eta mikekin korbidoen familia osatzen baitu. Eskinosoa obniboroa dugu, edozer jaten du intsektuak, fruituak eta abar. Urtean behin egiten du habia eta biak ar eta emeek arduratzen dira arrautz zein txi-toez. Hamasei egunetan zehar txitatzen di-tuzte arrautzak eta txitoak 20 egun dituenean helduen lumajearekin habia uzten du, handik urtebetera txitatzeko gai da eta batez beste 18 urteko biziraupena dute.

Pare bat tunel igaro ondoren gizakiaren arrasto modernoak ikus daitezke. Etxetxo go-xoaren kanpoko pintadak berrerabiltzen ari dela esaten digu, guztiz ekologikoa den be-rrerabileraren adierazpena, okupazioa hain zuzen. Ibilbideak, baketsua eta isila, bere

LIERNI ARRIETA

■ Santa Barbara baporezko trenaren ura gordetzeko eraikina.

LIERNI ARRIETA

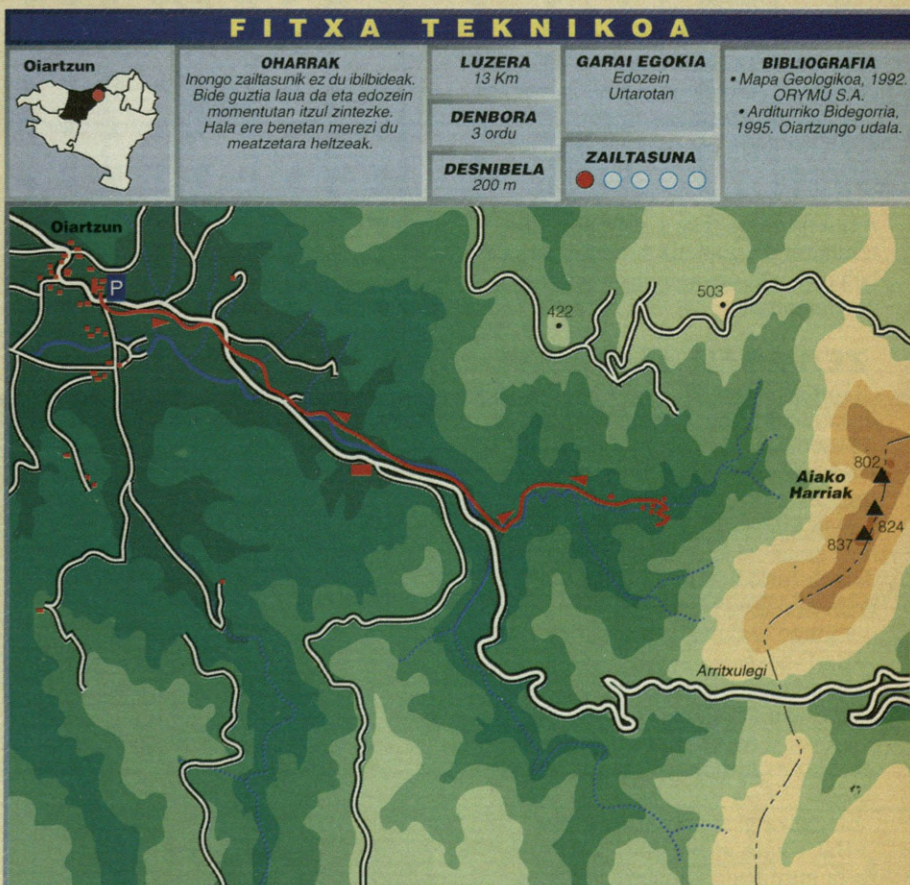
■ Trenbidearen tunela mantendu egin du bidegorriak.

historiari buruz hitz egiten jarraitzen digu. Aurrerago duela urte batzuk landaturiko zu-haitzak daude haritz amerikarrak, zedroak eta abar. Kanpoko zuhaitzak izan arren urtetan aurrera eginak direnez meatzetan lan egiten zuten gizon emakumeek sarturikoak ote?

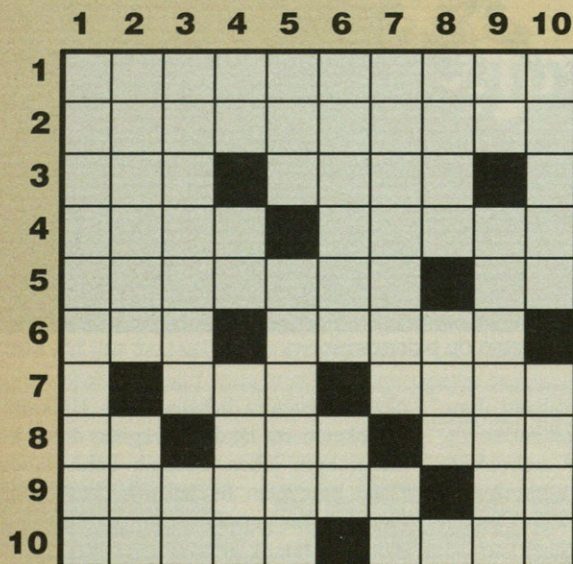
Meatzetako sarrera zoragarria egiten da goian, Aiako Harriak, duela gutxi natur parke izendatua eta gertu Arditurriko erreka kana-lizatua. Aurrera egin eta oilo eta oilar artean, hiru eraikuntzekin topatzen gara hauetako bat taberna izana. Erreka zeharkatu gabe mea-tzetara igo gintezke bertako mineralak beha-tzeko eta harrikoskorren artean piritaren urre

distira ikustea ez da batere zaila. Harkaitz eta harroketan ere landareak egiten duten kolo-nizazioaren lehen urratsak beha daitezke. Harri biluzietan likenak dira nagusi baina hauts eta lur geruza finean goroldioak gara daitezke, honek graminioen agerpena ekar-tzen duelarik. Denbora erraz joaten da harri eta landareei begira gaudenean eta ilundu baino lehenago edo zergatik ez beranduago Santa Barbara trenak hainbatetan eginiko bi-dea egin beharko dugu berriro Oiartzungo plazara iristeko ●

◆ LIERNI ARRIETA

Gurutzegrama

EZKER ESKUIN

- 1.- Ustekabekoak. 2.- Eragozgarri. 3.- Garoa. Arrantzagunea. Nitrogenoa. 4.- Eskaini eta ez eman. Elektrikoki kargatuta dauden atomoak. 5.- Animalien esku edo oin. Galioa. 6.- Garra. Ikutu. 7.- Mila. Koordinadora Abertzale Sozialista. Interjekzioa. 8.- Bokale errepikatua. Ikas eta Ari. Norat atzizkia. 9.- Itzali. Bederatzi. 10. Portuak. Emakume izena.

GOITIK BEHERA

- 1.- Proiektuak. 2.- Erotu. Gernika-Lumoko auzoa. 3.- Titiak. Interjekzioa. 4.- Atzizkia. Kasik. Guraso arra. 5.- ...-tak, erlojuaren hotsa. Zatiak. 6.- Gaiak. Kanpo. 7.- Bero-kantitatea neurtzeko unitatea. Utik! 8.- Iparraldean, orain. Nazioarteko garraioetan. Bokala. 9.- Ez eme. Arabako herria. 10.- Egoera. Eraikin-mota.

Kikeren Umorea

AITARIK AZKARRENA

Hiru haur jolas-garian eztabaidan:
-Nire aita oso azkarra da. Joan den egunean ere, hartu zuen arkua, jarri zuen gezia, bota zuen gezia eta airean zihoala harrapatu zuen.

-Hori ez duk ezer ordea! Nire aitak tiro egin eta bala harrapatzen du airean.

-Baina zertan ari zarete? Azkarrena nirea da. Hara, nire aita funtzionaria da. Lanetik hiruetan atera behar du eta egunero ordubietarako etxean dago!

ZER ESAN JAKIN EZ

Honako pasadizo hau Malloak diskotekan gertatu omen zen.

Baserritar gazte hura lotsati xamarra izaki, ez omen zen neskengana dantza-eske joatera ausartzen. Lagun guztiek hamaika aldiz urrats hori eman zezan bultzatu eta gero, dantza lotuko azken pieza iritsita-koan neska batengana hurbildu eta:

-Egingo al dugu dantza?

-Bai! -neskaren erantzuna.

Gure laguna hasi da dantzan baina ezer esatera ausartzen ez.

-Zerbait esan behar diot ba! Zerbait esan behar diot ba! -bere artean.

Eta pieza ia amaitzeaz zegoela:

-Bai... gaur ere deskargatu ditugu ba bi gurdikada ximaurl!

Letra Zopa

K	O	N	E	M	P	I	A	K	A	S	A	P	R	R	A
A	H	R	E	Z	L	S	T	A	N	T	K	A	N	E	I
S	E	R	R	A	B	I	E	I	N	O	L	T	A	E	B
P	O	E	R	I	A	B	T	U	Z	I	R	A	N	H	R
S	A	G	E	S	K	U	P	I	L	O	T	A	I	D	A
S	O	K	B	I	T	A	S	U	A	H	U	R	O	A	G
N	A	N	O	D	T	N	D	R	A	O	K	U	H	I	O
K	O	R	T	S	I	P	A	Z	B	E	X	R	E	A	K
A	T	Z	E	A	A	M	P	A	L	A	H	A	L	K	O
G	I	Z	A	A	N	A	Z	U	E	Z	T	U	L	O	J

Aurki itzazu letra zopa honetan 8 pilota joko-mota. Hitzak ezker-eskuin, goitik-behera edo diagonalean azalduko zaizkizu

Aurreko asteko soluzioak

Gurutzegrama

Ezker-eskuin: 1. Txikizioak. 2. Xukatu. Tse. 3. Ama. Orbain. 4. Peru. Arrak. 5. E. Aki. Arre. 6. Letagina. T. 7. Duin. Okina. 8. Ura. Otana. 9. Nakana. Ahi. 10. Ak. Ta. Ekia.

Goitik-behera: 1. Txapelduna. 2. Xume. Eurak. 3. Ikartiak. 4. Ka. Ukan. At. 5. Ito. Ig. Ona. 6. Zira. Iota. 7. I. Branka. E. 8. Otarrainak. 9. Asiar. Nahi. 10. Kenketa. Ia.

★	Z	★	H	★	G	★	A	★	E	★	G
★	H	★	E	★	L	★	I	★	K	★	O
★	N	★	A	★	T	★	A	★	N	★	T
★	O	★	B	★	U	★	S	★	A	★	U
★	A	★	K	★	I	★	L	★	T	★	Z
★	L	★	B	★	E	★	K	★	I	★	A
★	S	★	A	★	G	★	A	★	S	★	T
★	N	★	A	★	R	★	O	★	A	★	K
★	B	★	E	★	R	★	R	★	I	★	A
★	S	★	A	★	I	★	A	★	K	★	E
★	U	★	T	★	I	★	K	★	A	★	R
★	O	★	P	★	A	★	T	★	U	★	S
★	A	★	S	★	E	★	A	★	S	★	T
★	A	★	N	★	E	★	S	★	T	★	I

A	N	T	E	G	R	A	N	A	S	E	B	A	A	D	T
A	R	O	H	B	O	L	A	N	T	A	A	R	U	L	O
E	G	E	A	Z	E	T	R	E	R	A	R	T	Z	E	
R	O	A	B	U	R	O	D	O	T	A	M	A	N	E	A
N	A	R	R	A	N	T	Z	U	N	T	Z	I	A	M	O
B	A	U	Z	N	N	O	A	T	E	P	A	N	U	A	S
E	N	E	M	K	R	A	Z	R	E	N	A	I	K	A	
I	Z	A	R	A	I	K	H	A	T	A	I	Z	A	S	
T	E	Z	A	A	L	U	R	B	A	N	O	D	E	E	T
A	T	E	H	E	S	L	I	E	S	A	Z	T	O	Z	I

Hitz Gezidunak

			Berritu	Ipar., ardoa	Arront	Hareazko meta	Dantza-taldea	Nahi
			Berriro eskuratu	Jainko egiptoarra	Egurgintzan jarduten du	Edateko ontziak	Röntgen	Karta-jokoa
			Birmantako hiriburua					
			Ez eme				Gehiegi	
				4. eta 5. bokalak		Orria	Baloi txikia	
				Palestinako erakundea		Kontso-nantea		
			Iparraldea				Arnas ezak hil	
			Zoro				Gora egin	Ukan
Argazkiko herria	Behar	Gabezia		Kontso-nantea	Urre proportzioa			
Sastegia	Amodio	Asko		Muina	Erraz			
						Errep., gura	Aurizki latinoa	
						Galioa	Bokala	
Dantza-mota				Arrain-mota				Uranioa
Izaniko				Esparrua				Bururatu
		Bokala	Emakume izena			Bokala	... egin, goitik ari	
		Pl., hegazti-mota	Zenbaki bakoiti			Su	Ogi egilea	
Sorburu					Bokala	Kontso-nantea	Intsektu-mota	
Aditua					Enara	Gorotza	Garoa	
				Nire		Ergel		Herri giputza
				Ardi, hitz elkarketan		Aurizki grekoa		
Mendate nafarra		Penagarri						Bokala
Aldre-besak		Errep., gorotza						Aluminioa
			Rutenioa		Euskaraz eta kitto!	Anaia, hitz elkarketan		
			Kontso-nantea		Kontso-nantea	Potasioa		
Bizkaiko eskualdea							Edo	

Argazkia: Zuberoako herria

Denborapasa: LUMA • Umorea: KIKE AMONARRIZ • Komikia: MARKO ARMSPACH

ERROBIKO PIRANJAK

JOSE INAZIO ANSORENA

GABON ANDREON

Gaur egun ez da ontzat ematen, Euskal Herriko erakunde publikoek antolatzen dituzten agiriko ekitaldietan, euskarazko hitzik ez esatea. Nondik begiratzen den, pozgarria da. Zerbait aurreratu dugula ematen du. Baina, lanbidez horrelako askotan partehartzea egokitzen zaigunok aitortu behar dugu bide horretan zeregina badagoela oraindik.

Gezurra ematen badu ere, batzuk euskaraz hitz bat edo bi besterik esan gabe, aurkitzen dute hankasartze entzungarria egiteko modua. Maiz barregureari ezin eutsi geratu izan naiz euskarazko zerbait esan nahi hori dela eta. Arabako agintari batek, txistularien festa batean, *euskal kutsuko erdaraz*, honela goraipatu zuen gure tresnaren hots pizgarria: *¡Cómo hace bailar a las neskitas y los neskitos!* Eta beste batek, nafarra hau, ponpoxo agurtu zuen arratsalde zeremonia baten publikoa: *Txar-deon!* Baina, berriki, Gipuzkoako herri handi samar bateko Alkatearenak hunkituta utzi nau. Ikusirik bere aurretik parte hartu zuten guztiek euskaraz hitz egin zutela eta berak ere zerbait esan beharko lukeela iruditurik, era honetan hasi zen: Gabon Andreon!

“Gogorrena eta

jasangaitzena, aspaldi

«Elebidunentzako

zigorra» izenez bataiatu

nuena da. Euskaraz eta

erdaraz esanahi berberak

dituzten pusketak

txandakatzea da tortura

teknika honen ezaugarri

nagusia”

BESTE askok sarrera ematen diote euskaraz hitzalditxoari. Eta hauen artean maila eta tankera desberdinak aise bereizten dira. Batzuk, eginkizun hau prestatzeko, aholkulari xelebreak (edo gaiztoak) aukeratzen dituzte nonbait, eta Miren Azkaratek berak txukun ezin ahoskatuko lituzkeen esaldi-oztopo-lasterketa arriskutsuetan barrena abiatzen dira, erori eta altxa, erori eta altxa... lau lerroetan Txarloten filmeetan baino erorketa eta kolpe gehiago bilduz.

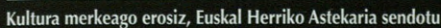
Beste batzuk arduraz hartzen dute kontua. Inork egokiro prestatu die textua, denbora eta laguntza hartu dute ahosketa lantzeko... eta, hizketaldia amaitu arte, hankasartze gogor baten beldurrez, arnasari eutsi behar izan badiogu ere, azkenean... Tira,

lasai gaitezke. Ez da deskalaborrik gertatu. Hortik aurrera etorriko da, baina, egoera aztoratzailea. Orain arte hizlaria mantso eta irakurtzen aritu bada, iada betaurrekoak kendu ditu, publikoari begiratu dio eta erdarazko hizketa naturalez hasi da izkribuari kasu handirik egin gabe, momentuko inprobisazioak tartekatzen eta umore apur bat ere erakutsiz. Politena iritsiko da ezinbesteko esaldi hau botatzen duenean: «*Como he dicho en euskara...*»

Hizlari euskaldunek ere izaten dituzte xelebrekeriak. Niretzat deigarriena hau da: euskaraz ongi egiten duten askok, batzuetan ziurtasun ezaz irakurtzeagatik, besteetan hizketa modu jasoagoa erabili nahi izateagatik, lortzen duten ulergaitasun maila. Horiei sarri euskaraz ez dakitenek euskaldunok baino hobeto ulertzen diete.

HALA ere, gogorrena eta jasangaitzena, aspaldi *Elebidunentzako zigorra* izenez bataiatu nuena da. Euskaraz eta erdaraz esanahi berberak dituzten pusketak txandakatzea da tortura teknika honen ezaugarri nagusia. Bide hau aukeratzen dutenak, gehienetan, pertsona zintzoak dira (ez dute inor minduta sentitzea nahi izaten), oso zehatzak eta xehetasun zaleak... eta oso aspergarriak ere bai. Besteak beste, maiz luze jarduten direlako txandaketa zorabiatzaile horretan.

IRUDITZEN zait Eusko Jaurlaritzak (Nafarroako Gobernuak egitea ere polita litzateke. Baionako Udalak agian interesa izan lezake) dituen Institutu edo Kontseilu edo Antolamendu horietako batek egokiera guzti hauek bideratzeko eskuliburua prestatu beharko lukeela. Honelako zerbait: *Agiriko Ekitaldi Ofizialetarako Hizkuntz Erabilera Zuzen, Osasuntsu, Elebidun eta Zuzenaren Arauak/Normas para no dar la vara en público* ●

a.

Euskarazko eduki bila
zabiltza Interneten?

ESKUERAN GAUZKAZU

www.argia.com

Euskal Prentsa On-Line

Ametzagaiñaren Teknologiaz